

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**ELAZIĞ İL MERKEZİ İLKÖĞRETİM OKULU
ÖĞRENCİLERİNİN FİZİKSEL ŞİDDETE
MARUZİYETLERİ VE YAKLAŞIMLARI**

UZMANLIK TEZİ

Dr. Süleyman Erhan DEVECİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ
118085**

DANIŞMAN

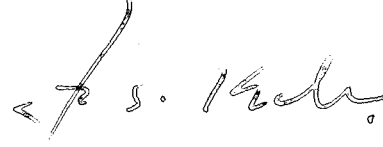
Doç. Dr. Yasemin AÇIK

ELAZIĞ - 2002

DEKANLIK ONAYI

Prof. Dr. S. Sırrı KILIÇ

DEKAN

Bu tez Uzmanlık Tezi standartlarına uygun bulunmuştur.

Doç. Dr. Yasemin AÇIK

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi

Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yasemin AÇIK

Danışman

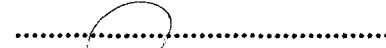

Uzmanlık Sınavı Jüri Üyeleri

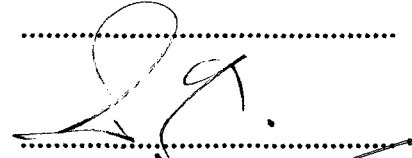
Doç. Dr. Yasemin AÇIK

Prof. Dr. S. Sırrı KILIÇ

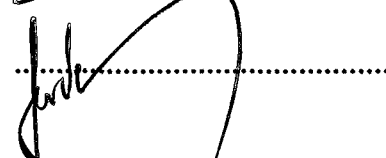
Prof. Dr. Denizmen AYGÜN

Yrd. Doç. Dr. A. Tevfik OZAN

Yrd. Doç. Dr. A. Ferdane OĞUZÖNCÜL

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimine başladığım günden itibaren desteğini hep gördüğüm, beni “Önce iyi bir halk sağlıkçı olmalısın” prensibi ile yetiştiren, her zaman bilgi ve deneyimleriyle yanımda olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Yasemin AÇIK’a teşekkürler ediyorum.

Anabilim Dalımızın değerli öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. A. Tevfik OZAN, Yrd. Doç. Dr. A. Ferdane OĞUZÖNCÜL ve Yrd. Doç. Dr. S. Aytaç POLAT’a uzmanlık eğitimim sürecindeki emeklerinden dolayı, değerli araştırma görevlisi arkadaşlarıma, ihtisasım süresince birlikteliğimiz ve ikili ilişkilerimiz için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca rotasyon yaptığım İç Hastalıkları, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları ile Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dallarının çok değerli öğretim elemanlarına destekleri ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Yine Yenimahalle ve Abdullahpaşa Eğitim Araştırma Sağlık Ocakları çalışanlarına da teşekkürlerimi sunarım.

İhtisasım süresince gerek bilimsel gerekse manevi olarak desteğini esirgemeyen değerli eşim Yrd. Doç. Dr. Figen DEVECİ’ye ve anne-babasına gösterdiği büyük sabır nedeni ile kızım Ezgi’ye teşekkürler ediyorum.

Dr. S. Erhan DEVECİ

İÇİNDEKİLER

Konu	Sayfa
1. Özet	1
2. Abstract	2
3. Giriş	3
3.1 Genel Bilgiler	5
3.1.1 Şiddetin Tanımı	5
3.1.2 Şiddetin Sınıflaması	5
3.2 Çocuk İstismarı ve İhmali.....	6
3.2.1 Tanım	6
3.2.2 Çocuk İstismarının Tipleri (Sınıflama)	6
3.3 Fiziksel İstismar	7
3.4 Epidemiyoloji	9
3.5 Çocuk İstismarının Sebepleri	12
3.5.1 Toplumsal ve Kurumsal Faktörler	13
3.5.2 Bireysel ve Ailesel Faktörler	15
3.5.3 Çocukla İlgili Faktörler	20
3.6 Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi	22
3.6.1 Birincil (Primer) Önleme Çalışmaları	23
3.6.2 İkincil (Sekonder) Önleme Çalışmaları	24
3.6.3 Üçüncül (Tersiyer) Önleme Çalışmaları	25
3.7 Çocuk İstismarı ve İhmalinde Hekim Yaklaşımı	28
3.8 Çocuk İstismarının Hukuksal Yönü	30
4. Gereç ve Yöntem	33
5. Bulgular	34
6. Tartışma	65
7. Kaynaklar	79
8. Ekler.....	88
9. Özgeçmiş	94

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1. Fiziksel İstismarın Değişik Klinik Bulguları	8
Tablo 2. Çocuk İstismarı İçin Risk Faktörleri	13
Tablo 3. Başarılı Çocuk istismarı Önleme Programlarının Hedefleri (Önerileri)	24
Tablo 4. Çocuk İstismarını Önlemek İçin Stratejiler	27
Tablo 5. Çocuk İstismarı Riskinin Değerlendirilmesinde Ailelere Sorulabilecek Sorular	28
Tablo 6. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları	34
Tablo 7. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinin Bazı Özellikleri	34
Tablo 8. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Dağılımı	35
Tablo 9. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Durumu ..	36
Tablo 10. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Alkol Kullanma Durumları	37
Tablo 11. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Babalarının Sosyal Güvence Durumları	37
Tablo 12. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Birlikte ya da Ayrı Yaşama Durumları	38
Tablo 13. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “Aile İçerisinde Anne ve Babanızın İlişkisi Nasıldır” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları ...	38
Tablo 14. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babaları Arasındaki Fiziksel Şiddet İçeren Kavgalardan Etkilenme Durumları	39
Tablo 15. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kendi İfadelerine Göre Hatalı Davranışları Karşısında Ebeveynlerin Tutumlarının Dağılımı	40
Tablo 16. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahi Olsa Fiziksel Şiddet Görenlerin, Dayığa Maruz Kalma Nedenleri	41
Tablo 17. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahi Olsa Fiziksel Şiddete Maruz Kalanların “Sizi Döven Kişiler Bu Olayda En Çok Hangi Aletleri Kullanıyorlar” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı.	41
Tablo 18. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahi Olsa Fiziksel Şiddete Maruz Kalanlardan Yaralanmış Olanların Yaralanma Şekillerinin Dağılımı	42

Tablo No	Sayfa No
Tablo 19. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahî Olsa Yaralanma Derecesinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalanları Bu Şekilde Döven Kişilerin Dağılımı	43
Tablo 20. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Halen Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	44
Tablo 21. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Okudukları Sınıfa Göre Halen Şiddete Maruz Kalma Oranları	44
Tablo 22. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Fiziksel Şiddete Maruz Kalanların Dayak Yeme Sıklığı	45
Tablo 23. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetleri	45
Tablo 24. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Babası Tarafından Dövülenlerin, Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	46
Tablo 25. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Annesi Tarafından Dövülenlerin, Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	46
Tablo 26. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin, Evlerindeki Çocuk Sayısına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı	47
Tablo 27. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin, Babalarının Annelerini Dövme Durumlarına Göre Kendilerinin Halen Babaları Tarafından Dövülme Durumlarının Dağılımı	48
Tablo 28. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinde Aile İçi Şiddet Varlığına Göre Halen Şiddete Maruziyetleri	49
Tablo 29. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumları	49
Tablo 30. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatının Herhangi Bir Döneminde Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etmiş Ve Bu Kavgada Alet Kullanmış Olanların Kullandıkları Aletlere Göre Dağılımları	50
Tablo 31. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Edenlerin Kavga Etme Sebeplerine Göre Dağılımı	50
Tablo 32. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden “Kavga Ederim Düşüncesiyle Okula Herhangi Bir Alet Getiriyorum” Diyenlerin Getirdikleri Aletlere Göre Dağılımları	51

Tablo No	Sayfa No
Tablo 33. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	52
Tablo 34. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Evlerinde Anneye Karşı Şiddetin Varlığına Göre Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumları	53
Tablo 35. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Annelerinin Fiziksel Şiddet Görme Durumlarının Dağılımı	54
Tablo 36. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumlarına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı ...	54
Tablo 37. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “İleride Anne-Baba Olduğunuzda Çocuğunuzu Bir Hatası Yüzünden Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtta Göre Halen Şiddete Maruziyet Durumları	55
Tablo 38. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kavga Etmek Hakkında Görüşlerine Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı	55
Tablo 39. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kavga Etme Durumlarına Göre “Bazı Olaylar Karşısında Fiziksel Şiddet Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	56
Tablo 40. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumlarına Göre “İleride Çocuğunuzu Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	56
Tablo 41. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzlediği Programların Dağılımı	57
Tablo 42. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Dinledikleri Müzik Türlerinin Dağılımı	57
Tablo 43. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok Dinledikleri Müzik Türüne Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı	58
Tablo 44. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Dinledikleri Müzik Türüne Göre “Herhangi Bir Olay Karşısında Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	59
Tablo 45. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok İzledikleri Program Çeşidine Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı	60

Tablo No	Sayfa No
Tablo 46. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok İzledikleri Televizyon Programına Göre, “Bazı Olaylar Karşısında Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	61
Tablo 47. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarının Dağılımı	62
Tablo 48. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Herhangi Bir İşte Çalışanların Çalışma Nedenleri	62
Tablo 49. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetleri	63
Tablo 50. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı	63
Tablo 51. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre “Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	64
Tablo 52. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre “İleride Anne-Baba Olduğunuzda Çocuğunuzu Bir Hatası Yüzünden Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları	64

ŒEKİLLERİN LİSTESİ

Œekil No	Sayfa No
Œekil 1. Aile İçi Œiddetin Nedenlerinin BütünleŒtirilmiŒ Psikososyal Modeli	19
Œekil 2. ocuk İstismarının Yolu	21

1. ÖZET

Çocuklara yönelik şiddet değişik boyutlarda ve ağırlıkta hemen her toplumsal yapıda ve ortamda yaşanmakta, en sık fiziksel şiddet olarak görülmektedir. Bu çalışma Elazığ il merkezinde bulunan ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel şiddete maruz kalma sıklığı ile fiziksel şiddet hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Elazığ il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının tümü araştırma kapsamına alınmıştır. Her okulun tüm beşinci ve sekizinci sınıf şubeleri yazılarak oluşturulan bir listeden rastgele yöntemle iki şube seçilerek toplam 3725 kişiye direkt gözlem altında anket uygulanmıştır.

Çalışmaya alınan öğrencilerin %46.8'i kız, %53.2'si erkektir. Öğrencilerin ortalama yaşı 12.8 (min: 10, max: 17), kardeş sayısı 3.9 (min: 1, max: 16), evlerinde yaşayan kişi sayısı 5.7 (min: 2, max: 20) dir. %23.3'ü babalarının annelerini en az bir kez dövdüğünü ifade etmiştir. %74'ü hayatlarının herhangi bir döneminde bir kez dahi olsa, %43.4'ü ise halen (son 1 yıl içerisinde) ara sıra da olsa değişik kişiler tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Erkeklerin fiziksel şiddete maruziyeti kızlardan yüksektir (P=0.0001). Okudukları sınıf (P=0.0001), annelerinin eğitim düzeyi (P=0.0001) ve babalarının eğitim düzeyi (P=0.010) arttıkça çocukların şiddete maruziyetleri azalmaktadır. Aile içi şiddetin mevcut olduğu ailelere mensup öğrencilerin %63.3'ü halen çeşitli kişilerin fiziksel şiddetine maruz kalmaktadır. Öğrencilerin %28.8'i halen fiziksel şiddet içeren kavga etmeyi sürdürmektedir. %33.8'i fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görmektedir.

Sonuç olarak; ilköğretim öğrencilerinin fiziksel şiddete maruziyetleri ve fiziksel şiddeti bir çözüm yolu olarak görme oranları oldukça yüksektir. Bu nedenle Temel Sağlık Hizmetlerinin sunumu içerisinde; çocuk istismarı ve ihmalinin primer, sekonder ve tersiyer önleme çalışmalarına gereken önem verilmeli, konu ile ilgili resmi ve gönüllü organizasyonlar sorunun çözümünde multi-disipliner bir yaklaşımla birlikte çalışmalı, yapılan programlar yasal düzenlemeler ile desteklenerek devlet politikalarında yer almalıdır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim öğrencileri, fiziksel şiddet, risk faktörleri

2. ABSTRACT

The violence directed to the children exists in various extents and heaviness in every social construction and it is seen mostly physical violence. This study was performed to determine the frequency of physical violence and to be exposed the opinion, attitude and behaviors of the primary education students about the physical violence in Elazig Province Center.

All of the primary education schools were included the study at Elazig Province Center. A listed was constituted by writing whole fifth and eighth class of the schools and then two brunches was chosen randomized and a questionnaire was applied to 3725 person.

It was 46.8% of girls and 53.2% are boys that included the study. The mean age was 12.8 (min: 10, max: 17), brother/girl count was 3.9 (min: 1, max: 16), counts of people who lives their home was 5.7 (min: 2, max: 20) of the students. The 23.3% of the students were expressed that their mother was beat by their fathers. The 74% of the students were exposed to violence even a time of all their whole life; the 43.4% of them (for one last year) were still exposed to violence by any different persons. The physical violence rate of the boys are more than the girls ($P=0.0001$). The violence rate applied to children reduce with their classes, that they educated in ($P=0.0001$), and the mothers' ($P=0.0001$) and fathers' ($P=0.010$) educational situation advanced. The 63.3% of the students still expose to the violence that lives in the family in which present the domestic violence. The 28.8% of the students are still carrying on fight that includes physical violence. The 33.8% of them consider that the violence is a solution.

As a conclusion, the rate of the violence that exposed and considering the violence as a solution rate are very high among primary education students. For that reason, inside of the Basic Health Service supply; child exploitation and neglect attach importance for at primary, secondary and tertiary prevention studies, official and volunteer organizations must study together multidisciplinary for solving the problem, the programs must supported with legal arrangements and take part at government policies.

Key Words: Primary education students, physical violence, risk factors

3. GİRİŞ

Çocuk istismarı; 0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza dışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalmasıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzmanı tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir. Çocuklar kendilerine bakmakla yükümlü ebeveynleri yani anne, baba, büyükbaba, teyze, bakıcı gibi kişiler tarafından buna maruz kalabileceği gibi okulda ya da işyerinde de bu tip davranışlarla karşılaşabilirler (1).

Çocuk istismarı büyük oranda şiddet davranışlarından kaynaklanan ve toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren sosyal bir hastalıktır (1). Çocuğa yönelik kötü davranışların genel bir ismidir. Çocuğa kötü davranış; fiziksel, cinsel, psikolojik kötü davranış ve genel, medikal ve eğitimsel ihmali içerir (2). Bu çalışmada özellikle ele alınan fiziksel istismar en geniş anlamda “çocuğun kaza dışı yaralanması” şeklinde tanımlanabilir. En sık rastlanılan şekli çocuğu dövme şeklindedir. Bir tokattan çeşitli objelerin kullanımına kadar uzanan cezalandırma yöntemlerini kapsar (1).

Çocuklar ve şiddet üzerine artan bir dikkatle odaklanan pediatri ve halk sağlığı literatürlerinde kişiler arası şiddetin artması majör bir halk sağlığı problemi olarak değerlendirilmektedir (3-5). Adölesan ve çocuklar üzerinde şiddete maruziyetin prevalansının araştırıldığı çalışmalarda; çocuklar arasında çeşitli türde şiddete maruziyetin yüksek olduğu gösterilmiştir (6-10).

Dayak bugün dünyanın neresinde olursa olsun artık fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir. Oysa, bundan 40 yıl öncesine kadar İngiltere’de okullarda “dayak” bir disiplin yöntemi olarak resmi kabul görmekteydi. Bu da ilerleyen zaman içerisinde çocuk istismarı parametrelerinin ve onu algılayan bilim dallarının daha geniş sınırlara doğru ilerlediğini göstermektedir (1).

1985 ile 1993 yılları arasında çocuğa kötü davranış olgularının sayısı Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) %50 artmıştır. 1993’de ABD’de 3 milyon çocuğun kötü davranışa maruz kaldığı rapor edilmiştir. Bu olguların ancak %35’i saptanmıştır (11).

Çocukların dövülerek terbiye edilmesinin özellikle geleneksel Türk toplumunda yaygın olduğu bilinmektedir. Hem kırsal, hem de kentsel alanda yapılan

gözlem ve incelemelerde, fiziksel cezanın yaygın bir biçimde kullanıldığı özellikle de dayığa başvurulduğu, dayak olaylarının da çocuğun bedensel yara almasıyla sonuçlandığı görülmüştür (12).

Ciddi ekonomik sıkıntı, çok çocuklu aile, üvey ebeveyn, parçalanmış aile, alkol uyuşturucu bağımlısı ebeveyn, kendisinde istismar görmüş kişiler, çok genç anne, düşük eğitim düzeyi, işsizlik, aile içinde geçimsizlik ve şiddet, ailede ruhsal hastalık, ailenin sosyal izolasyonu, prematüre doğmuş, huysuz, anomalili çocuk, çocuk istismarı ve ihmali için risk etkenleridir (1,13,14).

Çocuklara yönelik şiddet değişik boyutlarda ve ağırlıkta hemen her toplumsal yapıda ve ortamda yaşanmaktadır. Şiddetin insanlık yaşamından silinmesi bugün ütopyik bir istem olarak kalmakla birlikte, toplumsal eğitim ve çok yönlü sosyal çalışmalar sonucu büyük oranda engellenebileceği bildirilmiştir. Şiddetin engellenmesinde yasal yaptırım ve cezaların da önemli etkileri bulunduğu ve toplumsal yaşamın güven altına alınabilmesi için gerekli bir mekanizma olduğu ileri sürülmüştür (15).

Bilindiği gibi günümüzde çağdaş hekimlik anlayışı içerisinde koruyucu hekimlik ön plana çıkmaktadır. Temel Sağlık Hizmetleri sunumu içerisinde, çocukları ihmal ve istismardan korumak en az anemi, malnütrisyon ve enfeksiyon hastalıklarının gelişmesinin önlenmesi kadar önemlidir (14). Bu nedenle koruyucu sağlık hizmetleri veren birinci basamak sağlık çalışanlarının toplumla uzun süreli mesleki ilişkileri ve izlem yapabilmelerinden dolayı, bu konuda duyarlı ve bilgili olmaları, kılavuzluk edebilmeleri gerekir. Sağlık çalışanlarına yönelik konuyla ilgili hizmet içi eğitimlere ağırlık verilmeli, doktorlar travma öyküsüyle gelen her çocuğu istismar ihtimalini de göz önüne alarak incelemelidir.

3.1 GENEL BİLGİLER

3.1.1 Şiddetin Tanımı

Şiddet; bir kişinin bir başkasına fiziksel acı vermek veya yaralamak kastı ile yaptığı davranıştır. Bir başka şekilde tanımlamak gerekirse, şiddet; bir kişinin kendine veya başka bir kişiye veya bir gruba ya da topluma karşı gücünü kasıtlı olarak kullanmasıdır (16). Kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı saldırganlık biçimi olarak tanımlanmaktadır. Kontrolsüz, aşırı, ani ve bazen amaçsız olarak kişilere ya da çeşitli nesnelere zarar vermeyi içerir (17). Saldırganlık içgüdüsel bir dürtü olarak tanımlanmakta, uygun sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları olan toplumlarda, kişiler arası şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin öncelikle 20. yüzyılın ikinci yarısında tüm dünyada artış gösterdiği bilinmekle birlikte, önlenmesi için yapılan tüm çalışmalara rağmen, tam olarak ortadan kaldırılamadığı da bilinen bir gerçektir (18).

3.1.2 Şiddetin Sınıflaması

1. Kişinin kendisine yöneltilmiş şiddeti: intiharlar
2. Kişiler arası şiddet: eş istismarı, cinsel şiddet, çocuk istismarı, yaşlı istismarı
3. Organize şiddet: savaşlar (1,19).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün, 49. Dünya Sağlık Asamblesi'nde "Şiddetin önlenmesi, halk sağlığı önceliklerinden" biri olarak kabul edilmiştir. "Şiddet ve sağlık" konusunda sorunun tanımlanması, kavranması, şiddeti önlemeye, etkilerini azaltmaya ve etkinliğini ölçmeye yönelik program ve tedbirlerin belirlenmesi ve bu programın uygulanması amacıyla bir entegre hareket planı hazırlanmıştır (20). 50. Dünya Sağlık Asamblesi'nin taslağını oluşturmak üzere Cenevre'de bir araya gelen, DSÖ üyesi olan 191 ülkeden 1200'den fazla delege, "bir halk sağlığı sorunu olarak şiddet ile mücadele etmek için uluslararası bir eylem planı yapılmasını" oybirliğiyle kabul etmişlerdir (21).

Şiddet çok yönlü bir konudur. Öncelikle şiddete hedef olan grupların değerlendirilmesi ön plana çıkarılmalıdır. Kişiler arası şiddete maruz kalan başlıca üç grubun olduğu görülmektedir. Bunlar çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Bu üç grubun içinde çocukların kırılgan ve savunmasız oldukları için en çok yaralanan ve iz

taşıyan grup oldukları dikkati çekmektedir. Çocuk istismarı olarak isimlendirilen çocuğun gelişiminin engellendiği her türlü davranış, büyük oranda şiddet davranışlarından kaynaklanmaktadır (1).

Çocukların eğitimi ve terbiyesi gibi gerekçelerle yaygın bir şekilde uygulanan şiddet, hala bir yöntem olarak toplum tarafından değişik boyutlarda kabul görmektedir (22,23).

3.2 ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ

3.2.1 Tanım

Çocuk istismar ve ihmali ile ilgili olarak değişik tanımlamalar ve sınıflamalar yapılmıştır. Çocuk istismarı DSÖ tarafından 1985 yılında “çocuğun sağlığını, fiziksel, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” olarak tanımlanmıştır (22,24,25). Çok geniş anlamda, belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğa o kültürde kabul edilmeyen bir davranışın uygulanmasıdır (26). Bu tip davranışların iki değişkene bağlı olduğu görülmektedir. Birincisi zaman içerisinde değişiklikler göstermesidir. Bundan 50 yıl önce normal kabul edilen bir davranışın, bugün olması gereken davranışın dışında kalması çocuk istismarında çok önemli bir boyutu oluşturmaktadır. İkinci faktör ise bu davranışların kültürler arasında ve ülkeden ülkeye değişiklikler göstermesidir (27).

3.2.2 Çocuk İstismarının Tipleri (Sınıflama):

Çocuk istismarı; çocuğa yönelik kötü davranışların genel bir ismidir. Çocuk istismarı olarak ilk akla gelen fiziksel ve seksüel istismardır. Bunların yanı sıra, çocuklar duygusal istismara ve de fiziksel ve duygusal ihmale de maruz kalabilirler (2,28).

- a) **Fiziksel istismar:** Çocuğa vurmak, çarpmak, tokatlamak veya diğer şekillerde fiziksel zarar vermektir. İstismarın diğer formları gibi, fiziksel istismar da uzun zaman devam eder (28).
- b) **Seksüel (cinsel) istismar:** Psikososyal gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel stimülasyon için kullanılmasıdır (1). Bazen bu olay istenmeyen dokunmalar şeklinde ya da direkt seksüel ilişki şeklinde olabilir. Bazen ise çocuğun seksüel hareketleri izlemesi, erişkinlerin

genital organlarına bakması, pornografi izlemesi veya pornografinin bir kısmına katılmasıdır. Çocukların seksüel duruma zorlanması ya da rüşvetle, oyunla kandırılmaları şeklinde de gerçekleşebilir (28).

- c) **Duygusal istismar:** Çocukların düzenli olarak tehdit edilmesi, bağırılması, aşağılanması, cahillikle suçlanması, ayıplanması veya diğer türlü duygusal kötü davranışlara maruz kalmasıdır. Örneğin; çocukla alay etmek, çocuğu bazı takma isimlerle çağırmak, daima kusur bulmak duygusal istismarın formlarıdır (28).
- d) **İhmal:** Çocuğun beslenme, barınma, giyinme, temizlik gibi bazı temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, duygusal ihtiyaçlar ve de optimal yaşam koşulları için gerekli ilginin gösterilmemesidir (1,28). Çocuğun ihmale uğradığının belirlenmesinde; “uygun” veya “yeterince iyi” bakımın ne olduğuna karar vermek güç olmasına karşın, fiziksel ihmali belirlemek kolaydır. Dolaysız belirtiler arasında küçük çocuklarda pişiklerle ve kirli uygunsuz giysilerle kendini gösteren temizlik eksikliği vardır. Çocuk solgun ve iyi beslenmemiş görünür, saçları ve derisi bakımsızdır (29).

3.3 FİZİKSEL İSTİSMAR

Fiziksel istismar en geniş anlamda “çocuğun kaza dışı yaralanması” şeklinde tanımlanabilir (1,30,31). En sık rastlanan şekli çocuğu dövme şeklindedir. Bir tokattan, çeşitli objelerin kullanımına kadar uzanan cezalandırma yöntemlerini kapsar. Dayak bugün dünyanın neresinde olursa olsun artık fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir (1).

Fiziksel istismar olayları çeşitli başlıklar altında incelenebilir. Aile içinde çocukların kaza dışı yaralanmalarına “Ebeveyn tarafından istismar” denmektedir. Buna karşılık okul, yuva, yetiştirme yurdu veya kamp gibi kurumlarda yönetici ya da öğretmenler tarafından uygulanan istismar olayları ise “Kurumda istismar” sınıfına dahil edilebilir.

Fiziksel istismar uygulanış şekline göre iki başlık altında toplanabilir:

1. **Aletsiz saldırılar:** Bunlar herhangi bir alet kullanmaksızın çocuğa yapılan saldırılardır. Tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, ısırma ve çimdikleme şeklinde olabilir.
2. **Aletli saldırılar:** Bu tür saldırılar ise istismarın bir alet kullanılarak çocukta oluşturduğu durumlardır. Kullanılan araçlar genellikle sopa, kemer, herhangi bir

ev eşyası (süpürge, terlik, tava vs), hortum, sigara, ütü, sıcak su ve sıcak yiyeceklerdir (32).

Eğer fiziksel istismarın doğrudan sonucu ciddi ise anne ve babanın kendisi, çocuğu için tıbbi tedavi arayışına girer. Bu arayış, istismar olayının belirtilerinin kendiliğinden ortadan kalkması umudu ile geçen bir dönemi izleyebilir. Yaralanmaya getirilen açıklamanın yetersiz ve belirsiz olması tipiktir. Yumuşak doku hasarı çok sık görülen hasar türüdür. Sert bir biçimde tutma ve sarsma küçük bir çocuğun kol ve göğsünde çift taraflı morarmalara neden olur. Tokat atma veya vurma, gözü morartabilir ve el veya yumruk izi bırakabilir. Herhangi bir araç kullanıldığında, (örneğin; kordon veya kayışın kullanılmasından ortaya çıkan morluklar veya yaralar gibi) bıraktığı izlerden anlaşılır (29).

Fiziksel istismar sonucu meydana gelen fiziksel travmanın boyutları ekimoz, örselenme, yara, yanık, göze ilişkin yaralanma ve kırıklar şeklinde olabileceği gibi beyine ve iç organlara (karaciğer, dalak, karın, pankreas ve böbrekler) hasar verecek derecede ciddiyete varabilir. Kafa ve iç organların yaralanmaları çocuk istismarından ölümlerin başta gelen nedenlerindedir. Ebeveyn ya da bakımından sorumlu kişinin çocuğu yaralama niyetinin olması gerekmez; bu yaralanma aşırı disiplin veya fiziksel cezadan kaynaklanmış olabilir. İstismarın bu en şiddetli şekline maruz kalmış çocuklar hastanelere ya da doktor muayenehanesine koma halinde getirilir ve de bazıları ölmek üzere (33).

Fiziksel istismarın değişik klinik bulguları Tablo 1’de gösterilmiştir (34).

Tablo 1. Fiziksel İstismarın Değişik Klinik Bulguları

1. Ekimozlar (en sık görülen klinik durumdur), vücutta şişlikler ve yara izleri
2. Kemik ve eklem hasarları (iki yaş altındaki kırıkların yaklaşık dörtte birini çocuk istismar vakaları oluşturmaktadır)
3. Yanıklar ve kaynar su ile haşlanmalar
4. Kafa travması, beyin ve göz hasarları (en sık ölüm nedenidir)
5. Karın travması
6. Zehirlenmeler
7. Gelişme geriliği
8. Nedeni belli olmayan ölümler

Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda bazı davranışsal belirtilerde gözlenmektedir. Bu çocuklar düşük öz saygıya sahiptirler. Okulda başarısızdırlar. Okul aktivitelerine katılımları daha azdır. Sıklıkla bir yetişkinin kendilerine dokunmasından, yaklaşmasından, anne ve babasından veya eve gitmekten aşırı derecede korkarlar. Çevreyi izlerken çok sakindirler. Ağrı verici uygulamalar yapıldığında tepki göstermez, kolay kolay ağlamazlar (35).

3.4 EPİDEMİYOLOJİ

Çocuk istismarı için insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek mümkündür. Ancak istismar kavramının konuşulmaya başlanması ve konu ile ilgili sistematik çalışmaların yapılması son yüzyıl içinde görülmeye başlanmıştır (26).

Konu ile ilgili ilk ciddi çalışma 1946 yılında pediatrik radyolog olan John Caffey tarafından yayınlanmıştır. Caffey bu çalışmasında küçük çocuklardaki tanımlanmayan bulgular üzerinde durmuş ve çeşitli aşamalarda iyileşme gösteren uzun kemik fraktürlerine ve bunlarla birlikte görülen subdural kanamalara dikkat çekmiştir (36).

1960 yılında, bir pediatrist ve enfeksiyon hastalıkları uzmanı olan Dr. Henry Kempe tarafından 447 dövülmüş çocukta yapılan çalışmayla ABD’de ayrı bir klinik antite ortaya konulmuştur. 1961 yılında Dr. Kempe “Amerikan Pediatri Akademisi” tarafından organize edilen uluslar arası bir sempozyumda; çocuklarda rastlanan ve açıklanamayan yaralanmalara ve kırıklara dikkat çekmiş, o güne kadar pek fazla önemsenmemiş bir konu olan dövülüp saldırıya uğramış çocuklar için ilk kez “Hırpalanmış Çocuk Sendromu” (Battered Child Syndrome) deyimini kullanmıştır (37).

İngiltere ve Galler’de çocuk istismarı sorununu değerlendirme konusunda oluşturulan Ailede Şiddet Komitesi 1977’de 4 yaşın altındaki her bin çocuktan birinin ciddi bir şekilde örselendiğini belirlemiştir. Bunların yaklaşık %10’u ölmüş, %10 kadarında da beyin hasarı ve benzeri ciddi özürler kalmıştır. Bu değerlendirme sonuçlarına göre; okul öncesi çocuklarda çocuk istismarı en yaygın ölüm nedenlerinden biri olarak dördüncü sırada yer almıştır (38). 1983-1987 yılları arasında fiziksel istismar olayları %25 oranında artma göstermiştir. National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC)’nin ortaya koyduğu sayılardan

İngiltere ve Galler'de 25700 çocuğun bir biçimde korunması gerektiği ortaya çıkmaktadır (39).

Straus'un ABD'de 1980 yılında yapmış olduğu bir çalışmada; 3-17 yaş arası çocukların her yıl yaklaşık 6.5 milyonunun istismara uğrama potansiyeli taşıdığı saptanmıştır (40). 1985 ile 1993 yılları arasında ABD'de çocuğa kötü davranış olgularının sayısının %50 artmış olduğu, 1993 yılında 3 milyon çocuğun kötü davranışa maruz kaldığı rapor edilmiştir (11).

Kanada'da 1993 yılında 15 yaş ve üzeri yaklaşık 10000 randomize örnek üzerinde yapılan Ontario sağlık çalışmasında; erkeklerin %31.2'sinin, kadınların ise %21.1'inin çocukluklarında fiziksel istismar öyküsü mevcut olduğu rapor edilmiştir (41).

Richters ve Martinez; 1993 yılında Washington'da (ABD) yapmış oldukları bir çalışmada 6-10 yaş arası çocukların %21'inin şiddete maruz kaldıklarını saptamışlardır (42).

Fitzpatric ve Boldizar; 7-18 yaş arası Afrika kökenli Amerikan çocuklar üzerinde yaptıkları bir çalışmada, çocukların %70'den fazlasının şiddete maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir (43).

Campbell ve Schwarz; 1996 yılında yayınlanan çalışmalarında, Philadelphia Metropolitan bölgesinde şehir merkezinde bir okul öğrencilerinin %67 oranında hırsızlık, dövülmek, bıçaklanmak, ateşle yaralanmak ve çapraz ateş içinde kalmak gibi şiddet olaylarına maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Tüm öğrenciler arasında herhangi bir şekilde dövülenlerin oranı %15'tir (44).

İsrail'de Haj-Yahia ve Ben-Arieh tarafından arap adölesanları üzerinde yapılan bir çalışmada; çocukların %17'sinin anneleri, %15'inin babaları tarafından son bir yıl içinde en az bir kez birkaç dakika süreyle dövüldükleri bildirilmiştir (45).

Kanada'da 1998 yılında 135571 çocuk üzerinde yapılan araştırmada çocuğa kötü davranış insidansı binde 21.52 olarak tespit edilmiştir (46).

Türkiye'de çocuğu istismar ve ihmal etme konusunun bilimsel olarak incelenmesine son yirmi yıl içerisinde başlanmıştır. Çocuğa uygulanan fiziksel şiddet üzerine odaklanan çalışmalarda; Günçe ve Konanç 1983 yılında islahevindeki çocukların %33'ünün, cezaevindeki çocukların %63'ünün, lise öğrencilerinin ise %6'sının dövüldüğünü bildirmişlerdir. İslahevi ve cezaevinde incelenen çocukların %13-15'ine fiziksel istismar boyutunda şiddet uygulanmıştır (47).

Zeytinoğlu tarafından 1985 yılında yapılan bir çalışmada anne ve babaların %63'ünün fiziksel ceza uyguladığı, bunların %2'sinin hasarla sonuçlandığı bildirilmiştir (12).

Bahar ve Bayık 1985 yılında yaptıkları çalışmalarında; ocuk ifadesine göre; annelerin %61, babaların %40 fiziksel ceza verdiklerini, anne ve baba ifadelerine göre ise bu oranların sırasıyla %9 ve %3 olduğunu bildirmişlerdir (6).

Bilir ve arkadaşlarının 1981-1982 yıllarında, sekiz ilde (Malatya, Nevşehir, Afyon, Ağrı, Giresun, Rize, Trabzon, Ankara) 16100 ocuk üzerinde yaptıkları alan çalışması sonuçlarına göre; 4-6 yaş grubu çocuklarda örselenme oranı %40.7 iken, 7-10 yaş grubunda %33.5, 11-12 yaş grubunda ise %25.8'dir. Genelde ise bu oran %33.5 olarak bulunmuştur. Çocuğa uygulanan şiddet oranı Batı Anadolu'da %14 iken, Doğu Anadolu'da %54'e kadar yükselmiştir (7).

Kaya ve ark.; İstanbul Üniversitesi ocuk Psikiyatrisi'ne başvuran çocukların annelerinin %78'inin arada bir, %13'ünün sık sık (toplam %91) dayak attığını tespit etmişlerdir (9).

Oral ve ark. İzmir Dr. Behçet Uz ocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'nde yaptıkları bir çalışmada; %36 oranında çocuklarda kötü muameleye maruziyet saptamışlardır. Bunların %58'inde fiziksel kötü muamele tespit edilmiştir (48).

Dünya ocuk Gnt'nde Türkiye ocuk Vakfi'nin yayınladığı 1999 zet ocuk Raporu'nda; Türkiye'de çocukların %72'sinin anne-baba, %22'sinin ise ğretmen dayağı yediği, her üç çocuktan birinin istismara uğradığı, ocuk istismarının %91'inin psikolojik, %63'ünün fiziksel, %38'inin cinsel ve %9'unun ise ihmalden kaynaklandığı bildirilmiştir (49).

Egemen ve ark. 2000 yılında yayınlanan çalışmalarında; İzmir'de lise ğrencilerinin şiddete maruz kalma prevalansını aile içinde %20.4, aile dışı ortamlarda ise %19.8 olarak bildirmişlerdir (50).

Türkiye'de ocuk istismarı ve ihmali konusuyla hekimlerin ilgilenmeye başlamasının gelişme sürecinde; 1993 yılında İzmir Tabip Odası olarak aile içi şiddet konusunda araştırma yapan hekimlerin, ocuk istismarı konusunda yeterli bilgilerinin olmadığının farkına varmaları çalışmaların başlangıcını teşkil etmiştir. 1996 yılında Türkiye'de ilk defa batıdaki örnekleri gibi multidisipliner alışan Dr. Resmije Oral başkanlığında İzmir Dr. Behçet Uz ocuk Hastanesi İzlem Ekibi kurulmuştur. 1998 yılında Adana Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, 1999 yılında Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi ocuk İzlem ekipleri çalışmalarına başlamıştır. Yine 1999 yılında

Ankara'da Prof. Dr. Ertan Kahramanoğlu başkanlığında Ulusal Çocuk İstismarı Derneği kurulmuştur (51).

3.5 ÇOCUK İSTİSMARININ SEBEPLERİ

Çocuk istismarı sebeplerinin değerlendirilebilmesi için ortaya konulan ekolojik model, çocuk istismarının tüm formlarının başlangıcını göz önüne alan, kompleks interaktif bir süreçtir. Bu ekolojik modelin, çocuk istismarını birbiriyle etkileşen risk sistemleri içinde gözlemlendiği düzeyler; 1. Toplumsal ve Kurumsal, 2. Bireysel ve Ailesel ve 3. Çocukla ilgili faktörlerdir (52,53).

Çocuklar üzerinde fiziksel ve psikolojik istismar ve ihmalin gelişmesini oluşturduğu düşünölen risk faktörleri Tablo 2'de verilmiştir (11,13,34).

Tablo 2. Çocuk İstismarı İçin Risk Faktörleri

Çocuk İstismarı İçin Risk Faktörleri	
<u>Toplumsal / Kurumsal</u>	<u>Aileyle ilgili</u>
• Yüksek suç oranı • Sosyal servislerin yokluğu veya azlığı • Yüksek fakirlik oranı • Yüksek işsizlik oranı	• Çocuklukta fiziksel veya seksüel istismar öyküsü • Ebeveynlerin genç yaşta evlenmesi • Tek ebeveyn • Üvey ebeveyn • Duygusal yetersizlik • Zayıf iletişim yeteneği • Kendine saygı azlığı • Alkol-uyuşturucu bağımlısı ebeveyn • Sosyal destek eksikliği • Aile içi şiddet • Ailesel yeteneklerin eksikliği • Yeni bebeğe sahip olmanın aşırı stresine hazırlanma eksikliği • Çok çocuklu aile • Eğitimsizlik • Ailede ruhsal hastalık • İstenmeyen gebelik • Benimsenmeyen çocuk
<u>Çocukla İlgili</u>	
• Prematüre • Düşük doğum ağırlığı • Fiziksel veya zihinsel özürlü çocuk • Hiperaktif veya huysuz çocuk • Doğumdan sonra çeşitli sebeplerle uzun süre anneden ayrı kalan bebekler	

3.5.1 Toplumsal ve Kurumsal Faktörler

Çocuğa yönelik toplumsal zarar; toplumsal fakirlik, yetersiz konutlaşma, zayıf sağlık hizmetleri, yetersiz besin kaynakları gibi global boyutta olayları kapsar. Çocuğun gelişimini engellediği için istismar grubuna girebilen bu olaylar bireysel ana-baba iradelerinin dışında olgulardır (54).

Çocuklar yalnızca doğrudan kendilerine yöneltilen öfke ve agresyondan değil, bu unsurların mevcut olduğu bir ortamda bulunmaktan da etkilenirler (55). Çevre,

istismar ve ihmalde önemli rol oynayan bir faktördür. Öfkenin sergilendiği ortamlarda devamlı olarak bulunmak çocukları kavgaya karşı hassas hale getirir (56).

Çocukları şiddete maruz kalmanın olumsuz etkilerinden koruyacak en önemli faktörler; yeterli ve özenli bakım, olumlu yetişkin yaklaşımı ve aile fertleri arasında güçlü bağlantılardır (57).

Gençler arasındaki şiddet önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çocukluk döneminde ve adölesanda şiddete maruz kalmak, şiddet uygulamayı arttırıcı etki yapmaktadır. Yine çocukluk döneminde; agresif davranışların erken başlangıcı, sosyal problemlerin çözümsüzlüğü, şiddete maruz kalma, ailelerin görev ve davranışlarında zayıflık, akranlarının negatif etkileri, ateşli silahlara kolay ulaşabilme, ileri derecede yoksulluk ve geçimsiz karakterde komşular bu şiddeti arttırıcı diğer önemli faktörlerdir (58).

ABD’de yaşayan her dört çocuktan biri düşük ekonomik statüdedir ve çoğu çocukta herhangi bir sağlık sigortasına sahip değildir. ABD toplumunda şiddet düzeyinin yüksek olması da çocuk istismarı için bir risk faktörüdür. Ölüm derecesindeki şiddet diğer gelişmiş 17 ülkeye göre daha yaygındır. Bu ülkede şiddetin %75’i aile içi şiddet kaynaklıdır (52).

Televizyonlardaki şiddet içerikli programlarda, yüksek oranlarda şiddetin oluşmasında etkili faktörlerden biridir (52).

Fakirlik; çocuk istismarında; en sık ve ısrarlı risk faktörüdür. Düşük ekonomik statüye sahip insanlar arasında fiziksel istismar ve ihmal çok yaygındır (52). Ancak çocuk istismarı, ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde özellikle aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel faktörlerdir. Bu ailelerin çevrelerinde güçlü tanıdıklarının olması, güvence altında olmaları, çoğu kez bu suçun bakıcılara yüklenmesini sağlayan ve aileleri masum gösteren faktörlerdir (1). Fiziksel istismar ve ihmali etkileyen diğer sosyal faktörler; yetersiz sağlık bakımı ve sosyal servisler, ayrıca geniş ailelere ve topluluklara destek eksikliği olarak bildirilmiştir (52).

Fiziksel cezalandırmanın kültürel olarak yer edinmiş olması, istismar olgularının alt yapısını oluşturmaktadır (59). Çocuk istismarında en önemli sorunlardan biri şiddetin hafif boyutlarının hoş görülmesidir. Terbiye, eğitim ve benzeri nedenlerle hafif boyutlarda şiddete başvurulmakta ve sürekli bir nitelik

kazanmaktadır. Kamuoyu çocuklara yönelik şiddete ancak ölüm ve ölüm sınırına gelmiş olgularda duyarlı davranmaktadır (22,23;60).

Türkiye’de çocuğa yönelik şiddetin varlığı ve de bunun sonucunda istismar olaylarının yaşandığı görülmektedir. Her ne kadar aile yapısının sağlamlığı ve çocuğa önem verme geleneğinin birleşimi ile çocuklar sevgi dolu bir ortamda büyümektedirlerse de çoğu doğu toplumlarında görülen anne-babanın çocuk üzerine tartışmasız hakimiyeti bazı olumsuz etkilere neden olmaktadır. Özellikle dayak kavramının kabul edilen bir terbiye yöntemi olması en büyük handikap olarak görülmektedir. “Eti senin kemiği benim”, “Ananın vurduğu yerde gül biter”, “Dayak cennetten çıkmaz”, “Kızını dövmeven dizini döver” gibi atasözlerinin kültürümüzde yer aldığı da göz önüne alındığında, dayağın toplumda kabul gören bir kavram olduğu görülmektedir (27).

Türkiye’de çocuk istismarı ile ilgili çocuk koruma ajansları yok denecek kadar azdır. İstismar olayının görülmesi durumunda doktorlar kanunların uygulanması için olayı rapor etmekle yükümlüdür. Bölgesel hizmetler sunan Sosyal Hizmetler Müdürlükleri mevcuttur. Bunların ulaşacağı sosyal çevre dardır, konunun sadece tespit edilebilen yüzeysel parçaları ile ilgilenilebilmekte, böylece çok az sayıda olguya ulaşılabilmektedir. Ülkede çocuk istismarını önleme sisteminin yokluğu nedeniyle, sadece hastanelerde tanı konan çok az sayıda çocuk istismarı olgusu değerlendirilebilmekte, ancak genel bir istatistiki takip yapılamamaktadır (61).

3.5.2 Bireysel ve Ailesel Faktörler

İstismara eğilimli ebeveynin, öncelikle kendilerinin çocuklukta uğradığı fiziksel, duygusal ya da cinsel sömürüyü yaşamış kişiler olabilecekleri ve bu kişilerin en ufak bir stres altında verecekleri tepkilerin çok büyük olabileceği unutulmamalıdır (32). Kendi ana babaları tarafından duygusal olarak ihmal edilen ve istenmeyen çocuklar ileride kendileri de istismarda bulunabilecek ebeveynler olurlar. İhmali için ana babaya duyulan düşmanlık çocuğa aktarılabilir. Ebeveyn-çocuk rolü değişmiştir. Ebeveyn, kendi ailesinin geri çevirdiği isteklerinin çocuğu tarafından karşılanmasını arzular ve çocuğa karşı kızgınlık duyar (27).

Küçük yaşta anne-baba olan ebeveynlerin çocuklarına gerektiği gibi muamele göstermeme riski vardır. Özellikle adölesan yaşlarda (13-19 yaş arası) çocuk sahibi olan annelerde, duygusal az gelişmişliğin de zemin hazırladığı istismara yatkınlık

fazladır (62). Yapılan çalışmalarda fiziksel istismar ve ihmali içeren çocuğa kötü davranış oranının, 18 yaş ve daha genç annelerden doğan çocuk gruplarında arttığı tespit edilmiştir (63).

Anne veya babanın herhangi birinin olmaması, doğumun bir diğer ebeveyn olmadan yapılması çocuk üzerine sorumluluğu artırmakta, istismar ve ihmal açısından risk faktörü teşkil etmektedir (64). Boşanma veya ayrı yaşama gibi sebeplerle tek başına çocuk yetiştiren, çoğunlukla anneden oluşan ailelerde istismara daha sık rastlanmaktadır. İstismar bu durumda ya ayrılma nedeni olan sebeplere ya da yalnız kalmanın ebeveynne yüklediği streslere bağlanabilir (27).

Çocuğuna kötü davranan ve ihmal eden anne-babaların ne kendilerine ne de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, bu eşlerin birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de yoktur veya çok azdır. Bu eşler genellikle birbirlerine karşı ilgisizdirler ve birbirlerine destek olmamaktadırlar. Bu ailelerin kişiler arası ilişkileri genelde olumsuzdur (35). Böyle ailelerde ebeveynler arasında iletişim yeteneğinin zayıflığı ve kendilerine olan saygılarının azlığı gözlenir (53).

Anne ve babadaki kabiliyet eksikliği, çocuklarının yetenekleri hakkında gerçeğe uymayan beklentileri, çocukların davranışlarının yönetiminde ve normal çocuk gelişimindeki bilgi eksiklikleri çocuk istismarının oluşumunu şekillendirebilir (65). Ebeveynlik ve çocuğun ihtiyaçları hakkında bilgi sahibi olmama ve yine ebeveynlik konusundaki motivasyonun yetersizliği ve sorumlulukların yerine getirilememesi çocuğun ihmali ile ilişkilendirilmektedir (66). Anne ya da babanın veya her ikisinin düşük eğitim düzeyi, çocuğa uygulanan fiziksel şiddet ile çoğu zaman birliktelik gösterir (67).

Fiziksel istismar ve ihmale maruz kalan çocukların ailelerinde, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı oranı yüksektir (68). Anne babadan biri ya da ikisinin alkol-uyuşturucu bağımlısı olması risk etmenidir (13).

Çok çocuk aile için fazla yük demektir. Fazla çocuklu ailelerde çocuklara yönelik istismar olasılığı artar (69). Geniş ailelerin çocuklarının, iki ya da üç çocuklu ailelerdekilere karşılaştırıldığında, eğitim yönünden ihmale uğrama riski yaklaşık üç kat, fiziksel ihmale uğrama riski iki ya da iki buçuk kat daha fazladır (33).

Ailenin yaşamsal stresleri ve sosyal destek eksikliği çocuk istismarı ile birlikteliği açısından önemlidir (70). Ebeveynin sosyal desteğinin bulunup bulunmadığı bu role ilişkin duyarlılığını etkileyecektir. Sosyal destek; öğüt, çocuk bakımında yardım ve duygusal desteği içerir. Bu desteğin mevcudiyeti, annelerin

bebeklerine karşı daha sevecen ve dolayısıyla da onların sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyen bir tavırla yaklaşmaları olasılığını artırır (71).

İstenmeyen bir gebelik veya anne ölümüne sebep olan bir gebelik sonucu doğan çocuk varlığı istismar için bir risk etmenidir (72,73). İstenen bir çocuk gerek anne, gerekse baba tarafından sevgi yüklü şekilde bakılır, anne ve baba birbirlerini destekler. Talepte bulunmayan, bakımı kolay bebekler ebeveynin ihtiyaçlarını karşılayan bebek olarak kabul edilir. Ancak bazı bebekler daha ilk doğdukları andan itibaren ebeveynlerden birisi ya da her ikisi tarafından hiçbir şekilde benimsenemezler, normal ağlamaları bile her zaman olumsuz olarak nitelenir ve sevgi bağı oluşturulamaz (32).

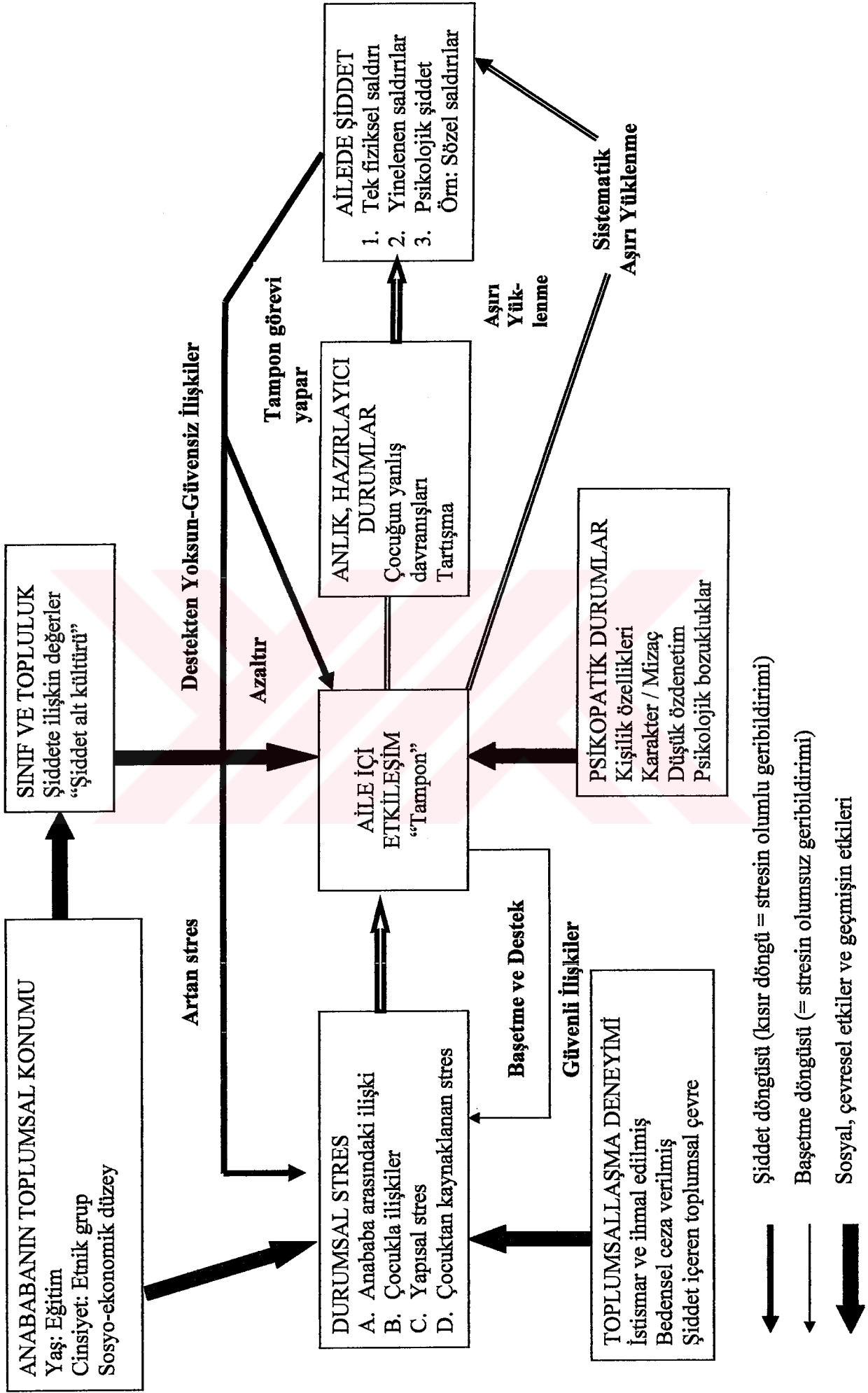
Kişilik bozuklukları olan anne babaların da çocuklarını istismar ve ihmal etme olasılığı yükselmektedir. Bu ana babalar mental yönden donuk olabilirler ya da nörotik özelliklere sahip olabilirler (7). Kişilik bozukluğu sergileyen aileler incelendiğinde, geçmişlerinde bulunan duygusal yoksunluk durumlarını çocuklarına yansıttıkları görülmüştür. Depresyon da istismarda bulunan ailelerde sık rastlanır bir bulgudur. Özellikle çocuklarını öldüren annelerde gözlenmektedir. Bu tip annelerin çoğu intihara da kalkışlırlar (74). İstismarda rol oynayan kişilik zayıflıkları, ebeveyn rolünü üstlenmede yetersizlik hissi, karşılanmayan bağımlılık ihtiyaçları, duygusal yapının yeterince gelişmemiş olması, dış uyaranlara ani tepkiler verme ve ben-merkezciliktir. Karakter özelliklerinden biri yaygın impulsivite ve agresyonla birlikte, border-line kişilik bozukluğu olarak ele alınabilir. Bu davranış biçimi madde veya alkol kullanma, seksüel çok eşlilik, fahişelik, suça yönelme, mal varlığına zarar verme, patlayıcı tartışmalar ve fiziksel kavgalar şeklinde kendini gösterebilir. İstismarda bulunan babaların özellikle psikopatik olduğu bulunmuştur. İkinci bir özellik duygusal fakirlik durumudur (27).

Aile içinde eşlerin birbirlerine yönelik şiddet uygulamaları da çocuk istismarında riski artıran bir durumdur (75). Çocuk istismarı aile içinde eşlere karşı kötü davranış varlığında 15 kat daha fazla görülür. Çocuklar babaları tarafından annelerine göre 3 kat daha fazla kötü davranışa maruz kalırlar (76). Çocuk istismarı ve diğer aile içi şiddet biçimleri ile sonuçlanan durumsal stres etmenlerinin ortaya çıkmasına ailedeki etkileşimsel ilişkiler aracılık eder ve buna temel oluşturur. Aile bireyleri arasındaki güven verici ilişki, stresin etkilerine karşı tampon görevi yapacak ve ailede baş etme stratejilerinin uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Tersine güvensiz ya da kaygı verici ilişkiler, stres altındaki ailede tampon görevi görmeyecek, tartışma

veya çocukların yanlış davranışları gibi bir baskı, fiziksel ve duygusal saldırılarla sonuçlanacaktır. Genel olarak bu saldırıların var olan kişiler arası ilişkilere olumsuz etkileri olacak ve bunlar tampon etkisinin daha da azalmasına neden olarak stres etmenlerinin, sistemi bir kez daha ele geçirmesini kolaylaştıracaklardır. Böylece sürekli stresin tekrarlanan fiziksel saldırıya yol açtığı bir kısır döngü oluşacaktır. Bu durum eğer müdahale edilmezse giderek kötüleşecek ve şiddet döngüsü diye adlandırılabilir bir sonuca yol açacaktır (38).

Aile içi şiddetin nedenlerinin bütünleştirilmiş psikososyal modeli Şekil 1’de verilmiştir (38).

Şekil 1. Aile İçi Şiddetin Nedenlerinin Bütünleştirilmiş Psikososyal Modeli

3.5.3 Çocukla İlgili Faktörler

Çok sayıda araştırma istismar edilen çocuklar arasında prematüre olma oranının yüksek olduğunu rapor etmektedir (64,69). Normal popülasyonda prematürelilik oranı %7-8 iken, istismara uğramış çocuklarda bu oran %23-25'lere çıkmaktadır (77). Bu çocukların çekici olmayan görünümünün istismar için sebep olabileceği üzerinde durulmuştur. Çocuğun olağandışı görünümünü anne-çocuk bağına engelleyebilmektedir. Bu çocukların ağlamaları normal doğanlardan daha şiddetli ve uyarıcıdır (78).

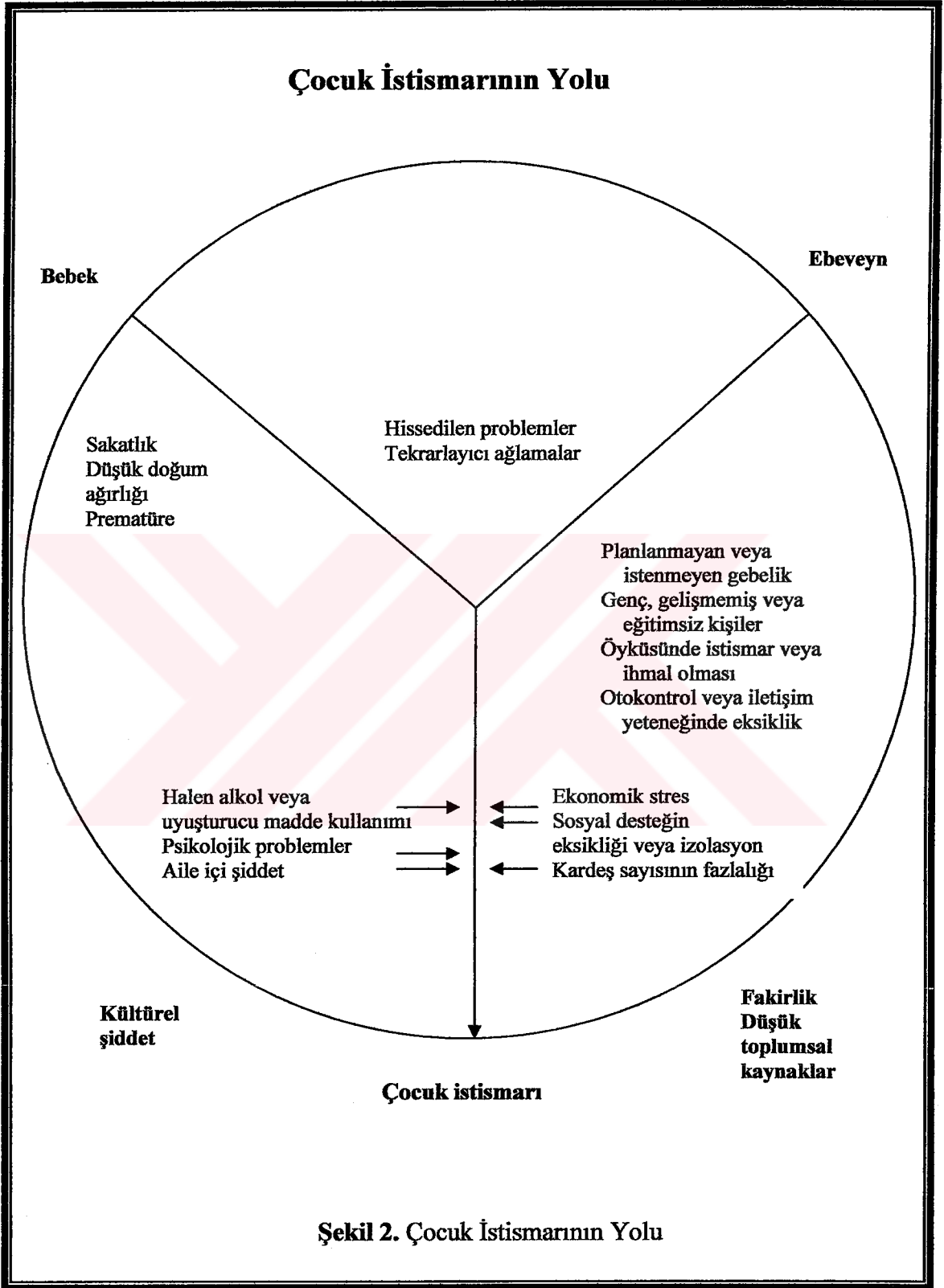
Erken doğumla beraber düşük doğum ağırlığı da yüksek risk grubunu teşkil eden nedenler arasındadır (67). Bu çocukların aile içi bakımının daha güç oluşu belki istismar sebebi olarak düşünülebilir. Ayrıca görünüm olarak çocuğun anne-babanın beklentilerine uymaması da istismarı tetikleyici bir boyuttur (27).

Fiziksel ve gelişimsel özürlü çocuklar, zeka geriliği, kronik fiziksel hastalığı olan veya konjenital anomalili çocuklar özellikle narsistik, istismara yatkın aileler tarafından kendi bozuk görüntüleri gibi algılanmakta ve istismar edilmektedir (26).

Yine dikkatsizlik, impulsif davranış ve aşırı hareketlilik ile kendini gösteren hiperaktif çocukların, hırçın ve huysuz çocukların istismar ve ihmal edilme açısından yüksek risk grubunda oldukları unutulmamalıdır (79).

Yukarıda anlatılanların doğrultusunda çocuk istismarına giden yol Şekil 2'de özetlenmiştir (11).

Çocuk İstismarının Yolu

3.6 ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİN ÖNLENMESİ

Halk sağlığı açısından bakıldığında, çocuk istismarı ve ihmali önleme çalışmalarının, tıbbi tedavi, terapi, rehabilitasyon ve izleme çalışmalarından çok daha yararlı ve etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu belirlemeler çocuk istismarı ve ihmali önleme çalışmalarının gündeme gelmesini gerekli kılmıştır (80).

Önleme çalışmaları iki bakımdan önem taşımaktadır. Birincisi, olaya müdahale etmek için çocuğun incinip zarar göreceği noktaya kadar beklemek anlamsızdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 3. maddesinde vurgulanan, “çocuğun yüksek menfaatlerinin gözetilmesi” ilkesi de bunu gerektirmektedir (81-83). İkinci olarak; erken müdahale, bir başka deyişle önleme programları ile çocukların tedavi gereksinimleri, evden kaçma, madde kullanımı, okul sorunları, suça yönelmeleri gibi sosyal sorunlar engellenmiş olur. Söz konusu sosyal problemlerin topluma maliyetleri çok yüksektir. Bunların yaklaşık tümü önlenebilecek sorunlar olduğundan dolayı, önleme çalışmaları uzun vadede topluma daha düşük maliyet yüklemiş olacaktır (83).

Günümüzde artık en azından hekimlerin çocuk istismarını önlemek için bir şeyler yapmasının zamanı gelmiştir. Gerçi önleme konusunda yapılabileceklerin çoğu büyük ve pahalı devlet organizasyonlarını gerektirmektedir, ancak istismar yüzünden sekelli kalan tek bir çocuğun toplumun sırtına yükleyeceği maliyet düşünülürse bunun binlerce çocuğu koruyacak olan sosyal hizmetler organizasyonuna aktarılması son derece akılcı olacaktır (14).

Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi; genel olarak halktan çocuk istismarı ya da ihmali gerçekleştirmiş kişilere kadar uzanan geniş bir hizmet yelpazesini (kamuoyunu bilinçlendirme, anne-baba eğitimi, ev ziyaretleri gibi) içine alır. Halktan kişilerin oluşturduğu gruplar, sosyal hizmet temsilcilikleri, okullar ve diğer ilgili vatandaşlar bu hizmetleri sağlayabilirler (33).

Önleme çalışmaları seçilen hedef kitle ve verilecek hizmet ile bağlantılı olarak üç temel aşamada düzenlenmiştir. Bunlar birincil (primer), ikincil (sekonder) ve üçüncül (tersiyer) önleme çalışmalarıdır (14,33,84).

3.6.1 Birincil (Primer) Önleme Çalışmaları

“Birincil önleme” çalışmaları çocuk istismarı ve ihmali başlamadan durdurmak amacıyla genel popülasyona yönelmiştir. Bu faaliyetler başta tüm toplum olmak üzere, konu ile ilgili birimlerde görev yapan ve fikir üretkenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve birikimlerinin artırılmasını amaçlar (85).

Birincil önleme çalışmaları tüm toplum fertlerinin, psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönlerden genel “iyilik” hallerini sağlamayı hedefler (83). Tüm toplumun eğitimi amacıyla televizyon, radyo programları, basın-yayın yoluyla eğitim, okullarda çocuklara cinsel eğitim ve çocuk istismarına karşı koruyucu eğitim çalışmaları yapılabilir (14).

A. Sosyal Müdahale

Birincil koruma stratejilerinde risk faktörleri de baz alınarak geniş tabanlı sosyal programlar yapılmalı, önleme çalışmaları bireysel düzeyden çok sosyal düzey üzerine odaklanmalıdır (11).

Çocuk istismarının önlenmesi için önerilen sosyal stratejiler; çocukların toplumda sosyal değerlerinin artırılması, ailelerin ekonomik olarak kendilerine yeterliliklerinin artırılması, toplumların ve onların kaynaklarının büyütülmesi, bedeni cezalandırma ve şiddetin diğer formlarının kullanımından vazgeçirilmesi, yeterli ve kolay uygulanabilir sağlık bakım sistemlerinin geliştirilmesi, sosyal servislerin koordinasyonunun düzeltilmesi ve geliştirilmesi (52), alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı tedavisine gereken önem verilmesi ve servislerinin yaygınlaştırılması (86), mental sağlık problemlerinin tedavisi ve identifikasyonu (53,87), çocuk bakımı konusunda yeterli ve gerekli eğitimlerin verilmesi, aile planlaması eğitimiyle istenmeyen çocukların doğumunun engellenmesi, aile planlaması çalışmalarının yeterli düzeyde yapılması (73) stratejilerini içerir.

B. Ailesel Müdahale

Bireyleri hedefleyen stratejiler; ailelere bu konuda yardım, eğitim, bilinçlendirme stratejilerini içermelidir. Başarılı çocuk istismarını önleme programlarının hedefleri Tablo 3’de tanımlanmıştır (88,89).

Tablo 3. Başarılı Çocuk İstismarı Önleme Programlarının Hedefleri (Önerileri)

-
- Güçlendirilmiş aile ve topluluk bağlantıları ve desteği
  - Ailelerin, çocuklarının büyüme ve gelişmesine katkılarının önemi
  - Ailelerin yaratılan fırsatları kendi yararlarına kullanabilmeleri için eğitim
  - Aile bütünlüğüne saygı gösterilmesi
  - Ailelerin, kendilerinin ve çocuklarının optimal gelişme ve bakımının artırılması
  - Toplumsal destek sistemleriyle aileyi de içeren halkanın kurulması
  - Aile ve çocukların bir arada etkileşim ve desteklerini oluşturmalarını sağlamak
  - Ailelerin ihtiyaçları ile ilgili servislerin bağlantı ve koordinasyonlarının artırılması
  - Ailelerin sağlık uygulamalarının önemi konusunda toplumsal farkında olmanın artırılması
  - Günde 24 saat anne veya baba için acil desteğin sağlanması
-

Bu tabloda belirtilen tavsiyeler ebeveynlerin aile içindeki rolünün desteklenmesi kavramıdır. Eğer aileler kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamazlarsa, çocukların gerekli ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekebilirler. Ailenin gereksinimlerinin karşılanmasında yapılacak ilk şey, temel gereksinimler olan yiyecek, barınma, giyinme, güvenlik ve medikal bakım için yardım edilmesidir. Ancak bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra daha yüksek gereksinimler karşılanabilir (88,89).

Daha yüksek düzeydeki gereksinimler; eğitim yönetimi için zaman ve bütçe kaynakları ayrılabilmesi, toplumsal stres faktörlerinin ortadan kaldırılması, ailelerin ebeveynlik yeteneklerinin disiplinize edilmesi, yeterli çocuk gelişim bilgisi (duygusal ve beslenme problemleri gibi) ve güvenlik konularını içerir (88,89).

3.6.2 İkincil (Sekonder) Önleme Çalışmaları

Çocuk istismarı ve ihmali açısından yüksek riskli aileler ve çocukların tanımlanması söz konusudur. Bu aileler özellikle birinci basamak sağlık kurumları

tarafından daha sıkı izlenerek eğitim desteği (yanı sıra ekonomik ve sosyal destek de) verilmelidir. Riskli ailelerin daha gebelikten itibaren tanımlanarak eğitilmesi önemlidir (14).

Eş şiddetine maruz ebeveynlerin, uyuşturucu madde veya alkol kullanan ebeveynlerin, psikolojik problemleri olan ebeveynlerin saptanması, tedavisi ve eğitimi gerekir. Riskli ailelerin mevcut finans ve işsizlik problemlerine dikkat çekilmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır. Bu tip ailelere gerekli kaynakların sağlanmasında öncelikli ve duyarlı davranılmalıdır (88,89).

Yüksek riskli ailelere erken müdahale, çocuğa yönelik fiziksel istismar ve/veya ihmal olayı olmadan önce önlemede gerçekten potansiyel bir destektir (90). Wekerle ve Walfe, çalışma programlarının yüksek riskli aileler üzerine odaklanmasının çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesinde oldukça yararlı sonuçları olduğunu bildirmişlerdir (91).

Riskli aileler arasında, fiziksel istismar ve ihmalin önlenmesinde uzun süreli (2 yıla kadar) ve genişletilmiş ev ziyaretlerinin etkili olduğu saptanmıştır (92). Robers ve ark. tarafından 1995 yılında yapılan meta-analizde çocukluk çağında fiziksel şiddete bağlı gelişen hasarların önlenmesinde ev ziyaretlerinin anlamlı önleyici etkisinin olduğu gösterilmiştir (93).

Ev ziyaretleri takip ve değerlendirilmesi; halk sağlığı hemşireleri ve sosyal hizmet görevlileri tarafından (94) ya da profesyonel olmayan gönüllü toplum anneleri tarafından (95) yapılabilir.

Gerçekten de çoğu organizasyonların seçtikleri uygulama; uygun servislerin sağlanması ve ailenin ihtiyaçlarının belirlenmesi yoluyla ev ziyaretlerinin çocuk istismarını önleme metodudur. Böylece ailelerin çocuklarına karşı davranışları, ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşim olumlu yönde değişir, çocuk istismarı insidansında da azalma görülür (89).

3.6.3 Üçüncül (Tersiyer) Önleme Çalışmaları

“Üçüncül önleme” çalışmalarında hedef kitle daha önce çocuk istismarı ve ihmali yaşayan aileler ve çocuklarıdır. Söz konusu programların hedefleri çocuk istismarı ve ihmali olgularının tekrarını önlemek ve bu nedenle ortaya çıkmış olumsuz etkileri en aza indirmektir (83,96). Üçüncül önleme diğer hastalıklarda

olduğu gibi tedavi ile eş anlamlıdır. Tanımlanan çocuk istismarı olgularının ve istismarcıların, medikal ve psikolojik tedavisini, sonrasında da izlemine kapsar. Böylece yeni istismar epizodları önlenmiş olur. Bu basamakta sağlıklı bir sosyal hizmetler ağının kurulması devletin sorumluluğundaki önemli bir maddedir (14).

İstismara ya da ihmale uğrayan bir çocuğun tedavi programını belirlerken, çocuğun içinde bulunduğu tüm zorlukların değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. İhtiyaç duyulan her aşamada fiziksel, nörolojik, sosyal ve psikiyatrik değerlendirmelerin yapılması tedavinin işlerliğini kazanması açısından önemlidir. İstismara uğrayan çocuk kadar kardeşleri de bu tedaviden yararlandırılmalıdır.

İstismara uğrayan çocuğun tedavi programına başlamadan önce, yapılacak en önemli şey, ailesinin desteğinin sağlanmasına çalışmak ve elden geldiğince ailelerin, program dışı tutulabileceğini aileye bildirmek olmalıdır. Atılan her adım, ulaşılan sonuçlar ebeveyninde kendisini programın içinde hissetmesi yönünden önemlidir. Hastaneye yatırılan çocuk, yaralarının verdiği acı kadar ailesinin kendisine verdiği bu ızdırabı anlama ve karşı koymada da zor anlar geçirir. Hastane, çocuk için ürkütücü ve yabancı gelebilir. Her ne kadar ailesi tarafından hırpalanmış olsa da onları özleyecek, sürüp giden işlemler durumu daha da zorlaştıracaktır. Böyle bir durumda, aile bireyleri büyük bir ihtimalle panik yaşıyor olabileceği için ortada görünmeyecek, geri döneceklerini söyleyerek ortadan kaybolacaklardır. Hastane personelinin, bu çocuklara karşı mümkün olduğunca anlayışla davranması, olup bitenden haberdar etmesi ya da bakıcı bir annenin sağlanması çocuğun daha fazla korkmasını ve ürkmesini önleyecektir (32).

Açıkça görölmektedir ki; çocuk istismarı ve ihmalinin efektif bir şekilde önlenmesi, çocukların yetişmesi ve korunmasında ailelere yardım etmek için dizayn edilen stratejiler kullanılarak iyi bir şekilde başarılabilir. Bu stratejiler ailelere gerekli desteğin, kaynakların ve yeteneklerin verilmesini içerir (Tablo 4) (11).

Tablo 4. Çocuk İstismarını Önlemek İçin Stratejiler

<u>Yardım Stratejileri</u>	<u>Yardım Stratejileri (devam)</u>
• Evlenmemiş anne gebeliğinin tanısı ve bunun onların üzerine etkilerinin araştırılması • Yeni ailelerin üzerindeki stres faktörlerinin değerlendirilmesi - Sosyal destek - Mali durum - Medeni hal - Eğitim düzeyi - Çocukların sayısı • Problemler ailelerin saptanması - Madde kullanımı - Aile içi şiddet - Mental sağlık • Yeni ebeveynlerin izlemi - Sosyal hizmet servisleri - Uzun dönem ev ziyaretleri - Ebeveynlik sınıfları • Yeni ebeveynler konusunda eğitim - Çocukluğun gelişimsel dönemleri - Yaşa uygun önceden planlanan eğitim - Beslenme ve beslenme problemleri - Güvenlik - Disiplin • Bedeni cezalandırmadan caydırma	• Sağlanması gerekenler; - Çalışan veya tek ebeveynler için akşamları veya hafta sonları çalışma saatleri düzenlenmesi - Fakir çalışanlar için ödeme programları ve sigortasız çalışanlar için ödemenin kolaylaştırılması ve onların ödemelerini almalarının sağlanması - Yoksul hastaların bakım ve tedavi çareleri - Hazır ve uygulanabilir bir sosyal servis ajansları listesi ve onların telefon numaraları • Aileler için onları ilgilendirecek sağlık konularının belirlenmesi <u>Toplumsal, Devletsel ve Evrensel Stratejiler</u> • Çocuklar için evrensel sağlık bakım desteği • Kalitenin savunulması ve böylece oluşturulan evrensel çocuk bakımı uygulanması • Toplumsal kuralların tüm aileler için geçerliliği • Alkol ve uyuşturucu madde tedavisi, mental sağlık, eşlerin birbirlerine şiddeti ve çocuk istismarı merkezlerinin yeterli ve birbirleriyle ilişkili hale getirilmesi

3.7 ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNDE HEKİM YAKLAŞIMI

1) Ailelere Yönelik Stratejiler

Çocuk istismarının çoğu sebebi ailelerin problemleri ve gereksinimleri nedeniyledir. Bundan dolayı çocuk istismarının önlenmesi için öncelikle ailelere yardım edilmeli ve desteklenmelidir (97,98). Emosyonel, tıbbi, mali ve sosyal gereksinimleri bulunan aileler, çocuklarının gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Doktorlar ailelere karşı destekleyici davranışın ve sonunda çocuklara yardımın gelişmesinde görev almalıdır (11). Doktorlar; sosyal hizmet görevlileri, ev sağlık ajansları, mali danışmanlar, psikologlar, bölgesel mental sağlık birimleri, alkol ve ilaç tedavi ve aile izlem merkezleri ile uygun yardımların belirlenmesi amacıyla işbirliği içerisinde olmalıdırlar. Ayrıca hizmet verdikleri toplulukların, konu ile ilgili uygun kaynaklarını bilmelidirler. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili genel ve özel kurumların farkında olmalı, bunların telefon numaraları ve adreslerini içeren bir liste tutmalıdırlar. Şiddetin önlenmesine yönelik uygun eğitim programları ve dosyaları geliştirmeli, hastalara dağıtılmak üzere hazır bulundurmalıdırlar (99).

Doktorların fizik muayeneye harcadıkları zamandan daha fazla zamanı çocukların aileleriyle psikososyal konuların tartışılması için ayırmaları tavsiye edilmektedir. Tablo 5’de çocuk istismarı riskinin değerlendirilmesinde aileler için sorulabilecek sorular verilmiştir (97,100). Psikososyal problemler ortaya çıkarılabilirse, bu aileler için ev ziyaretleri programları ayrı bir düzenlemeyle sıklaştırılabilir. Gerekirse babalar kuruma davet edilerek görüşülmeli, aileler; aile ve arkadaş desteklerine güvenmeleri, böylece belli bir sosyal destek sağlanması amacıyla cesaretlendirilmelidir (97,100).

Tablo 5. Çocuk İstismarı Riskinin Değerlendirilmesinde Ailelere Sorulabilecek Sorular

-
- Çocuklarınızın bakımı için size kim yardım ediyor?
  - Çocuklarınızın davranışları sizi çıldırttığı zaman ne yapıyorsunuz?
  - Günün ortasında veya yatma zamanında çocuklarınızla bir sorun yaşıyor musunuz?
  - Çocuklarınız gündüz bakıcı da mı?
  - Eşinizle olan ilişkileriniz nasıldır?
-

Aileler ve çocukların diğer bakıcıları bedeni cezalandırmanın diğer disiplin stratejilerinden daha az etkili olduğunu öğrenmelidirler. Ailelerin çocukça davranış ile kasıtlı itaatsizlik arasındaki ayrımı öğrenmesi, hatırlaması ve çocuğun gelişme dönemine göre sadece bu hareketleri disipline etmesi gerekir (99).

Birinci basamak hekimleri olan pratisyen hekimler ve aile hekimleri; birinci basamak sağlık hizmetleri ekibinin önemli üyeleri olarak konsepsiyon öncesi dönemden başlayarak, gebelik süresi ve sonrasında çocuğa yönelik kötü muamelelerin kaynakları ve önlenmesi konularında duyarlı olmalı, aileleri bu bakımdan desteklemeli ve yönlendirmelidirler (101).

2) Çocuklara Yönelik Stratejiler

Çocuk istismarı problemi, sadece doktorlar tarafından çözülebilecek bir problem değildir. Uluslararası, ulusal ve topluluklar düzeyinde multi-disipliner önlemlere gerek vardır. Çocukların sağlığı ve çocuklara yardımla ilgilenen doktorların toplumsal düzeyde, yüksek kalitede, çocuk sağlık ve bakımı için çalışmalar yapmaları gerekir. Doktorlar bu konuda ilgili sosyal servislerle ilişki içerisinde olmalıdır. Yapılan çalışmalar çok fazla sayıda gönüllü sosyal servislere sahip ülkelerde, çocuk suçluluğu oranının çok düşük düzeyde olduğunu göstermiştir (52).

Şiddetin önlenmesi için kanunlar ve düzenlemeler getirilmelidir. Doktorlar bunları sağlayan organizasyonlarla işbirliği içinde olmalıdır. Bu düzenlemeler okullarda bedeni cezalandırmanın yasaklanması, yeni ailelerin evde ziyaret programlarının sağlanması, okul sonrası bakım ve gençler için eğlence fırsatlarının sağlanması, çocuk bakımı ve kalitesi için ailenin eğitim programlarını içerir (102).

Birinci basamak hekimleri, çocuğa yönelik şiddet ve istismar konusunda verecekleri bilgi ve danışmanlık hizmetini, konunun özelliğini dikkate alarak yapılandırmalıdır. Birinci basamakta görev yapan ilgili sağlık personeline konuyla ilgili olarak eğitim ve danışmanlık bilgi ve becerileri kazandırılması yararlı olacaktır (103,104). Doktorlar istismar ve ihmal riski taşıyan çocukları periyodik olarak takip etmeli, kendisi veya birlikte çalıştığı sağlık personeli tarafından ev ziyaretlerinin düzenli olarak yapılmasına dikkat etmelidir. Çocukların takibinde; mental ve motor gelişimlerinin yaşına uygun olup olmadığına, ağırlık artışı ve boy uzamasının yeterli olup olmadığına bakılmalıdır. Örselenmiş, mutsuz çocukların gelişimi hemen her zaman geri kalır. Fizik muayenede yara-bere izleri dikkatlice kontrol edilmeli,

çocuğun ailesine karşı tepkileri gözlenmelidir. Örselenmiş çocukların aşırı hırçın, tepkili, korkak olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (13).

3.8 ÇOCUK İSTİSMARININ HUKUKSAL YÖNÜ

Bugün gelişmiş ülkelerde çocuk istismarı ve ihmalinin çeşitli biçimlerini (fiziksel, cinsel ve duygusal) cezalandırılacak fiiller olarak ele alan ayrıntılı yasalar vardır ve birçok ülkede de 60'lı, 70'li yıllardan beri çocuk istismarına gösterilen ilgiden önce çıkarıldıkları için, daha çok genel düzenlemeler içeren hükümler bulunmaktadır. Örneğin İsveç'te çocuğa karşı gösterilen her türlü şiddet –çocuğu dövme de dahil- 1979 yılından bu yana yasalar tarafından yasaklanmıştır. Yasaya göre; çocuklara, kişiliklerine ve bireyselliklerine saygı gösterilerek davranılacak ve çocuklar fiziksel ceza ya da başka türden aşağılayıcı davranışla karşılaşmayacaklardır (105).

Çocuk istismarı ve ihmali alanında iki tür hukuksal müdahaleden söz edilebilir;

- Ceza yasasına dayanan hukuksal müdahale
- Çocukları koruma yasalarına (Medeni Kanun'un bir parçasını oluşturan veya ayrı yasa olarak çıkarılan) dayanan hukuksal müdahale.

Ceza yasasına dayanan müdahale ve buna bağlı olarak failin cezalandırılması tartışma konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ceza yasasına göre mahkum edilen fiziksel istismar faillerinin sayısı, cinsel istismar faillerine göre çok daha azdır. Diğer hukuksal müdahale biçimi, çocukları korumanın temelindeki felsefeye ve devletin bu alandaki rolüne dayanır (105).

20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 18. maddesi; çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğunun ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa vasiye ait olduğunu, onların bu görevi yerine getirirken çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket edeceklerini belirtmektedir. Sözleşmenin 19. maddesi; çocuğun, ana-babasının ihmal ve istismarına karşı korunmasını düzenlemiştir. Bu maddeye göre; Devlet, çocuğun ana-babasının ya da onlardan birinin veya bakımlarından sorumlu herhangi birinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet ve suistimale, ihmale, ırza geçme dahil her türlü kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almakla yükümlüdür. Bu madde, devletlerden, çocukları şiddetin her

türünden korumak üzere çeşitli önlemler almalarını istemektedir. Maddenin 2. paragrafı, sosyal ve eğitsel önlemlerin, özellikle de çocuklara ve ailelere gerekli desteğin sağlanmasının çocuğun şiddet, istismar ve sömürüden korunması açısından uygun düşeceğini belirterek, mümkün olan koruyucu önlemleri sıralamaktadır (106).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 14 Eylül 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmıştır. 27 Ocak 1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kurallarına dönüşen sözleşmenin uygulanmasına ilişkin gelişmelerin tek elden izlenmesi, ülkemizin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi ve Çocuk Hakları Konferansı’nda temsil ve ülke raporlarının hazırlanması ve sunulmasıyla sorumlu “koordinatör kuruluş” olarak Başbakanlığın 11 Ocak 1995 tarihli talimatıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir (81).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu “koordinatör kuruluş” olarak Çocuk Hakları Sözleşmesinin 44. maddesi uyarınca, çeşitli kamu kuruluşları, hükümet dışı kuruluşlar, üniversite temsilcileri, sivil toplum örgütü temsilcilerinin katılımı ile yaklaşık 200 kişilik özel ihtisas komisyonları oluşturarak ülke raporu hazırlamıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin tanıtılması, benimsetilmesi ve uygulanması hedefinin bu komisyon tarafından yapılmasına karar verilmiştir (81).

Çocukların şiddet, suistimal ve ihmale karşı korunması ve mağdurların tedavisi ile ilgili mevzuat Türk Medeni Kanunu (TMK) ve Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamında yer almaktadır. TMK 272, 273, 274 ve 275’inci maddeleri çocukların ana babalarından gelebilecek bedensel ve zihinsel tacizden, sömürü ve benzeri tüm muamelelerden korunmasına ilişkin hükümler içermektedir. TCK 477’inci maddesinde; “rehberlikleri altındaki kişileri eğitime ve koruma görevlerini kötüye kullanarak bu kişilere zarar verenler onsekiz aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar” denilmektedir (81). Yine 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yasası’nın 22. maddesi uyarınca; psikolojik, sosyal, ekonomik tehlikelere açık olduğuna karar verilen çocuklar, bu tehlikelere karşı korunabilmeleri amacıyla Devlet koruması altına alınabilmektedir (107).

Ancak Türkiye’de halen bir disiplin yöntemi olarak dayanın geleneksel kullanımı, hatta kanunlarda tedip hakkı olarak kanun maddesi içinde yer alması büyük bir handikaptır (27). Çünkü tedip hakkı olarak isimlendirilen ve ceza kanununda da yer alan madde döverek cezalandırmayı neredeyse haklı kılmaktadır. Buna göre anne-baba çocuğunu, usta çırağını ve öğretmeni öğrencisini eğitmek ya da

eski Türkçe'de söylendiği üzere tedip etmek için dövüyorlarsa o zaman bu normaldir, cezayı gerektiren bir durum söz konusu değildir (54).

Çocukların evlerinde, kurumlarda ve toplum içinde maruz kaldıkları şiddetin boyutları konusunda tüm dünyada giderek daha fazla duyarlılık oluşturulmaktadır. Ana-babaların ve çocuğa bakan başka kişilerin çocuklara kasıtlı şiddet uyguladıkları ve bunun oldukça yaygın olduğu gerçeği son 20-30 yıl içinde açık biçimde kabullenilmiştir (106).

Çocuğa yönelik şiddet önemli bir halk sağlığı sorunudur. İlimizde bu konuda yapılan herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışma Elazığ il merkezinde bulunan ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel şiddete maruz kalma sıklığını ve fiziksel şiddet hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca ailelerin sosyokültürel, ekonomik ve eğitim düzeyleri ile çocukların şiddete maruziyetleri arasındaki ilişkiler; aile içi şiddetin varlığı ve çocukların bunlardan etkilenme durumları; yine çocukların izledikleri televizyon programları ve dinledikleri ses sanatçıları ile şiddete yaklaşımları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın; önemli bir halk sağlığı sorunu olan çocuğa uygulanan şiddet konusunda Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde Üniversite bünyesinde oluşturulacak ve içerisinde psikiyatri, çocuk hastalıkları, çocuk cerrahi, beyin cerrahi, ortopedi, halk sağlığı uzmanları ile pratisyen hekimler, halk sağlığı hemşireleri, psikolog ve sosyal hizmetler uzmanlarının bulunacağı bir çocuk istismarı tanı ve izlem ekibinin kurulabilmesinde yol gösterici olacağı da düşünülmektedir.

4. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma Elazığ il merkezinde bulunan ilköğretim okullarında eğitim gören 3725 ilköğretim öğrencisi üzerinde, öğrencilerin fiziksel şiddete maruziyetleri ve yaklaşımlarını saptamak amacıyla yapılan ankete dayalı tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. İl merkezinde bulunan 63 ilköğretim okulunun tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Her ilköğretim okulunun beşinci ve sekizinci sınıflarından birer şube olmak üzere toplam 125 şubeye anket uygulanmıştır (bir ilköğretim okulunda sekizinci sınıf yoktur). Sınıfların seçiminde; her okulun tüm beşinci ve sekizinci sınıf şubeleri yazılarak oluşturulan bir listeden rastgele yöntemle (biri beşinci diğeri sekizinci sınıf olmak üzere) iki şube seçilmiştir. Sınıfların beşinci ve sekizinci sınıf olmak üzere iki ayrı gruptan seçilmesinin amacı şiddetin yıllara göre değişimini saptamaktır. Örnekleme alınan sınıfların toplam mevcudu 3829'dur. Böylece cevaplama oranı %97.2 olmuştur. Çalışmaya katılmayan öğrenciler anketin uygulandığı gün okula gelmemiş olan öğrencilerdir.

Gerekli izinler alındıktan sonra, soruların yaşa uygunluğunun kontrolü ve anket uygulanım süresinin tespiti için araştırmanın ön testi ilköğretim okullarının birinde uygulanmıştır. Saha çalışması Aralık 2001 ve Ocak 2002 tarihlerinde yapılmıştır. Örnekleme alınan sınıflara araştırmacı tarafından daha önceden hazırlanmış genelde çoktan seçmeli sorulardan oluşan bir anket formu, sınıfta öğretmen ya da idarecilerin olmadığı bir ortamda gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra (beşinci sınıflara tüm sorular, sekizinci sınıflara gerekli ve sorulan sorular açıklanarak) direkt gözlem altında uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından öğrencilere sorulan sorular için yorum yapılmamıştır. Formlar öğrenciler tarafından tamamlandığında verilerdeki hatayı en aza indirmek için araştırmacı tarafından gözden geçirilmiştir.

Elde edilen veriler SPSS programına kaydedilerek hata kontrolleri, tabloları ve istatistiksel analizleri bu program aracılığıyla yapılmıştır. İstatistiksel analiz yöntemi olarak X^2 testi kullanılmıştır.

5. BULGULAR

A. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin ve Ailelerinin Sosyo-Demografik Özellikleri:

Çalışmaya alınan 3725 öğrencinin, yaş ortalaması 12.8 (min: 10, max: 17) olup, %48.2'si (1794 kişi) 5. sınıf, %51.8'i (1931 kişi) 8. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin ortalama; kardeş sayısı 3.9 (min: 1, max: 16), evlerinde yaşayan kişi sayısı 5.7 (min: 2, max: 20) dir.

Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sayı	%
Kız öğrenci	1745	46.8
Erkek öğrenci	1980	53.2
Toplam	3725	100.0

Çalışmaya alınan öğrencilerin aile tipine göre dağılımları, evlerinin kira durumu, anne ve babalarının çalışıp çalışmadığı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinin Bazı Özellikleri*

	Sayı	%
Aile Yapısı (n=3722)		
Çekirdek aile	3174	85.3
Geniş aile	548	14.7
Evin kira durumu (n=3724)		
Kiracı	1099	29.5
Ev sahibi	2625	70.5
Annenin çalışma durumu (n=3689)		
Çalışıyor	225	6.1
Çalışmıyor (Ev hanımı)	3464	93.9
Babanın çalışma durumu (n=3716)		
Çalışıyor	3278	88.2
Çalışmıyor (İşi yok)	438	11.8

* Tabloya yanıtızlar, hatırlamayanlar, anne ya da babası ölmüş olanlar dahil edilmemiştir.

Öğrencilerin %20.1'inin tek başına kullandığı bir odası mevcuttur, %17.9'u okula gelirken ailelerinden harçlık almamaktadır. Ortalama harçlık miktarları 300.6 bin TL (min: 0, max: 3 milyon) dir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin %63.4'ü ailesinin aylık gelirini bilmediğini belirtmiştir. Ailelerin aylık gelir ortalaması, aylık gelirini bilmeyenler değerlendirme dışı bırakılarak hesaplandığında 396.2 milyon'dur (min: 50 milyon, max: 5 milyar) (Araştırmanın yapıldığı dönemde 1 Amerikan Doları ortalama 1.386.500 TL olup, 396.2 milyon, 285.7 Amerikan Dolarına karşılık gelmektedir). Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Dağılımı

Ailenin Aylık Geliri	Sayı	%
500 milyonun altı	961	25.8
500 – 999 milyon arası	336	9.0
1 milyar ve üzeri	67	1.8
Aylık geliri bilmeyenler	2361	63.4
Toplam	3725	100.0

Ailesinin aylık gelirini bilmeyenler dışlandığında, öğrencilerin %70.5'inin ailesinin aylık gelirinin 500 milyonun altında olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirini bilmeme nedenleri; aileleriyle olan iletişim kopukluğundan, aylık gelirlerini bildirmek istememelerinden, ilköğretim beşinci sınıfların bu konuda tam olarak bilinçli olmadıklarından kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Durumu*

	Sayı	%
Annenin Eğitim Durumu (n=3689)		
Okur-yazar değil	1151	30.9
Sadece okur-yazar	461	12.4
İlkokul mezunu	1387	37.2
Ortaokul mezunu	253	6.8
Lise mezunu	299	8.0
Yüksekokul mezunu	138	3.7
Babanın Eğitim Durumu (n=3604)		
Okur-yazar değil	194	5.2
Sadece okur-yazar	350	9.4
İlkokul mezunu	1225	32.9
Ortaokul mezunu	576	15.5
Lise mezunu	833	22.4
Yüksekokul mezunu	426	11.4

* Tabloya yanıtızlar, hatırlamayan, anne ya da babası ölmüş olanlar dahil edilmemiştir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin anne ve babalarının alkol kullanma durumları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Alkol Kullanma Durumları*

Alkol kullanma durumu	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç içmez	3676	98.7	3217	86.4
Evet, her gün	1	0.0	27	0.7
Evet, haftada en az 1-2 kez	5	0.1	89	2.4
Evet, ayda en az 1-2 kez	3	0.1	85	2.3
Evet, yılda en az 1-2 kez	16	0.4	114	3.1
Çok seyrek	20	0.5	176	4.7
Hatırlamıyor, yanıtız	4	0.1	17	0.5
Toplam	3725	100.0	3725	100.0

* İçenler bir grup, içmeyenler bir grup olarak ele alındığında;

$$X^2=401.655 \quad Sd=1 \quad P=0.0001$$

Çalışmaya alınan öğrencilerin babalarının %17.8'inin hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Öğrencilerin babalarının sosyal güvence durumları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Babalarının Sosyal Güvence Durumları

Babaların Sosyal Güvence Durumu	Sayı	%
Emekli Sandığı	705	18.9
Sosyal Sigortalar Kurumu	1012	27.2
Bağ-kur	405	10.9
Özel Sigorta	51	1.4
Sosyal güvencesi yok	663	17.8
Bilmiyor	889	23.9
Toplam	3725	100.0

Öğrencilerin %95.9'u anne ve babalarının yaşıyor olduğunu ifade etmişlerdir. %0.8'inin annesi, %3.1'inin babası, %0.1'inin hem anne, hem de babası ölmüştür.

B. Çalışmaya Alınan öğrencilerin Anne-Baba İlişkileri, Anneye Yönelik Fiziksel Şiddet Durumu ve Çocukların Bundan Etkilenimleri :

Çalışmaya alınan öğrencilerin “anne ve babanız birlikte mi, yoksa ayrı mı yaşıyor” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babalarının Birlikte ya da Ayrı Yaşama Durumları

Anne baba birlikteliği	Sayı	%
Birlikte yaşıyorlar	3461	92.9
Evlilikleri sürüyor, fakat ayrı yaşıyorlar	63	1.7
Üvey annem var	37	1.0
Üvey babam var	6	0.2
Annem öldü, babam yeniden evlenmedi	14	0.4
Babam öldü, annem yeniden evlenmedi	109	2.9
Boşanmış	28	0.8
Annem ve babam öldü	5	0.1
Evde annenin kuması var	2	0.1
Toplam	3725	100.0

Öğrenciler aile içi anne ve babalarının ilişkileri sorusuna; %63.6 oranında genellikle iyi anlaşılır cevabını vermişlerdir (Tablo 13).

Tablo 13. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “Aile İçerisinde Anne ve Babanızın İlişkisi Nasıldır” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Anne baba ilişkisi	Sayı	%
Genellikle iyi anlaşılır	2370	63.6
Arada bir anlaşamadıkları olur, fakat konuşarak sorunlarını çözerler	906	24.3
Arada bir tartışır, birbirlerini sözlü uyarırlar	234	6.3
Sık sık tartışır	125	3.4
Ara sıra kavga edip, birbirlerini döverler	58	1.6
Sık sık kavga edip, birbirlerini döverler	15	0.4
Hatırlamıyorum, yanıtız	17	0.5
Toplam	3725	100.0

Çalışmaya alınan öğrencilerin %76.2'si babalarının annelerini şimdiye kadar hiç dövmediğini, %23.3'ü en az bir kez dövdüğünü ifade etmiştir. Anneleri dövülenlerin %40.1'i dövme eyleminin seyrek, %24.9'u bazen, %2.7'si sık sık, %30.5'i eskiden gerçekleştiğini belirtmiştir.

Annelerine babaları tarafından fiziksel şiddet uygulandığını söyleyen öğrenciler; annelerinin %21.5'inin morluk, yara, bere, kanama, şişlik gibi herhangi bir yaralanmaya maruz kaldığını, %76.8'inde ise böyle bir yaralanmanın olmadığını ifade etmişlerdir. %1.7'si bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Çalışmaya alınan öğrencilerin, anne ve babaları arasında şiddet içeren kavgalardan etkilenme durumları Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Anne ve Babaları Arasındaki Fiziksel Şiddet İçeren Kavgalardan Etkilenme Durumları

Öğrencilerin etkilenme durumu	Sayı	%
Çok kötü etkileniyor, uzun süre etkisinden kurtulamıyorum	204	23.1
Etkileniyorum fakat çabuk unutuyorum	157	17.9
Beni fazla ilgilendirmiyor	35	4.0
Normal karşılıyorum, her ailede olabilir	192	21.8
Araya girip engellemeye çalışıyorum	182	20.2
Yanıtsız	115	13.0
Toplam	885	100.0

Öğrencilere hoşça gitmeyen ya da hatalı bir davranışları karşısında anne ve babalarının kendilerine karşı tutumu sorulduğunda; %66'sı davranışının hatalı yönlerini açıklayıp ikna ettiğini belirtmiştir. Bu soruya öğrencilerin verdiği cevapların dağılımı Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kendi İfadelerine Göre Hatalı Davranışları Karşısında Ebeveynlerin Tutumlarının Dağılımı

Ebeveynin çocuğa karşı tutumu	Sayı	%
Davranışının hatalı yönünü açıklar ve ikna eder	2458	66.0
Sert bakar	216	5.8
Sözlü uyarır, azarlar	719	19.3
Korkutur, tehdit eder	87	2.3
Ceza verir	84	2.3
Döver	159	4.3
Yanıtız	2	0.1
Toplam	3725	100.0

C. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddete Maruziyetleri ve Yaklaşımları :

Ankete katılan öğrencilerin %74'ü (2756 kişi) hayatlarının herhangi bir döneminde bir kez dahi olsa fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bu oran erkek öğrencilerde %79.7 (1579 kişi), kız öğrencilerde %67.4 (1177 kişi) tür. ($X^2 = 72.883$, $Sd = 1$, $P = 0.0001$).

Çalışmaya alınan öğrencilerden yaşamları boyunca bir kez dahi olsa fiziksel şiddete maruz kalanlar en fazla söz dinlememe (%43.8) nedeniyle dayak yediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin fiziksel şiddete maruz kalma nedenlerinin dağılımı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahı Olsa Fiziksel Şiddet Görenlerin, Dayağa Maruz Kalma Nedenleri

Dayağa maruz kalma nedeni	Sayı	%
Söz dinlememe	1207	43.8
Yalan söyleme	106	3.9
Sebepsiz yere	336	12.2
Doğruyu söylediği için	150	5.4
Sınıfta kaldığı için	19	0.7
Ders çalışmama	198	7.2
Kardeşleriyle kavga ettiği için	662	24.0
Diğer	22	0.8
Yanıtsız	56	2.0
Toplam	2756	100.0

Bir kez dahı olsa fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin, uygulanan fiziksel şiddetin şeklinin nasıl ya da ne ile gerçekleştiğine verdikleri cevapların dağılımı Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahı Olsa Fiziksel Şiddete Maruz Kalanların “Sizi Döven Kişiler Bu Olayda En Çok Hangi Aletleri Kullanıyorlar” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı*

Fiziksel şiddetin uygulanış şekli (n=2756)	Sayı	%
Elle dövme	2242	60.2
Kulak çekme	508	13.6
Tekme, tokat, yumruk	377	10.1
Delici, kesici aletler (bıçak, tornavida gibi)	28	0.8
Kemer, sopa, cetvel	310	8.3
Diğer (terlik, süpürge, sandalye vb)	96	2.6

* Öğrenciler bu soruya birden fazla yanıt verebilmişlerdir.

Yaşamları boyunca herhangi bir dayak olayına maruz kalmış olanlar içerisinde, herhangi bir yerinde morluk, yara, bere, kanama, şişlik, kırık, bilincini kaybetme şeklinde bir durum oluştuğunu ifade edenlerin oranı %19.8 (545 kişi) dir. Anket uygulanan tüm öğrenciler içerisinde bu oran %14.6'dır. Bunların ne tür bir yaralanmaya maruz kaldıklarının dağılımı Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahi Olsa Fiziksel Şiddete Maruz Kalanlardan Yaralanmış Olanların Yaralanma Şekillerinin Dağılımı

Ne tür bir yaralanmaya maruz kaldığı	Sayı	%
Yüzde, dudakta, burunda kanama-morluk-şişlik	155	28.4
Vücutta çeşitli morluk, şişlik ve kanama	168	30.9
Kafada şişlik, kesi	46	8.5
Kırık ve çıkıklar	11	1.9
Diğer (bayılma, işitme kaybı)	9	1.7
Yaralanma şeklini belirtmeyen	156	28.6
Toplam	545	100.0

Yaralanma derecesinde fiziksel şiddete maruz kalanların %16.1'i (88 kişi) bu nedenle doktora gittiğini ifade etmiştir. Çocukların bu şekilde bir dayığa kimler tarafından maruz bırakıldıklarının dağılımı Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatları Boyunca Bir Kez Dahi Olsa Yaralanma Derecesinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalanları Bu Şekilde Döven Kişilerin Dağılımı

Çocukları döven kişiler	Sayı	%
Baba	125	22.9
Arkadaş ya da arkadaşlar	109	20.0
Anne	89	16.3
Öğretmen ya da idareci	77	14.1
Ağabey, abla, kardeş	72	13.2
Tüm aile fertleri	13	2.4
Akraba (amca, dayı vs)	12	2.2
Tanımadığı kişiler	11	2.0
Arkadaşının babası	2	0.4
Güvenlik görevlisi	2	0.4
Usta	1	0.2
Üvey anne	1	0.2
Yanıtsız	31	5.7
Toplam	545	100.0

Son bir yıl içerisinde fiziksel şiddete maruz kalmış olan öğrenciler; halen şiddete maruz kalanlar olarak değerlendirilmiştir. Buna göre öğrencilerin %43.4'ü (1615 kişi) halen ara sıra da olsa kendilerini döven bir kişinin olduğunu söylemişlerdir. Son bir yıl içerisinde öğrencilerin; %17.3'ü anneleri, %13.9'u babaları, %10.1'i ağabey, abla ya da kardeşleri, %4.9'u arkadaşları, %19.8'i öğretmenleri, %0.1'i ustaları, %4.7'si müdür ya da idarecileri, %0.3'ü akraba ya da sokak çocukları gibi diğer kişilerce çeşitli zamanlarda dövülmüştür.

Çalışmaya alınan öğrencilerin halen fiziksel şiddete maruz kalma durumlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Halen Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	Halen fiziksel şiddete maruz kalan		Halen fiziksel şiddete maruz kalmayan		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Kız öğrenci	591	33.9	1154	66.1	1745	46.8
Erkek öğrenci	1024	51.7	956	48.3	1980	53.2
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi, ** Sütun yüzdesi

$$X^2 = 120.326 \quad Sd = 1 \quad P = 0.0001$$

Öğrencilerin okudukları sınıf arttıkça dayak yeme sıklığı azalmaktadır. Çalışmaya alınan öğrencilerin okudukları sınıfa göre halen şiddete maruz kalma oranları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Okudukları Sınıfa Göre Halen Şiddete Maruz Kalma Oranları

Sınıf	Halen fiziksel şiddete maruz kalan		Halen fiziksel şiddete maruz kalmayan		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Beşinci	851	47.4	943	52.6	1794	48.2
Sekizinci	764	39.6	1167	60.4	1931	51.8
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

*Satır yüzdesi, ** Sütun yüzdesi

$$X^2 = 23.460 \quad Sd = 1 \quad P = 0.0001$$

Halen fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin %2.1'i her gün dayak yediklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya alınan öğrencilerden halen fiziksel şiddete maruz kalanların dayak yeme sıklığı Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Fiziksel Şiddete Maruz Kalanların Dayak Yeme Sıklığı

Dayağa maruz kalma sıklığı	Sayı	%
Her gün	34	2.1
Haftada en az 1-2 kez	534	33.1
Ayda en az 1-2 kez	467	28.9
Yılda en az 1-2 kez	577	35.7
Yanıtsız	3	0.2
Toplam	1615	100.0

Ailelerin aylık gelir düzeyi ile öğrencilerin halen fiziksel şiddete maruziyetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 23).

Tablo 23. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetleri*

Ailenin aylık geliri (n=1364)	Halen fiziksel şiddete maruz kalan		Halen fiziksel şiddete maruz kalmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
500 milyonun altında	437	45.5	524	54.5	961	100.0
500-999 milyon arası	135	40.2	201	59.8	336	100.0
1 milyar ve üstü	25	37.3	42	62.7	67	100.0

* Ailesinin aylık gelirini bilmeyen öğrenciler değerlendirme dışı tutulmuştur.

$$X^2= 4.029 \quad Sd= 2 \quad P= 0.133$$

Halen babaları tarafından dövülen öğrencilerin %38'inin babasının ilkökul, %19.5'inin lise, %10'unun ise üniversite mezunu olduğu saptanmıştır (Tablo 24).

Tablo 24. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Babası Tarafından Dövülenlerin, Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı***

	Halen babası dövüyor		Halen babası dövmüyor		Toplam	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
Baba eğitimi						
Okur-yazar değil	35	6.8	159	5.2	194	5.4
Sadece okur-yazar	62	12.0	288	9.3	350	9.7
İlkokul mezunu	197	38.0	1028	33.3	1225	34.0
Ortaokul mezunu	71	13.7	505	16.4	576	16.0
Lise mezunu	101	19.5	732	23.7	833	23.1
Üniversite mezunu	52	10.0	374	12.1	426	11.8
Toplam	518	14.4*	3086	85.6*	3604	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Yanıtsızlar, babası ölmüş olanlar ve hatırlamayanlar tabloya dahil edilmemiştir

$$X^2= 15.208 \quad Sd= 5 \quad P= 0.010$$

Halen anneleri tarafından dövülen öğrencilerin ise %37.6'sının annesi ilkokul, %2.5'i üniversite mezunudur (Tablo 25).

Tablo 25. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Halen Annesi Tarafından Dövülenlerin, Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı***

	Halen annesi dövüyor		Halen annesi dövmüyor		Toplam	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
Anne eğitimi						
Okur-yazar değil	176	27.3	974	32.0	1151	31.2
Sadece okur-yazar	107	16.6	354	11.6	461	12.5
İlkokul mezunu	242	37.6	1145	37.6	1387	37.6
Ortaokul mezunu	60	9.3	193	6.3	253	6.9
Lise mezunu	43	6.7	256	8.4	299	8.1
Üniversite mezunu	16	2.5	122	4.0	138	3.7
Toplam	644	17.5*	3044	82.5*	3689	100.0

*Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Yanıtsızlar, babası ölmüş olanlar ve hatırlamayanlar tabloya dahil edilmemiştir.

$$X^2= 26.141 \quad Sd= 5 \quad P= 0.0001$$

Çalışmayan babaların %18.3'ü, herhangi bir işi olanların ise %13.3'ü ($X^2=7.962$, $Sd=1$, $P=0.005$); çalışan annelerin %16'sı, çalışmayanların ise %17.6'sı çocuklarına halen fiziksel şiddet uygulamaktadır ($X^2=0.366$, $Sd=1$, $P=0.545$).

Alkol kullanan babaların %14.1'i, kullanmayanların ise %14'ü çocuklarını halen dövmetedir ($X^2=0.003$, $Sd=1$, $P=0.144$).

Evdeki çocuk sayısı ile çocukların halen fiziksel şiddete maruziyeti arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 26).

Tablo 26. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin, Evlerindeki Çocuk Sayısına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı

	Fiziksel şiddete maruz kalan		Fiziksel şiddete maruz kalmayan		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Evdeki çocuk sayısı						
3 veya altı çocuk	836	42.0	1153	58.0	1989	53.4
4 veya üstü çocuk	779	44.9	957	55.1	1736	46.6
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$X^2=3.049$ $Sd=1$ $P=0.081$

Çekirdek aile tipine sahip öğrencilerin %44.7'si, geniş aile tipine sahip olanların ise %43.2'si halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar ($X^2=0.454$, $Sd=1$, $P=0.500$).

Eşlerini döven babaların %26.2'si, halen çocuklarına karşı da fiziksel şiddet uygulamaktadır (Tablo 27).

Tablo 27. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin, Babalarının Annelerini Dövme Durumlarına Göre Kendilerinin Halen Babaları Tarafından Dövülme Durumlarının Dağılımı***

	Halen çocuğunu döven baba		Halen çocuğunu dövmeyen baba		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Babanın eşini dövme durumu						
Dövüyor	228	26.2	641	73.8	869	23.4
Dövmüyor	290	10.2	2550	89.8	2840	76.6
Toplam	518	14.0	3191	86.0	3709	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Yanıtsızlar ve hatırlamayanlar tabloya dahil edilmemiştir

$$X^2= 142.225 \quad Sd= 1 \quad P= 0.0001$$

Eşlerinin fiziksel şiddetine maruz kalan annelerin %28.5'i çocuklarını halen döverken, bu oran dayağa maruz kalmayan anneler için %13.8'dir ($X^2=101.196$, $Sd=1$, $P=0.0001$).

Anne ve babanın birlikte ya da herhangi bir nedenle ayrı yaşamaları ile çocukların halen şiddete maruziyeti arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Birlikte yaşayan anne ve babaların çocuklarının %43.2'si halen fiziksel şiddete maruz kalmaktayken, bu oran herhangi bir nedenle ayrı yaşayan anne ve babaların çocuklarında %45.8'dir ($X^2= 0.710$, $Sd= 1$, $P= 0.399$).

Aile içi şiddetin mevcut olduğu ailelere mensup öğrencilerin, %63.3'ü halen çeşitli şekillerde şiddete maruz kalmaktadır (Tablo 28).

Tablo 28. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Ailelerinde Aile İçi Şiddet Varlığına Göre Halen Şiddete Maruziyetleri***

	Çocuk halen şiddete maruz		Çocuk halen şiddete maruz değil		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Aile içi şiddet var	550	63.3	319	36.7	869	23.4
Aile içi şiddet yok	1054	37.1	1786	62.9	2840	76.6
Toplam	1604	43.2	2105	56.8	3709	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Yanıtsızlar ve hatırlamayanlar değerlendirme dışı bırakılmıştır

$$X^2= 185.792 \quad Sd= 1 \quad P= 0.0001$$

Öğrencilerin %31.6'sı hayatları boyunca hiç kaba kuvvet-şiddet içeren kavga etmediklerini ifade etmişlerdir. %3.8'i ise halen sık sık kavga etmektedir (Tablo 29).

Tablo 29. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumları

Kavga etme durumu	Sayı	%
Hiç kavga etmedim	1178	31.6
Eskiden 1-2 kez kavga ettim	1163	31.2
Eskiden çok sık kavga ederdim, şimdi etmiyorum	311	8.3
Halen gerekirse ara sıra kavga ederim	933	25.0
Halen sık sık kavga ederim	140	3.8
Toplam	3725	100.0

Halen fiziksel şiddet içeren kavga edenlerin ya da geçmişte en az bir kez kavga etmiş olanların %8.8'i (224 kişi) bu kavgalarında herhangi bir alet kullandıklarını belirtmişlerdir.

Alet kullanarak fiziksel şiddet içeren kavga edenlerin ne tür aletler kullandıkları Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Hayatının Herhangi Bir Döneminde Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etmiş ve Bu Kavgada Alet Kullanmış Olanların Kullandıkları Aletlere Göre Dağılımları

Kavgada kullanılan alet	Sayı	%
Sopa	69	30.8
Bıçak	44	19.7
Terlik	15	6.7
Taş	9	4.0
Kelebek-mınçıka	7	3.1
Tornavida	2	0.9
Yanıtsız	78	34.8
Toplam	224	100.0

Çalışmaya alınan öğrencilerden fiziksel şiddet içeren kavga etmiş olanların kavga etme sebeplerinin dağılımı Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Edenlerin Kavga Etme Sebeplerine Göre Dağılımı

Fiziksel şiddet içeren kavga sebebi	Sayı	%
Sataşma, tahrik ve küfür	1127	44.2
Uyumsuzluk ve fikir ayrılığı	562	22.1
Belirli bir sebebi yok	287	11.3
Kıskançlık	186	7.3
Kız arkadaş yüzünden	121	4.8
Arkadaşına gücünü ispat	52	2.0
Yanıtsız	212	8.3
Toplam	2547	100.0

Öğrencilerin %1.2’si (44 kişi) okula gelirken kavga ederim düşüncesiyle yanlarında herhangi bir alet ya da cisim getirdiğini ifade etmiştir. Beraberlerinde getirdikleri aletlerin çeşitleri Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden “Kavga Ederim Düşüncesiyle Okula Herhangi Bir Alet Getiriyorum” Diyenlerin Getirdikleri Aletlere Göre Dağılımları

Okula getirilen alet	Sayı	%
Bıçak	17	38.6
Sopa	7	15.9
Kelebek-kalın yüzük	5	11.4
Sopa ve bıçak	3	6.8
Boncuklu tabanca (oyuncak)	2	4.6
Yanıtsız	10	22.7
Toplam	44	100.0

Öğrencilerin fiziksel şiddet ile ilgili görüşleri ve yaklaşımlarını değerlendirebilmek amacıyla; “Bazı olaylar karşısında kaba kuvvet (dayak-fiziksel şiddet) bir çözüm müdür”, “İleride anne-baba olduğunuzda çocuğunuzu bir hatası yüzünden döver misiniz”, “Kavga etmek hakkında ne düşünüyorsunuz” şeklinde sorulan sorulara verdikleri cevapların cinsiyete göre dağılımı Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Öğrencilerin fiziksel şiddet ile ilgili görüşleri	Erkek		Kadın		Toplam		P değeri
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	
Fiziksel şiddet bir çözüm müdür?							
Evet	56	2.8	17	1.0	73	2.0	$X^2=205.938$
Hayır	1106	55.9	1362	78.0	2468	66.2	Sd=2
Gerektiğinde	818	41.3	366	21.0	1184	31.8	P=0.0001
Toplam	1980	53.2*	1745	46.8*	3725	100.0	
Herhangi bir hatası yüzünden çocuğunuzu döver misiniz?							
Evet	196	9.9	101	5.8	297	8.0	$X^2=21.364$
Hayır	1784	90.1	1644	94.2	3428	92.0	Sd=1
Toplam	1980	53.2*	1745	46.8*	3725	100.0	P=0.0001
Kavga etmek hakkında ne düşünüyorsunuz?							
Kavga etmek güzel bir şeydir	87	4.4	23	1.3	110	3.0	
Güzel bir şey değil ama yaşamın bir parçasıdır	656	33.1	324	18.6	980	26.3	$X^2=145.300$ Sd=2
Güzel bir şey değil ve istenirse kavga etmeden de yaşanır	1237	62.5	1398	80.1	2635	70.7	P=0.0001
Toplam	1980	53.2*	1745	46.8*	3725	100.0	

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Halen fiziksel şiddet içeren kavga eden öğrencilerin %30.9'unun evlerinde annelerine karşı babaları tarafından uygulanan fiziksel şiddet mevcutken, bu oran hiç kavga etmemiş olan öğrencilerinde evlerinde %12.7'dir (Tablo 34).

Tablo 34. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Evlerinde Anneye Karşı Şiddetin Varlığına Göre Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumları***

Fiziksel şiddet içeren kavga etme durumu	Anneye karşı fiziksel şiddet yok		Anneye karşı fiziksel şiddet var		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Hiç kavga etmeyen	1025	87.3	149	12.7	1174	31.7
Geçmişte kavga etmiş olan	1078	73.4	391	26.6	1469	39.6
Halen kavga eden	737	69.1	329	30.9	1066	28.7
Toplam	2840	76.6	869	23.4	3709	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Annelerine karşı fiziksel şiddeti yanıtızsız bırakanlar ve hatırlamayanlar değerlendirme dışı bırakılmıştır.

$$X^2= 116.605 \quad Sd= 2 \quad P= 0.0001$$

İleride herhangi bir hatası yüzünden çocuğunu dövceğini söyleyen öğrencilerin %32.1'inin annesi, evde babasının fiziksel şiddetine maruz kalmaktadır. Çocuğumu dövmem diyenlerde ise bu oran %22.7'dir ($X^2=13.463$, $Sd=1$, $P=0.0001$).

Bazı olaylar karşısında kaba kuvvet (dayak-fiziksel şiddet) bir çözümdür diyen öğrencilerin %28.8'inin evde babası tarafından, annesine en az bir defa fiziksel şiddet uygulanmıştır. Fiziksel şiddetin çözüm olmadığını savunanlarda bu oran %21.3'tür (Tablo 35).

Tablo 35. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Annelerinin Fiziksel Şiddet Görme Durumlarının Dağılımı

Fiziksel şiddet bir çözüm müdür?	Anneye karşı fiziksel şiddet yok		Anneye karşı fiziksel şiddet var		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Evet	52	71.2	21	28.8	73	2.0
Hayır	1935	78.7	525	21.3	2460	66.3
Gerektiğinde	853	72.5	323	27.5	1176	31.7
Toplam	2840	76.6	869	23.4	3709	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Annelerine karşı fiziksel şiddeti yanıtsız bırakanlar ve hatırlamayanlar değerlendirme dışı bırakılmıştır.

$$X^2=17.818$$

$$Sd=2$$

$$P=0.0001$$

Hayatı boyunca hiç fiziksel şiddet içeren kavga etmemiş olan öğrencilerin %20.7’si halen herhangi bir kişinin fiziksel şiddetine maruz kalırken, halen kavga edenlerde bu oran %64.6’dır (Tablo 36).

Tablo 36. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumlarına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı

Fiziksel şiddet içeren kavga etme durumu	Halen fiziksel şiddete maruz		Halen fiziksel şiddete maruz değil		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Hiç kavga etmeyen	244	20.7	934	79.3	1178	31.6
Geçmişte kavga etmiş olan	678	46.0	796	54.0	1474	39.6
Halen kavga eden	693	64.6	380	35.4	1073	28.8
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$$X^2=447.025$$

$$Sd=2$$

$$P=0.0001$$

İleride herhangi bir hatası yüzünden çocuğunu dövmeceğini söyleyenlerin halen fiziksel şiddete maruz kalma oranı %65.7 iken, çocuğunu dövmeyeceğini ifade edenlerde bu oran %41.4'tür (Tablo 37).

Tablo 37. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin “İleride Anne-Baba Olduğunuzda Çocuğunuzu Bir Hatası Yüzünden Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtta Göre Halen Şiddete Maruziyet Durumları

	Halen şiddete maruz		Halen şiddete maruz değil		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Evet	195	65.7	102	34.3	297	8.0
Hayır	1420	41.4	2008	58.6	3428	92.0
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$$X^2=65.356$$

$$Sd=1$$

$$P=0.0001$$

Öğrencilerden “Kavga etmenin güzel bir şey olduğunu” düşünenlerin %53.6’sı halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. “Güzel bir şey değil ve istenirse kavga etmeden de yaşanır” diyenlerin ise %38.3’ü halen fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (Tablo 38).

Tablo 38. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kavga Etmek Hakkında Görüşlerine Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetlerinin Dağılımı

Öğrencilerin kavga etmek hakkında düşünceleri	Halen şiddete maruz		Halen şiddete maruz değil		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Kavga etmek güzel bir şeydir	59	53.6	51	46.4	110	3.0
Güzel bir şey değil ama yaşamın bir parçası	546	55.7	434	44.3	980	26.3
Güzel bir şey değil ve istenirse kavga etmeden de yaşanır	1010	38.3	1625	61.7	2635	70.7
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$$X^2=92.781$$

$$Sd=2$$

$$P=0.0001$$

Öğrencilerden hayatı boyunca hiç fiziksel şiddet içeren kavga etmeyenlerin %1.1'i bazı olaylar karşısında fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görürken, halen kavga edenlerde bu oran %3.4'tür (Tablo 39).

Tablo 39. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Kavga Etme Durumlarına Göre “Bazı Olaylar Karşısında Fiziksel Şiddet Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Fiziksel şiddet içeren kavga etme durumu	Fiziksel Şiddet Çözüm müdür?						Toplam	
	Evet		Hayır		Gerektiğinde		Sayı	%**
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
Hiç kavga etmeyen	13	1.1	986	83.7	179	15.2	1178	31.6
Geçmişte kavga etmiş olan	23	1.6	965	65.4	486	33.0	1474	39.6
Halen kavga eden	37	3.4	517	48.2	519	48.4	1073	28.8
Toplam	73	2.0	2468	66.2	1184	31.8	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$X^2=320.383$

Sd=4

P=0.0001

Halen kavga eden öğrencilerin %11.3'ü ileride herhangi bir hatası yüzünden çocuğunu dövceğini ifade ederken, hayatı boyunca hiç fiziksel şiddet içeren kavga etmediğini söyleyen öğrencilerin ise %4.4'ü böyle bir durumda çocuğunu dövceğini belirtmiştir (Tablo 40).

Tablo 40. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Fiziksel Şiddet İçeren Kavga Etme Durumlarına Göre “İleride Çocuğunuzu Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Fiziksel şiddet içeren kavga etme durumu	İleride çocuğunuzu döver misiniz?					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Hiç kavga etmeyen	52	4.4	1126	95.6	1178	31.6
Geçmişte kavga etmiş olan	124	8.4	1350	91.6	1474	39.6
Halen kavga eden	121	11.3	952	88.7	1073	28.8
Toplam	297	8.0	3428	92.0	3725	100.0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

$X^2=36.682$

Sd=2

P=0.0001

Öğrencilerin %22.8'inin televizyonda en çok izlediği program; şiddet içeriği yoğun olan programlardır (Tablo 41). Yine öğrencilerin %47.1'i arabesk-fantazi türünde müzik dinlemektedir (Tablo 42).

Tablo 41. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzlediği Programların Dağılımı

Program türü	Sayı	%
Şiddet içeren programlar	850	22.8
Komedi programları	617	16.6
Yarışma programları	372	10.0
Müzik-magazin programları	362	9.7
Pembe diziler	328	8.8
Çocuk programları	241	6.5
Spor programları	183	4.9
Drama diziler-filmler	161	4.3
Bilim-kurgu ve macera filmleri	154	4.1
Belgesel içerikli filmler	121	3.2
Haber ve tartışma programları	111	3.0
Yanıtsız	103	2.8
Televizyon izlemeyen	90	2.4
Evinde televizyon olmayan	32	0.9
Toplam	3725	100.0

Tablo 42. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Dinledikleri Müzik Türlerinin Dağılımı

Dinlenen müzik türü	Sayı	%
Arabesk-fantazi	1753	47.1
Pop müzik	1237	33.2
Özgün müzik	222	6.0
Türk halk müziği	189	5.1
Türk sanat müziği	28	0.8
Müzik dinlemeyen	174	4.7
Yanıtsız	122	3.3
Toplam	3725	100.0

Öğrencilerin en çok dinledikleri müzik türüne göre fiziksel şiddet içeren kavga etme durumlarının dağılımı Tablo 43’de gösterilmiştir.

Tablo 43. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok Dinledikleri Müzik Türüne Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı***

Dinlediği müzik türü	Hiç kavga etmeyen		Geçmişte kavga etmiş olan		Halen kavga eden		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Arabesk-fantazi	512	29.2	704	40.2	537	30.6	1753	51.1
Pop müzik	443	35.8	456	36.8	338	27.4	1237	36.1
Özgün müzik	59	26.6	102	45.9	61	27.5	222	6.5
Türk halk müziği	46	24.3	88	46.6	55	29.1	189	5.5
Türk sanat müziği	11	39.3	11	39.3	6	21.4	28	0.8
Toplam	1071	31.2	1361	39.8	997	29.0	3429	100.0

* Satır yüzdesi

** Sütun yüzdesi

*** Müzik dinlemeyenler ve yanıtızlar değerlendirmeye alınmamıştır.

Türk halk müziği ve Türk sanat müziği birleştirildiğinde;

$$X^2=23.596$$

$$Sd=6$$

$$P=0.0006$$

Öğrencilerin en çok dinledikleri müzik türüne göre herhangi bir olay karşısında fiziksel şiddeti çözüm olarak görüp görmeme durumları Tablo 44’de gösterilmiştir.

Tablo 44. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Dinledikleri Müzik Türüne Göre “Herhangi Bir Olay Karşısında Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı***

Dinlediği müzik türü	Fiziksel şiddet çözüm müdür?							
	Evet		Hayır		Gerektiğinde		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Arabesk-fantazi	46	2.6	1129	64.4	578	33.0	1753	51.1
Pop müzik	13	1.1	865	69.9	359	29.0	1237	36.1
Özgün müzik	5	2.3	129	58.1	88	39.6	222	6.5
Türk halk müziği	6	3.2	119	63.0	64	33.9	189	5.5
Türk sanat müziği	-	-	22	78.6	6	21.4	28	0.8
Toplam	70	2.0	2264	66.0	1095	32.0	3429	100.0

* Satır yüzdesi

** Sütun yüzdesi

*** Müzik dinlemeyenler ve yanıtızlar değerlendirmeye alınmamıştır. Türk halk müziği ve Türk sanat müziği birleştirildiğinde;

$$X^2= 23.171$$

$$Sd= 6$$

$$P= 0.0007$$

Öğrencilerin en çok izledikleri televizyon programı çeşidine göre hayatları boyunca fiziksel şiddet içeren kavga etme durumlarının dağılımı Tablo 45’de, en çok izledikleri televizyon programı çeşidine göre, “Bazı olaylar karşısında fiziksel şiddet bir çözüm müdür” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 46’da gösterilmiştir.

Tablo 45. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok İzledikleri Program Çeşidine Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı***

Televizyon program çeşidi	Hiç kavga etmeyen		Eskiden kavga eden		Halten kavga eden		Toplam		P değeri #
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**	
Şiddet içeren programlar	192	22.6	336	39.5	322	37.9	850	24.3	$X^2=41.443$ Sd=1 P=0.0001
Komedi programları	235	38.1	246	39.6	136	22.0	617	17.6	$X^2=14.995$ Sd=1 P=0.0001
Yarışma programları	131	35.2	154	41.4	87	23.4	372	10.6	$X^2=2.641$ Sd=1 P=0.1041
Müzik-magazin programları	124	34.3	136	37.5	102	28.2	362	10.3	$X^2=1.404$ Sd=1 P=0.236
Pembe diziler	125	38.1	126	38.4	77	23.5	328	9.4	$X^2=7.294$ Sd=1 P=0.0069
Çocuk programları	79	32.8	89	36.9	73	30.3	241	6.9	$X^2=0.192$ Sd=1 P=0.6611
Spor programları	26	14.2	96	52.4	61	33.4	183	5.2	$X^2=26.797$ Sd=1 P=0.0001
Drama diziler-filmler	70	43.5	49	30.4	42	26.1	161	4.6	$X^2=11.192$ Sd=1 P=0.0008
Bilim-kurgu-macera filmleri	43	27.9	56	36.4	55	35.7	154	4.4	$X^2=0.963$ Sd=1 P=0.3264
Belgesel içerikli filmler	41	33.9	50	41.3	30	24.8	121	3.5	$X^2=0.326$ Sd=1 P=0.5679
Haber ve tartışma programları	37	33.3	46	41.4	28	25.3	111	3.2	$X^2=0.176$ Sd=1 P=0.675
Toplam	1103	31.5	1384	39.6	1013	28.9	3500	100.0	

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

*** Yanıtsızlar, televizyon izlemeyenler ve televizyonu olmayanlar değerlendirilmeye alınmamıştır.

P değeri hesaplanırken; hiç kavga etmemiş olanlar bir grup, eskiden kavga etmiş olan veya halen kavga edenler ise diğer bir grup olarak ele alınmıştır.

Tablo 46. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin En Çok İzledikleri Televizyon Programına Göre, “Bazı Olaylar Karşısında Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı***

Televizyon Programı çeşidi	Evet		Hayır		Gerektiğinde		Toplam		P değeri #
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**	
Şiddet içeren programlar	24	2.8	502	59.1	324	38.1	850	24.3	$X^2=27.341$ Sd=1 P=0.0001
Komedi programları	11	1.8	438	71.0	168	27.2	617	17.6	$X^2=6.984$ Sd=1 P=0.0082
Yarışma programları	9	2.4	262	70.4	101	27.2	372	10.6	$X^2=2.989$ Sd=1 P=0.0839
Müzik-magazin prog.	4	1.1	247	68.2	111	30.7	362	10.3	$X^2=0.589$ Sd=1 P=0.4429
Pembe diziler	4	1.2	241	73.5	83	25.3	328	9.4	$X^2=8.059$ Sd=1 P=0.0045
Çocuk programları	7	2.9	161	66.8	73	30.3	241	6.9	$X^2=0.016$ Sd=1 P=0.898
Spor programları	5	2.7	98	53.6	80	43.7	183	5.2	$X^2=14.357$ Sd=1 P=0.0002
Drama diziler-filmler	2	1.2	114	70.8	45	28.0	161	4.6	$X^2=1.451$ Sd=1 P=0.2284
Bilim-kurgu-macera film.	-	-	104	67.5	50	32.5	154	4.4	$X^2=0.088$ Sd=1 P=0.7667
Belgesel içerikli filmler	1	0.8	85	70.3	35	28.9	121	3.5	$X^2=0.82$ Sd=1 P=0.3652
Haber ve tartışma prog.	3	2.7	73	65.8	35	31.5	111	3.2	$X^2=0.023$ Sd=1 P=0.8805
Toplam	70	2.0	2325	66.4	1105	31.6	3500	100.0	

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi *** Yanıtsızlar, televizyon izlemeyenler ve televizyonu olmayanlar değerlendirilmeye alınmamıştır.

P değeri hesaplanırken; “Fiziksel şiddet çözüm müdür” sorusuna hayır diyenler bir grup, evet veya gerektiğinde diyenler bir grup olarak ele alınmıştır.

Öğrencilerin %8.5'i (317 kişi) okul dışında herhangi bir işte çalıştığını ifade etmiştir (Tablo 47).

Tablo 47. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarının Dağılımı

Okul dışında çalışma durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Çalışıyor	290	91.5	27	8.5	317	8.5
Çalışmıyor	1690	49.6	1718	50.4	3408	91.5
Toplam	1980	53.2	1745	46.8	3725	100.0

* Satır yüzdesi   ** Sütun yüzdesi

$$X^2=204.417 \quad Sd=1 \quad P=0.0001$$

Çalışmaya alınan öğrencilerden okul dışında herhangi bir işte çalışanların %34.1'i eve ek gelir getirme, %36.6'sı harçlığını çıkartabilmek için çalıştığını ifade etmiştir (Tablo 48).

Tablo 48. Çalışmaya Alınan Öğrencilerden Herhangi Bir İşte Çalışanların Çalışma Nedenleri

Çalışma nedeni	Sayı	%
Eve ek gelir getirmek için	108	34.1
Harçlığını çıkartabilmek için	116	36.6
Sanat öğrenmek için	63	19.9
Ailesine ait iş yerinde yardım amacıyla	14	4.4
Okulu bırakmayı düşündüğünden	8	2.5
Yanıtsız	8	2.5
Toplam	317	100.0

Okul dışında çalışan öğrencilerin %59.3'ü halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (Tablo 49).

Tablo 49. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Halen Fiziksel Şiddete Maruziyetleri

Okul dışında çalışma durumu	Halen fiziksel şiddete maruz		Halen fiziksel şiddete maruz değil		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Çalışıyor	188	59.3	129	40.7	317	8.5
Çalışmıyor	1427	41.9	1981	58.1	3408	91.5
Toplam	1615	43.4	2110	56.6	3725	100.0

* Satır yüzdesi

** Sütun yüzdesi

$$X^2= 35.894$$

$$Sd= 1$$

$$P= 0.0001$$

Çalışan öğrencilerin %45.1'i halen fiziksel şiddet içeren kavga ederken, okul dışında herhangi bir işte çalışmayan öğrencilerde bu oran %27.3'tür (Tablo 50).

Tablo 50. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Kavga Etme Durumlarının Dağılımı

Kavga etme durumu	Çalışıyor		Çalışmıyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç kavga etmeyen	32	10.1	1146	33.6	1178	31.6
Geçmişte kavga etmiş olan	142	44.8	1332	39.1	1474	39.6
Halen kavga eden	143	45.1	930	27.3	1073	28.8
Toplam	317	100.0	3408	100.0	3725	100.0

$$X^2= 85.153$$

$$Sd= 2$$

$$P= 0.0001$$

Çalışan öğrencilerin %4.4'ü bazı olaylar karşısında fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görmekteyken, çalışmayan öğrencilerde bu oran %1.7'dir (Tablo 51).

Tablo 51. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre “Fiziksel Şiddet Bir Çözüm müdür” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Fiziksel şiddet bir Çözüm müdür?	Çalışıyor		Çalışmıyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	14	4.4	59	1.7	73	2.0
Hayır	163	51.4	2305	67.7	2468	66.2
Gerektiğinde	140	44.2	1044	30.6	1184	31.8
Toplam	317	100.0	3408	100.0	3725	100.0
	$X^2= 38.884$		Sd= 2			P= 0.0001

İleride herhangi bir hatası yüzünden çocuğunu dövceğini söyleyen çalışan öğrencilerin oranı %14.2 iken, çalışmayan öğrencilerde bu oran %7.4'tür (Tablo 52).

Tablo 52. Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre “İleride Anne-Baba Olduğunuzda Çocuğunuzu Bir Hatası Yüzünden Döver misiniz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

İleride çocuğunu dövme durumu	Çalışıyor		Çalışmıyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	45	14.2	252	7.4	297	8.0
Hayır	272	85.8	3156	92.6	3428	92.0
Toplam	317	100.0	3408	100.0	3725	100.0
	$X^2= 18.284$		Sd= 2			P= 0.0001

6. TARTIŞMA

Çalışmaya alınan öğrencilerin %63.6'sı anne ve babasının ilişkilerinin genellikle iyi olduğunu ve iyi anlaştıklarını belirtmiştir (Tablo 13). Ülkemizde Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasında eşler, aile ilişkisini genel olarak değerlendirdiklerinde “iyi” veya “makul” bir ilişki olduğunu beyan etmektedirler (17). Güneş ve ark.'nın tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırmada öğrencilerin %28'i, annesi ve babası arasında geçimsizlik olduğunu belirtmiştir (108). Genel ifadelerin bu kadar iyi olmasına karşın özel sorularla ortaya çıkarılabilen aile içi şiddet yüzdesinin yüksek olması, bu tip sorulara bir çok olayı şiddet kavramının dışında tutularak cevap verildiğini düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ifadelerine göre annelerinin %23.3'ü herhangi bir sıklıkla ve şekilde babaları tarafından dövülmektedir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı araştırmada; yaşanan gerginlikler sonucunda eşlerine vurduklarını belirten erkeklerin oranı %34'tür (17). Yine Kadın Dayanışma Vakfı'nın araştırmasına göre; kadınların %21'i kocası tarafından tehdit edilmekte, %15'i hastanelik oluncaya kadar dövülmekte, %12'sine bazen çok kötü davranılmaktadır (19). Güneş ve ark.'nın yaptıkları bir çalışmada; tıp fakültesi öğrencilerinin %13.7'si babaları tarafından annelerine fiziksel şiddet uygulandığını ifade etmişlerdir (108). İçli ve ark.'nın üç büyük kentte yaptıkları bir başka çalışmada kadınların %21.2'si eşlerinin kendilerine karşı şiddet uyguladığını belirtmişlerdir (109). Yine Kurçer ve ark.'nın çalışmasında, kadınların %18'inin eşleri tarafından tekmeleme, tokat ve aletle hırpalanmaya kadar değişen fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (110). Subramaniam ve Sivayogan'ın Sri Lanka'da yaptıkları bir çalışmada eşleri tarafından dövülen kadınların prevalansı %30 olarak bulunmuştur (111). Araştırmamız sonuçları bu konudaki diğer çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Tarihsel süreç boyunca kadına yönelik şiddet hemen her toplumda görülmüştür. Bir çok toplumda şiddet doğal olarak algılandığı gibi, aynı zamanda da cesaretlendirilmektedir (19).

Çalışmaya alınan öğrencilerden; anneleri babaları tarafından dövülenlerin %40.1'i dövme eyleminin seyrek, %24.9'u bazen, %2.7'si sık sık, %30.5'i eskiden gerçekleştiğini belirtmiştir. Güneş ve ark.'nın Malatya'da yaptıkları çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin %39.6'sı bir-iki kez, %25.6'sı zaman zaman, %3.1'i de çok sık olarak babalarının annelerine karşı fiziksel ya da sözlü saldırıda bulunduğunu

belirtmişlerdir (108). Tıp fakültesi öğrencilerinde de, ilköğretim öğrencilerinde de olsa aile içi şiddetin varlığı ve yoğunluğu açıkça görülmektedir.

Anneleri fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin %21.5'i bu olay sonucunda annelerinin yaralandığını (morluk, yara, bere, kanama, şişlik gibi) belirtmişlerdir. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı araştırmaya göre araştırmaya katılan kişilerin %53.1'i uygulanan şiddetin herhangi bir fiziksel sonuç doğurmadığını belirtmiştir. Şiddetten kaynaklanan fiziksel sonuçlar arasında en sık ifade edilen "morartı, şişme" olmuştur. Fiziksel şiddetin yaklaşık yarısında (%46.9) az ya da çok fiziksel zarar ortaya çıktığı görülmektedir (17). Araştırmamızdaki bu oranın düşüklüğü öğrencilerin bu olayı belirtmek istememelerinden ya da annelerin çocuklarından böyle bir olayı saklamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Aile içi fiziksel şiddete şahit olan öğrencilerin %23.1'i bu olaydan çok kötü etkilendiklerini ve uzun süre etkisinden kurtulamadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 14). Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasında şiddeti gözlemleyen çocukların gösterdikleri tepkiler içinde en sık rastlanan (%54) "korku" olmuştur. Çocukların %16.4'ü tepkilerini "babayı sevmemek" şeklinde göstermektedirler. Şiddete tanıklık eden çocukların %6.9'u "hiç ses çıkarmamakta" dır. %4.9'u "içlerine kapanmak", yine %4.9'u ise "saldırgan davranmak" şeklinde tepki vermektedirler (17). Campbell ve Schwarz'ın araştırmasına göre böyle bir olaya şahit olan öğrencilerin %43'ü üzüntü, yine %56'sı korku hissettiklerini belirtmişlerdir (44). Araştırmamızda öğrencilerin anne ve babaları arasındaki şiddet olaylarına verdikleri tepkiler diğer araştırma sonuçlarına paraleldir. Ancak %21.8'inin bu olayı normal karşılması oldukça düşündürücüdür.

Ebeveynlerin %66'sı çocuklarının hatalı davranışları karşısında, davranışlarının hatalı yönünü açıklama ve ikna etme yolunu seçmektedirler (Tablo 15). Ceza verilen çocukların %56.8'i sözlü uyarı ya da azar işitirken, %12.6'sı dövülmektedir. Demir ve Işık'ın çalışmasında böyle bir durumda öğrencilerin %89.2'sinin sözlü uyarı aldığı, %2.7'sinin dövüldüğü belirtilmiştir (112). Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasında; görüşülen kişiler çocuklarını terbiye ederken en çok kullandıkları yöntemlerin başında "açıklama ve ikna etme" nin geldiğini belirtmişlerdir. Daha sonra sıklıkla uygulanan yöntemler ise, "azarlama, utandırma", "dövme", "cezalandırma, yoksun bırakma" ve "korkutma" dır (17). Genel tutum olarak hatalı yönünü açıklama ve ikna etme oranının yüksek oluşu ne kadar

sevindirici ise, genelde uygulanan cezalarda çocukların dövülme oranının yüksekliği o derecede üzücüdür.

Çalışmaya alınan öğrencilerin %74'ü hayatlarının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. %43.4'ü ise halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Quasem ve ark.'nın Kuveyt'te yaptıkları bir araştırmada, ailelerin %86'sının fiziksel cezalandırmanın çocuk disiplininde yeri olduğunu kabul ettiği bildirilmiştir (113). Richters ve Martinez; 1993 yılında Washington'da 6-10 yaş arası çocukların %21'inde şiddete maruziyet saptamışlardır (42). Fitzpatrick ve Boldizar 7-18 yaş arası Afrika kökenli Amerikan çocuk gruplarında yaptıkları çalışmalarda %70'in üzerinde şiddete maruziyet tespit etmişlerdir (43). Campbell ve Schwarz'ın Philadelphia metropolitan bölgesinde şehir merkezinde bir okul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada; tüm öğrenciler arasında herhangi bir şekilde dövülenlerin oranı %15 olarak bulunmuştur (44). Bahar ve Bayık'ın çalışmasında çocuk ifadelerine göre annelerin %61, babaların %40 ceza verdiği, anne ve baba ifadelerine göre ise aynı oranların sırasıyla %9 ve %3 olduğu bildirilmiştir (6). Kaya ve ark.'nın yaptıkları çalışmada İstanbul Üniversitesi Çocuk Psikiyatrisi'ne başvuran annelerin %78'inin arada bir, %13'ünün sık sık (toplam %91) fiziksel şiddet uyguladığı belirtilmiştir (9). Oral ve ark.'ları İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'nde yaptıkları bir çalışmada, %36 oranında çocuklarda kötü muameleye maruziyet saptamışlardır. Bunların %58'inde fiziksel kötü muamele tespit edilmiştir (48). Bilir ve ark.'nın 16 bin çocuk üzerinde yaptıkları çalışmada çocukların fiziksel istismara maruz kalma oranı, 4-6 yaş arası %40.7, 7-10 yaş arası %33.5, 11-12 yaşta %25.8, genelde %33.5 olarak tespit edilmiştir. Bu oran Batı Anadolu'da %14 iken, Doğu Anadolu'da %54'e kadar yükselmiştir (7). Thakkar ve ark.'nın bayan kolej öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada, %14.7'sinin 15 yaşından önce fiziksel istismara maruz kaldıkları belirtilmiştir (114). Egemen ve ark. İzmir'de lise öğrencilerinin şiddete maruz kalma prevalansını aile içinde %20.4, aile dışı ortamlarda ise %19.8 olarak bildirmişlerdir (50). Çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin %14 ile %90 arasında değiştiği görülmektedir. Bulgularımız konuyla ilgili hem genel, hem de bölgesel çalışmalarla uyumludur.

Araştırmaya alınan öğrencilerden fiziksel şiddete maruz kalanlar, şiddete maruz kalmalarının en önemli sebebinin söz dinlememe olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 16). Kaya ve ark.'nın çalışmasında da dayak nedeninin %58 oranında söz dinlememe olduğu bildirilmiştir (9).

Araştırma kapsamına alınan öğrenciler elle, tokatla, yumrukla dövülmeleri yanı sıra, kemer, sopa, cetvel, terlik, süpürge, delici kesici alet gibi aletli saldırılara da maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 17). Kaya ve ark. annelerin dayakta %75 el, %18 süpürge, terlik, oklava gibi aletleri kullandıklarını belirtmişlerdir (9). Yine Amerika'da Finkelhor ve Lewis'in yaptığı bir çalışmada annelerin çocuklarını dövmek için en çok kullandıkları aletin saç fırçası olduğu görülmüştür (115). Çocukta fiziksel istismarın en sık rastlanılan şekli dayaktır. Genellikle disiplin ve cezalandırma amacıyla yapıldığı, bir tokattan alet kullanmaya kadar geniş bir spektrumda gerçekleştiği gözlenmektedir (32).

Araştırmaya alınan öğrencilerden herhangi bir şekilde fiziksel şiddete uğrayanların %19.8'i yaralanma derecesinde şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu şekilde şiddete maruz kalanlar; kırık ve çıkıklar, yüzde iz bırakacak şekilde hasarlar gibi ciddi yaralanmalar bildirmişlerdir (Tablo 18). Zeytinoğlu'nun sağlık, sosyal, hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanlar üzerinde yaptığı bir çalışmada; çalışmaya katılan uzmanların %16.7'si istismar edilen çocukların çeşitli bedensel hasar belirtileri gösterdiklerini öne sürmüşlerdir (116). İngiltere'de haftada dört çocuk kötü muamele ve ihmal nedeni ile ölmekte, her bin çocuktan biri fiziksel kötü davranış görmektedir (117). Yine çalışmaya alınan öğrencilerden yaralanma derecesinde fiziksel şiddete maruz kalanların %16.1'i bu nedenle doktora gittiğini ifade etmektedir. Demir ve Işık'ın çalışmasında fiziksel cezaya maruz kalan çocukların %6.7'sinin gereksiz olduğu düşünülerek doktora götürülmediği, buna karşı %4.1'inin bu nedenle doktora götürüldüğü belirlenmiştir (112). Ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete maruz bırakıldıkları için yaralanan çocuklar; çevredeki kişiler tarafından duyulmaması endişesiyle ya da bu yaralanmanın önemsenmemesi nedeniyle hekime götürülmemektedirler. Bu da, dayanın açığa çıkmayan boyutunun ne denli büyük olduğunu göstermektedir.

Çalışmaya alınan öğrencilerden yaralanma derecesinde şiddete maruz kalanları bu şekilde dövenlerin %54.8'ini baba, anne ya da diğer aile fertleri oluşturmaktadır (Tablo 19). Fiziksel istismarda, daha çok ebeveynlerin, çoğu zaman elle veya başka bir objeyle, kasıtlı olarak çocuklarında çoğu kez ciddi boyutlara varabilen incinmeler yaratacak biçimde dövmesi görülebilir. Bu davranış çoğu kez, kontrol edilemeyecek kadar saldırgan ve sadistçe davranışları olan ebeveynlerden gelmektedir (118). Benedict ve ark.'nın çalışmasında; çocuklarda ölüme kadar varabilen kalıcı defektler oluşturan fiziksel istismar uygulayanların daha çok babalar

olduğu bildirilmiştir. Bunun sebebinin erkek ebeveynin fiziksel olarak kadın ebeveyne göre daha güçlü olmasına bağlayan görüşler vardır. Ayrıca fizik kuvvetin daha fazla uygulanma eğiliminin erkeklerde fazla olması da bir başka boyutu oluşturmaktadır (119).

Son bir yıl içerisinde öğrencilerin %17.3'ü anneleri, %13.9'u babaları, %19.8'i öğretmenleri tarafından dövüldüğünü belirtmişlerdir. İzmirli ve ark.'nın yaptığı bir çalışmada fiziksel ceza, yani dayığa başvurma yönünden anne ve babalar arasında önemli düzeyde bir fark bulunamamıştır (33). Yine Benedict ve ark.'nın yaptığı çalışmada çocuklara yönelik şiddet olgularında istismar edici konumda olan kişilerin içerisinde anne ve babanın ilk sıralarda olduğu belirtilmiştir (119). Zimbabwe ilköğretim okullarında yapılan bir çalışmada; 1995 yılında ilköğretim okullarında öğrencilere uygulanan fiziksel kötü davranış oranı %34.8 olarak rapor edilmiştir (120). Baltaş ve Baltaş'ın Kolej ve Anadolu Liselerine giriş sınavlarına hazırlanan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada; öğrencilerin en fazla fiziksel cezayı öğretmenlerinden aldığı (%53), öğretmenleri anneler (%33) ve babaların (%24) izlediği bildirilmiştir (121). Ülkemizde Çocuk Vakfı'nın yayınladığı 1999 özet çocuk raporunda; Türkiye çocuk haritasında çocukların %72'sinin anne-baba, %22'sinin ise öğretmen dayığı yediği bildirilmektedir (49). Çalışmaların sonuçları çocukların değişik ortamlarda, değişik kişilerce fiziksel şiddete maruziyetinin yüksekliğini göstermekte olup araştırmamız ile de uyumludur.

Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin fiziksel şiddete maruziyetleri kız öğrencilerden yüksek bulunmuştur ($P=0.0001$, Tablo 20). MacMillan ve ark. fiziksel istismarın erkek çocuklarda daha fazla rapor edildiğini belirtmişlerdir (41). Raiha ve Soma'nın araştırmasında 13-19 yaş arası kızlar, küçük yaşlarda ise erkeklerin minör fiziksel istismar için risk grubu oluşturdukları belirtilmiştir (122). Yine 829 fiziksel istismar olgusunun değerlendirildiği bir çalışmada erkeklerin %54.3, kızların ise %45.6 oranında fiziksel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (123). Valentine ve ark.'nın yaptığı bir çalışmada ergenlik öncesi dönemde istismar edilen çocukların %52.6'sının erkek olduğu belirtilirken, ergenlik döneminde ise istismara maruz kalanların 3'te 2'den fazlasını kızların oluşturduğu tespit edilmiştir (124). Ülkemizde Bilir ve ark.'nın yaptığı çalışma fiziksel istismara maruz kalma oranının kız çocuklarda %34.6, erkek çocuklarda %32.5 olduğunu göstermektedir (7). Genelde çalışmalar fiziksel istismar açısından kızlarla erkek çocuklar arasında farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar geleneksel yaşam tarzı içerisinde

kız ve erkek çocuklara verilen değer, hak ve sorumlulukların farklılığından kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmaya alınan öğrencilerden ilköğretim sekizinci sınıfta olanların halen fiziksel şiddete maruziyeti beşinci sınıflardan düşüktür (Tablo 21, $P=0.0001$). Bilir ve ark.'nın çalışmasında fiziksel istismara maruz kalma oranı 4-6 yaş arası %40.7, 7-10 yaş arası %33.5, 11-12 yaşta %25.8 olarak bulunmuştur (7). Finkelhor ve Lewis'in yaptığı bir araştırmada; fiziksel istismar olguları yaşlara göre; 0-2 yaş arası %19.1, 3-5 yaş %14, 6-9 yaş %23, 10-12 yaş %13 ve 12 yaş üstü %29.7 olarak gruplandırılmıştır (115). Yapılan çalışmalarla paralel olarak bulgularımız çocuğun yaşı ya da okuduğu sınıf arttıkça fiziksel şiddete maruziyetinin azaldığını göstermektedir. Bu da bize küçük çocukların daha korunmasız ve savunmasız olduklarından dolayı daha fazla fiziksel şiddete maruz kaldığını düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden halen fiziksel şiddete maruz kalanların %2.1'i hergün, her üç çocuktan biri ise haftada en az 1-2 kez dayak yediğini ifade etmiştir (Tablo 22). Kaya ve ark.'nın çalışmasında annelerin %13'ünün sık sık çocuklarını dövdüğü bildirilmiştir (9). Sonuç olarak elde edilen veriler çocuklara yönelik fiziksel şiddetin boyutunun ne denli büyük olduğunu göstermektedir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin ailelerinin aylık geliri ile şiddete maruziyetleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Tablo 23, $P=0.133$). Konuyla ilgili araştırma ve incelemelerde ailenin ekonomik durumu kötüleştikçe şiddetin daha fazla görüldüğü yönünde tespitler bulunmaktadır (33,52,125). Araştırmamızda istatistiksel bir ilişki olmamasının nedeni aile gelirini bildirenlerin azlığından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin baba ve annelerinin eğitim düzeyi arttıkça fiziksel şiddete maruziyetlerinin azaldığı tespit edilmiştir (Tablo 24, $P=0.010$) (Tablo 25, $P=0.0001$). Zeytinoglu'nun yapmış olduğu bir çalışmaya göre, çocuk istismarı ya da ihmalinin nedenleri arasında ilk sırayı (%71.6) toplumun eğitim eksikliğinin aldığı bildirilmiştir (116). Bilir ve ark.'nın araştırmasında; sadece okur yazar ve ilkokul mezunu olan annelerin çocuklarında örselenme düzeyi %35.5, ortaokul ve lise mezunu olan annelerin çocuklarında %19.8, yüksek eğitilmiş annelerin çocuklarında ise %11.6 olarak bulunmuştur. Baba eğitiminde de aynı durum görülmüş; hiç eğitimi olmayan grupta örselenme yüzdesi %40.7 iken, orta-lise eğitimi olanlarda %30.4, yüksek eğitimlilerde ise %16.9 bulunmuştur. Aradaki belirgin farklılıklar, anne ya da baba eğitim düzeyinin çocuğa yönelik örseleme

durumunda ne kadar etkili olduğunu göstermektedir (7). Yine İzmirli ve ark.'nın çalışmasında araştırmamız sonuçlarına paralel olarak ebeveynleri ilkökul mezunu olanların, lise ve üniversite mezunlarından önemli düzeyde daha fazla olmak üzere dayağa başvurdukları bildirilmiştir (33). Demir ve Işık'ın çalışmasında ise arada istatistiksel olarak anlamlı fark olmasa da okur yazar olmayan ya da sadece okur yazar anne ve babaların, ortaokul ve yüksek okul mezunu anne ve babalara oranla çocuklarını daha az istismara uğrattıkları saptanmıştır (112).

Araştırmaya alınan öğrencilerin kendi ifadelerine göre; herhangi bir işte çalışmayan babaların halen çocuklarına daha fazla fiziksel şiddet uyguladığı saptanmıştır ($P=0.005$). Fitch ve Papantio'nun çalışmasında eşlerine ve çocuklarına karşı fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin dörtte birine yakınının işsiz olduğu görülmüştür (126). Yine bu tür çalışmalarda hem erkeğin hem de kadının düzenli bir işte çalışıyor olmasının şiddete karşı koruyucu bir rol oynadığı bildirilmiştir (17). Ailede işsizlik özellikle de aile reisinin işsizliği stres yaratmakta, bu da istismar ve ihmal eğilimini artırmaktadır (35).

Çalışmamız sonuçlarına göre annenin herhangi bir işte çalışması ile çocuklarına halen fiziksel şiddet uygulama durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($P=0.545$). İzmirli ve ark.'nın çalışmasında ev kadınlarının daha fazla fiziksel cezaya başvurdukları elde edilen bulgular arasındadır (33). Araştırma sonuçlarımız ile uyumlu değildir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin ifadelerine göre alkol kullanan babaların %14.1'i çocuklarını halen dövmetedir ($P=0.144$). Polat ve ark. ebeveynlerde alkol ve madde bağımlılığı olmasının çocuk istismarını arttıran bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir (25). Vock ve ark. ise, öldürücü çocuk istismarı faillerinin %37'sinin kronik alkolik olduğunu, %32'sinin ise olay anında alkollü olduğunu bildirmişlerdir (127). Araştırmamızda babanın alkol kullanımı ile çocuğa yönelik fiziksel şiddet arasında anlamlı bir ilişki çıkmamasının nedeni; öğrencilerin babalarının alkol kullanım durumlarını belirtmek istememelerinden, bu nedenle alkol kullanan babaların sayısal olarak az gibi görünmesinden (Tablo 10) kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin evlerindeki çocuk sayısı ile halen fiziksel şiddete maruziyetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 26, $P=0.081$). İzmirli ve ark.'nın çalışmasında da ailedeki çocuk sayısı ile çocuğu dövme arasında bir bağlantı ortaya çıkarılamamıştır (33). Browne tarafından evde çok sayıda küçük çocuğun varlığı çocuk istismarı açısından bir risk faktörü olarak bildirilmiştir

(69). Bilir ve ark.'nın çalışmalarına göre tek çocuklu ailelerde çocuğa uygulanan şiddet oranı %24.4 iken, çocuk sayısı arttıkça örselenme oranı da artmaktadır. 2-3 çocuklu ailelerde bu oran %32.6, dörtten fazla çocuğu olan ailelerde bu oran %35.7'dir (7). Literatürde ailedeki çocuk sayısı ile şiddete maruz kalma durumu arasındaki ilişki değişiklik göstermektedir. Araştırmamızda dört veya daha fazla çocuklu ailelerin çocuklarına karşı halen fiziksel şiddet uygulama oranı daha fazla olmasına rağmen, istatistiksel bir anlamlılık göstermemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden çekirdek aile tipine sahip olanların %44.7'si, geniş aile tipine sahip olanların ise %43.2'si halen fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar ($P=0.500$). Demir ve Işık'ın çalışmasında çekirdek ailede yaşayan çocukların, geniş aile ya da parçalanmış ailede yaşayan çocuklara oranla daha fazla istismara uğradıkları bildirilmiştir. Ancak yapılan istatistiksel analiz sonucunda anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (112). Yine İzmirli ve ark.'nın çalışmasında aileler çekirdek ve geniş aile olarak ele alındığında iki grup arasında çocuğa yönelik cezaya başvurma açısından önemli düzeyde bir fark olmadığı görülmektedir (33). Bu araştırmada aile tipi ile çocuğa yönelen şiddetin ilişkisi konusunda elde edilen veriler konu ile ilgili olarak yapılan diğer araştırmaların verileri ile uyumludur.

Çalışmaya alınan öğrencilerin ifadelerine göre; eşlerini döven babaların %26.2'si, halen çocuklarına karşı da fiziksel şiddet uygulamaktadır (Tablo 27, $P=0.0001$). McKay'ın araştırmasına göre çocuk istismarı aile içinde eşlere karşı kötü davranış varlığında 15 kat daha fazla görülmektedir. Çocuklar babaları tarafından annelerine göre 3 kat daha fazla kötü davranışa maruz kalmaktadırlar (76). Woodward ve ark. çocukların aile içi şiddet olaylarında annelerini korumaya çalışırken daha yüksek olasılıkla yaralanmaya ya da şiddete maruz kalabileceklerini bildirmişlerdir (128). Araştırmamızda da diğer araştırma sonuçları ile uyumlu olarak ailede annelerine karşı fiziksel şiddet varlığında, babaların çocuklarına karşı uyguladıkları şiddetin arttığı görülmektedir. Bu da aile çatısı altında aile üyelerinden biri tarafından yapılan fiziksel şiddet olaylarının, ailenin tüm fertlerini etkileyebileceğinin bir göstergesidir. Fiziksel şiddet belki de insan hayatını oldukça fazla etkileyen tüm genetik hastalıklardan daha fazla mücadele edilmesi gereken önemli bir halk sağlığı sorunudur (129).

Araştırmaya katılan öğrencilerin ifadelerine göre; eşlerinin fiziksel şiddetine maruz kalan ya da kalmış olan annelerin çocuklarına karşı daha fazla şiddet uyguladığı saptanmıştır ($P=0.0001$). Okur'un bir araştırmasında dayak yiyen

kadınların %72'sinin çocuklarını dövdüğü, kısaca şiddetin aile boyu sürdüğü belirlenmiştir (130). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun araştırmasında şiddete maruz kalan kadınların %51.5'i çocuklarını dövdüğünü belirtmiş, %20'si ise bu soruya cevap vermemiştir (17). Araştırmamız sonuçları ile uyumlu olarak diğer araştırmalarda da fiziksel şiddete maruz kalan anneler aile içinde bir şiddet döngüsü şeklinde çocuklarına daha fazla şiddet uygulamaktadır. Bunun da uygulanan fiziksel şiddetin oluşturduğu ruhsal çöküntünün çocuklara yansıtılması nedeniyle olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmaya alınan öğrencilerin %31.6'sı hayatları boyunca hiç kaba kuvvet-şiddet içeren kavga etmediğini ifade etmiştir. %28.8'i halen kavga etmeyi sürdürmektedir (Tablo 29). Lowry ve ark. 12-21 yaş arası adölesanlar üzerinde yaptıkları araştırmada, adölesanlar arasında fiziksel kavga oranını %39 olarak tespit etmişlerdir (131). Egemen ve ark. İzmir'de lise öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada; öğrencilerin %50.7'sinin sözel bir şiddete maruz kaldıklarında şiddet kullanmayı tercih ettiğini tespit etmişlerdir (50). Sheahan ve ark.'nın Chicago'da sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde, 146 Afrika kökenli Amerikan genci üzerinde şiddete maruziyeti değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada; %42'sinin tabanca ile vurulmuş olduğu, %37'sinin ise bıçaklandığı tespit edilmiştir. Çocukların 2/3'ünün (%65) dışarıda oynamaktan korkmadığı, ancak neredeyse yarısının (%43) okulda yaralanmaktan korktuğu, %90'ının ise kendisini evde güvende hissettiği saptanmıştır. Sonuç olarak düşük gelirlili ve köken ayrılığı yaşayan toplumdaki çocukların ölüme yol açabilecek derecede şiddete maruz kaldıkları gösterilmiştir (10). Çalışmalar hangi kökende, hangi toplumda olursa olsun çocuklar arasındaki şiddetin de boyutlarını açıkça göstermektedir. Araştırmamızdaki diğer çalışmalardan biraz düşük oranlar yaş grubunun daha küçük olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerde fiziksel şiddet içeren kavga edenlerin ya da önceden ediyor olanların %8.8'i bu kavgalarında herhangi bir alet kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine alet kullanarak fiziksel şiddet içeren kavga edenlerin en çok kullandığı aletler sopa ve bıçaktır (Tablo 30). Öğrenciler en fazla sataşma, tahrik, ve küfür nedeniyle kavga ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 31). %1.2'si okula gelirken kavga ederim düşüncesiyle en fazla bıçak ve sopa olmak üzere yanında bir alet getirmektedir (Tablo 32). Egemen ve ark.'nın çalışmasında silah ya da bıçak taşıma oranı %5.8 olarak bulunmuştur (50). Lowry ve ark. 12-21

yaş arasında adölesanlarda silah taşıyıcılığı oranını %15 olarak bildirmişlerdir (131). Valois ve ark. lise öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada silah taşıma oranlarının erkek öğrencilerde %38, kız öğrencilerde %11 olduğunu saptamışlardır (132). Diğer çalışmalara göre araştırmamızdaki oranların düşüklüğü sevindiricidir, ancak bu düşük oranlar araştırmaya alınan öğrencilerin yaş gruplarının diğer araştırmalara göre daha küçük oluşundan ve de öğrencilerin bu tür soruları cevaplamaktan çekinmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin fiziksel şiddet ile ilgili görüşlerinin değerlendirildiği sorulara, erkek öğrenciler daha fazla fiziksel şiddet yanlısı cevaplar vermişlerdir (Tablo 33, P=0.0001). Güneş ve ark.'nın tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada; öğrencilerin şiddete karşı tutumları ile cinsiyet grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin %32'si şiddete asla başvurulmamalı derken, kız öğrencilerde bu oran %73'tür (108). Araştırmamızda fiziksel şiddetin bir çözüm olmadığını söyleyen erkek öğrencilerin oranı %55.9, kız öğrencilerin oranı ise %78'dir. Üniversite seviyesine gelindiğinde çocukların daha da bilinçleneceği düşünülürse, fiziksel şiddeti bir çözüm olarak görmeme oranının artması gerekirken azaldığı görülmektedir. Bu olay bize kültürel, toplumsal ve çevresel bazı faktörlerin yıllar geçtikçe şiddeti daha da kabul edilebilir bir hale getirdiğini düşündürmektedir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden halen fiziksel şiddet içeren kavga edenlerin %30.9'unun evlerinde annelerine karşı babaları tarafından uygulanan fiziksel şiddet mevcutken, bu oran hiç kavga etmemiş öğrencilerin evlerinde %12.7'dir (Tablo 34, P=0.0001). Güneş ve ark.'nın çalışmasında evlerinde şiddet olan öğrencilerin %26.5'inin şiddete katılırken, şiddet olmayanların %12.5'inin şiddete katıldığı bildirilmiştir (108). Dahlberg, Atlanta'da 1985-1991 yılları arasında 15-19 yaşlar arası gençler üzerinde yaptığı bir çalışmada; gençler arasındaki şiddetin önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu, genç erişkin dönemde ve adölesanda şiddete maruz kalmanın şiddet uygulamayı arttırıcı etki yaptığını ifade etmektedir (58). Fantuzzo ve Mohr, genelde çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalmanın çocuklarda artmış agresif davranış ve emosyonel problemlere (anksiyete, ve/veya depresyon gibi) neden olacağını belirtmişlerdir (8). Evdeki şiddet çocuklar için korkutucu ve zararlıdır. Çocukların korku duymadan, sevgi içinde yaşayabilecekleri güvenli bir eve ihtiyaçları vardır. Evinde şiddete tanık olan çocukların, ileride

mutlaka şiddet gösterecekleri söylenemese de karşılaştıkları sorunları şiddete başvurarak çözmeye “yatkın” olacakları söylenebilir (133).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerden halen fiziksel şiddete maruz kalanlarda; kendilerinin fiziksel şiddet içeren kavga etme oranları (Tablo 36), ileride çocuklarını dövme durumları (Tablo 37), kavga etmenin güzel bir şey olduğu şeklindeki ifadeleri (Tablo 38), fiziksel şiddete maruz kalmayanlara oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($P=0.0001$). Problem çözme yöntemi olarak şiddeti yaşayan çocuk, daha sonraki yaşamında da karşısına problem çıktığında şiddeti çözüm yöntemi olarak kullanmaktadır (133,134).

Çalışmaya alınan öğrencilerin %22.8’inin televizyonda en çok izlediği program, şiddet içeriği yoğun olan programlardır (Tablo 41). Yine öğrencilerin %47.1’i arabesk-fantazi türünde müzik dinlemektedir (Tablo 42). Hem şiddet içeren program izleyen öğrencilerin, hem de arabesk-fantazi müzik dinleyenlerin halen fiziksel şiddet içeren kavga etme oranları diğer gruplara göre yüksektir (Tablo 43, Tablo 45). Televizyon ekranları, kan ve dehşete boğulmuş korku filmleri, karate klasikleri, ellerde silahların eksik olmadığı dizi filmler, şiddet yüklü çizgi filmler, vahşi video klipler ile dolup taşmaktadır. Tabii ki şiddet dolu haberleri dramatize edip peşpeşe vererek reytingini yükselten ve izleyicileri “anormal olaylar dünyası”nda yaşatan haberler ve haber programları da bunlara dahildir. Kameraların ulaşamadığı noktada felaket tacirleri, “canlandırma” adı altında dramalar çekerek gerçeğe kurgunun iç içe geçmesini ve gerçek vahşetin keyifle izlenen bir filme dönüşmesini sağlamışlardır. Seyirci oranını arttırmanın yolunun şiddetin dozajını arttırmaktan geçtiğini keşfeden “gerçeğin şovcuları”, giderek sıradan insanın trajedilerinden göz yaşartıcı dramalar yaratmış ve haberle duygu sömürmenin getirisini farketmişlerdir. Kendilerine konu olarak hep fakir fukarayı seçmişler; bu da, fakirlerin kötülüklerin kaynağı olduğu gibi tehlikeli bir yanılıgyı beraberinde getirmiştir. Adeta şiddet alt kültürlerle özgü bir olgu sayılmaya ve “yoksulların şiddeti” lanetlenmeye başlanmıştır. Televizyondaki şiddetin seyirciye yansıması “umutsuzluk dalgası” ve “duyarsızlık” şeklinde iki tehlikeli tepkiye yol açabilecektir. Şiddeti bu şekilde kabullenme zamanla bir adım öteye sıçrayıp, “daha fazla şiddet” çağrısına da dönüşebilmektedir. Böylece şiddetin yansıtılması başlı başına bir şiddete dönüşmüş olacaktır (135). Araştırmamızda da elde edilen verilere göre çocukların izledikleri televizyon programları ya da dinledikleri müzik türleri şiddete yaklaşımlarını etkilemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %8.5'i okul dışında herhangi bir işte çalışmaktadır (Tablo 47). Çalışan öğrencilerin %34.1'i eve ek gelir getirmek, %36.6'sıda harçlığını çıkartabilmek için çalıştığını ifade etmiştir (Tablo 48). Hadi, Bangladeş kırsalında çalışan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada; çocuk işçilerde yoksulluk faktörleriyle açık ve anlamlı pozitif birliktelik tespit etmiştir ($P<0.01$). Daha fakir ve eğitimsiz aileler veya hiç tarım arazisi olmayanlar çocuklarını para kazanmak için işe göndermektedirler (136). Görak ve Gülçiçek'in çalışmasında çalışan çocukların %65'inin aileye katkı sağlamak nedeniyle çalıştıkları bildirilmiştir (137). Araştırmamız sonuçları konu ile ilgili diğer çalışmaların sonuçları ile uyumludur.

Çalışmaya alınan öğrencilerden çalışanların halen genelde fiziksel şiddete maruz kalma ve halen fiziksel şiddet içeren kavga etme oranları çalışmayan öğrencilere göre yüksektir (Tablo 49, Tablo 50, $P=0.0001$). Hadi'nin çalışmasında çalışan çocukların hayatlarını mücadele ile geçirmelerinden dolayı istismar açısından iki kat daha dezavantajlı oldukları belirtilmiştir. Okula devam eden çocuklarda istismar prevalansı anlamlı derecede düşük bulunmuştur (136). Görak ve Gülçiçek'in araştırmasında çalışan çocukların %25'inin çalışma ortamında fiziksel şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir (137). Araştırmamızda ve diğer araştırmaların sonuçlarında da okul dışında çalışma durumunun çocuklar için fiziksel istismar açısından ayrı bir risk oluşturduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; Elazığ il merkezinde öğrenim gören ilköğretim yaşı öğrencilerinin aile fertleri, öğretmenleri, arkadaşları ve diğer kişiler tarafından değişik sıklıkta halen yüksek oranda fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin ifadelerine göre annelerinin herhangi bir sıklıkla ve şekilde babaları tarafından dövülme oranı oldukça yüksektir. Aile içi şiddetin varlığı çocuklara yönelik fiziksel şiddet riskini artırmaktadır. Anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça çocukların fiziksel şiddete maruziyetlerinin azaldığı görülmüştür. Öğrencilerin önemli bir kısmı halen kendi akranlarıyla fiziksel şiddet içeren kavga etmeyi sürdürmektedir. Ayrıca şiddeti gören, şahit olan ya da maruz kalan çocukların şiddete katılımlarının yüksek olduğu ve de şiddeti kabullenir yönde bir görünüm çizdikleri saptanmıştır. Öğrencilerin önemli bir kısmı ise fiziksel şiddetin gerektiğinde bir çözüm olabileceğini belirtmektedir. Çocukların izledikleri televizyon programları ya da dinledikleri müzik türlerinin şiddete yaklaşımlarını etkilediği açıkça görülmüştür. Herhangi bir işte çalışan çocukların fiziksel şiddete

maruz kalma ve fiziksel şiddet içeren kavga etme oranları çalışmayan öğrencilere göre yüksek bulunmuştur.

Önemli bir halk sağlığı sorunu olan çocuğa yönelik şiddetin oluşmasını engelleyici önlemlerin alınabilmesi, şiddete maruz kalmış olan çocukların erken dönemde tespiti ve de tedavi ve rehabilitasyon programlarının yapılabilmesi için;

1. Çocuk istismarı sadece farkında olunacak bir sosyal problem değil, üzerine gidilerek elimine edilebilecek ciddi bir halk sağlığı problemi olarak ele alınmalıdır.

2. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili resmi ve gönüllü, organizasyon ve ajansların sayısı ve işlevselliği artırılmalı, bu organizasyonlar çocuk istismarı probleminin çözümünde multi-disipliner bir yaklaşımla birlikte çalışmalıdır.

3. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili yapılacak programların başlıca görevi bu konuda halkın bilinçlendirilmesi olmalı, böylece istismarın önlenmesi organizasyonlarında halkın aktif görev alması sağlanmalıdır.

4. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili programlar Devlet politikasında yer almalı, programlara yasal destek sağlanmalıdır.

5. Öncelikle üniversitelerin bünyelerinde; içerisinde psikiyatri, çocuk hastalıkları, çocuk cerrahi, beyin cerrahi, ortopedi, adli tıp ve halk sağlığı uzmanları ile pratisyen hekimler, psikolog, hukukçu, güvenlik kuvvetleri ve sosyal hizmet uzmanlarının bulunacağı çocuk istismarı tanı ve izlem ekipleri oluşturulmalıdır.

6. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin engellenebilmesi için; toplum bu konuda bilinçlendirilmeli, ilgili kişiler, özellikle de anne ve babalar eğitim programlarına alınmalıdır.

7. Şiddete maruz kalmış çocukların barınıp bakılacağı, sığınabileceği kurumlar açılmalı, böyle bir durumda yönelimlerin sağlanabilmesi için danışmanlık hizmetleri verilmelidir.

8. Birinci basamak sağlık çalışanlarının hizmet verdikleri toplumla uzun süreli mesleki ilişkileri ve izlem yapabilmelerinden dolayı, bu konuda duyarlı ve bilgili olmaları, kılavuzluk edebilmeleri gerekir. Sağlık çalışanlarına yönelik konuyla ilgili hizmet içi eğitimlere ağırlık verilmelidir. Bundan dolayı;

a. Doktorlar travma öyküsüyle gelen her çocuğu istismar ihtimalini de göz önüne alarak incelemelidir. Özellikle istismar düşündürmesi gereken risk faktörleri irdelenmelidir.

b. Birinci basamakta görev yapan ebelerin, yapmış oldukları ev ziyaretlerinde, ihmal ve istismar edilmiş çocuğu farkettiğinde gerekli yerlere bildirebileceği bir sistem kurulmalıdır.

c. Herhangi bir şekilde istismara uğramış bir çocukla karşılaşan sağlık personelinin yasal olarak yapması gerekenler ve yükümlülükleri ilgili kurumlara bildirilmeli, hizmet içi eğitimlerde bu konulara gereken önem verilmelidir.

9. Sosyal hizmetler, ilgili devlet kuruluşları, sağlık çalışanları ve gönüllü kuruluşlar işbirliği içinde, ihmal ve istismara uğramış çocuğun saptanması, korunması ve yaşamını uygun ortamda sürdürebilmesi için gerekli eğitim ve hizmeti sunan bir yapıda olmalıdır.

7. KAYNAKLAR

1. Polat O. Çocuk ve Şiddet. İstanbul: DER Yayınları, 2001: 3-97.
2. Lewit EM. Reported child abuse and neglect. *Future Child* 1994; 4: 233-242.
3. Growes BM, Zuckerman B, Marans S, Cohen DJ. Silent victims: children who witness violence. *JAMA* 1993; 269: 262-264.
4. Lawrence LL, Brannen SJ. The impact of physician training on child maltreatment reporting: a multi-speciality study. *Military Medicine* 2000; 165: 607-611.
5. Rosenberg ML, O'Carroll PW, Powell KE. Let's be clear: violence is a public health problem. *JAMA* 1992; 267: 3071-3072.
6. Bahar Z, Bayık A. Çocuk eğitiminde annelerin ödül ve cezaya ilişkin tutumları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 1985; 1: 1-13.
7. Bilir Ş, Arı M, Dönmez NB, Güneysu S. 4-12 yaşları arasında 16100 çocukta örülenme durumları ile ilgili bir inceleme. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi* 1986; 1: 7-14.
8. Fantuzzo JW, Mohr WK. Prevalance and effects of child exposure to domestic violence. *Future Child* 1999; 9: 21-32.
9. Kaya N, Ulusoy M, Aral F. Çocuk, anne ve dayak. *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı*, 1992; 23-27.
10. Sheahan K, Dicara JA, Le Bailly S, Christoffel KK. Children's exposure to violence in an urban setting. *Arc Pediatr Adolesc Med* 1997; 15: 502-504.
11. Bathea L. Primary prevention of child abuse. *Am Fam Physician* 1999; 59: 1577-1585, 1591-1592.
12. Zeytinoğlu S, Kozcu Ş. Fiziksel çocuk istismarı konusunda bir araştırma, *Çocuk İstismarı ve İhmali. E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Psikoloji Seminer Dergisi* 1988; 6: 77-87.
13. Şahin F. Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesinde hekimin rolü. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2001; 10: 246-249.
14. Oral R. Çocuk istismarı. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 1993; 2: 419-420.
15. Biçer Ü, Çolak B, Coşkun A. Çocuklarda ruhsal travma. *Çocuk Forumu Dergisi* 1999; 2: 23-29.
16. Aksoy ÖA. Atasözleri Sözlüğü. İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1997.
17. Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. 2.Baskı, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000: 107-171.
18. Alkan N, Fincancı Korur Ş. Aile içi şiddette adli tıbbın işlevi. 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı, 2001: 11.
19. Özaydın N, Oben Ü, Akın A. Kadın ve şiddet. *Sağlık ve Toplum* 1998; 8: 73-78.

20. Forty-ninth World Health Assembly Geneva, 20-25 May 1996. WHA49.25 Prevention of violence: a public health priority. (http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=000000017)
3. Erişim tarihi: 01.11.2002).
21. Fiftieth World Health Assembly Geneva, 5-14 May 1997. WHA50.19 Prevention of violence. (http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000176)
Erişim tarihi: 01.11.2002).
22. Kaplan SJ. Physical abuse and neglect in child and adolescent psychiatry. Lewis M (editor). 2nded. A Comprehensive Textbook. Baltimore: Williams-Wilkins, 1996: 1033-1041.
23. Youssef RM, Attra MS, Kamel MI. Children experiencing violence. Parental use of corporal punishment. Child Abuse Negl 1998; 22: 959-973.
24. Green AH. Child physical abuse. In textbook of child, adolescent psychiatry. Wiener JM. (editor). American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. American Psychiatric Press, 1991: 477-485.
25. Polat O, İnanıcı MA, Aksoy ME. Adli Tıp Ders Kitabı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 1997: 291-314.
26. Polat O. Çocukta Dayağa Hayır. İstanbul: Analiz Yayınları, 1997: 8-28.
27. Polat O. Çocuk istismarında istismarcı ve kurban ilişkisi. Çocuk Forumu Dergisi 2000; 3: 1-17.
28. Child Abuse and Neglect. (Erişim tarihi: 31.07.2000). (<http://www.ama-assn.org/insight/spec-con/violence/childz.htm>.)
29. Lynch M. Çocuk istismarı ve ihmali. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 1-8.
30. Eşiyyok B, Günay Y. Fiziksel istismar. Sendrom 2000; 12: 115-118.
31. Knight B. Fatal child abuse. In Forensic Pathology. London: Arnold, 1996: 457-473.
32. Polat O. Çocuk istismarı. İstanbul Barosu Dergisi 1995; 69: 267-284.
33. İzmirli M, Sur H, Polat N. Çocuğa karşı dayak olgusu ve çocuk istismarı. Çocuk Forumu Dergisi 2000; 3: 37-49.
34. Şahiner ÜM, Yurdakök K, Kavak US, Çetin İ. Tıbbi açıdan çocuk istismarı. Katkı Pediatri Dergisi 2001; 22: 276-285.
35. Bahçecik N, Kavaklı A. Çocuk istismarı ve ihmalini hazırlayıcı nedenler. Hemşirelik Bülteni 1993; 7: 33-38.
36. Caffey J. Multipl fractures in the long bones of infants suffering from chronic subdural hematoma. American Journal of Roentgenology 1946; 56: 163-173.
37. Kempe CH, Silverman FN, Steele BF, Droegemuller W, Silver HK. The battered child syndrome. JAMA 1962; 181: 17-24.

38. Browne K. Çocuk istismarını önceden kestirme. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). Çocuk İstismarı ve İhmalı. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 255-266.
39. Creighton SJ, Noyes P. Child Abuse Trends in England and Wales 1983-1987. London: NSPCC, 1989.
40. Straus MA. Stress in child abuse. Kempe CH, Helfer RE (editors). 3thed. The Battered Child. Chicago: University of Chicago-Press, 1980: 86-103.
41. Mac Millan HL, Fleming JE, Trocme N, Boyle MH, Wong M, Racine YA, et al. Prevalance of child physical and sexual abuse in the community: results from the Ontario Health Supplement. JAMA 1997; 278: 131-135.
42. Richters JE, Martinez P. The NIMH community violence project: I. Children as victims of and witness to violence. Psychiatry 1993; 56: 7-21.
43. Fitzpatrick KM, Boldizar JP. The prevalence and consequences of exposure to violence among African-American youth. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 1993; 32: 424-430.
44. Campbell C, Schwarz DF. Prevalance and impact of exposure to interpersonal violence among suburban and urban middle school students. Pediatrics 1996; 98: 396-402.
45. Haj-Yahia MM, Ben Arieh A. The incidence of Arab adolescents' exposure to violence in their families of origin and its sociodemographic correlates. Child Abuse Negl 2000; 24: 1299-1315.
46. Trocme NM, MacLaurin BJ, Fallon BA, Daciuk JF, Tourigny M, Billingsley DA. Canadian incidence study of reported child abuse and neglect: methodology. Can J Public Health 2001; 92: 259-263.
47. Günçe G, Konanç E. Child abuse in Turkey. Leavitt JE (editor). Child Abuse and Neglect: Research and Innovation. Boston: The Hague: Martinus Nijhoff Pub., 1983: 135-149.
48. Oral R, Yavuz Ç, Can D, Kutlugün A, Genç İ. Bir çocuk psikiyatrisi polikliniğinde kötü muamele edilen çocuk sıklığı. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 1997; 22: 137-144.
49. Özet Çocuk Raporu. İstanbul: Çocuk Vakfı, 1999. (<http://psurg.med.dev.edu.tr/cordlis/msg00070.html>. Erişim tarihi: 28.06.2000).
50. Egemen A, Keskinoglu P, Kankılıç G, Mürşitoğlu N, Kusun N. A pilot study on violence in high schools in İzmir, Turkey. International Public Health Congress. "Health 21 In Action". Abstracts, 2000: 167.
51. Özhan K. Çocuk istismarı mercek altında. Sıcak Zincir, İzmir İl Sağlık Müdürlüğü Dergisi 1999; 4: 34.
52. Hay T, Jones L. Societal interventions to prevent child abuse and neglect. Child Welfare 1994; 73: 379-403.
53. Wolfe DA, Repucci ND, Hart S. Child abuse prevention: knowledge and priorities. J Clin Psychol 1995; 24: 5-22.

54. Polat N. Çocuk istismarının psikososyal boyutu. Çocuk Forumu Dergisi 2000; 3: 52-60.
55. Cummings EM, Zahn-Waxler C, Radke-Yarrow M. Young children's response to expressions of danger and affection by others in the family. Child Development 1981; 56: 1274-1282.
56. Cummings EM, Lanotti RJ, Zahn-Waxler C. Influence and conflict between adults and on the emotions and aggression of young children. Developmental Psychology 1985; 21: 495-500.
57. Osofsky JD. The impact of violence on children. Future Child 1999; 9 : 33-49.
58. Dahlberg LL. Youth violence in the United States. Major trends, risk factors, and prevention approaches. Am J Prev Med 1998; 14: 259-272.
59. Aber JL, Cicchetti D. The socio-emotional development of maltreated children: an empirical and theoretical analysis. Fitzgerald H, Lester B, Yogman M (editors). Theory and Research in Behavioral Pediatrics. New York: Plenum Press, 1982: 118-187.
60. Biçer Ü, Çolak B, Gündoğmuş ÜN, Yıldız B. Bir çocuk istismarı olgusu. Çocuk Forumu Dergisi 1999; 2: 18-22.
61. Oral R, Can D, Kaplan S, Polat S, Ateş N, Çetin G, et al. Child Abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. Child Abuse Negl 2001; 25: 279-290.
62. Dukewich TL, Barkowski JG, Whitman TL. Adolescent mothers and child abuse potential: an evaluation of risk factors. Child Abuse Negl 1996; 20: 1031-1047.
63. Stier DM, Leventhal JM, Berg AT, Johnson L, Mezger J. Are children born to young mothers an increased risk of maltreatment? Pediatrics 1993; 91: 642-648.
64. Understanding child abuse and neglect. Panel on Research on Child Abuse and Neglect. Commission on Behavioral and Social Sciences and Education, National Research Council. D.C. Washington: National Academy Press, 1993.
65. Daro D, McCurdy K. Preventing child abuse and neglect: programmatic interventions. Child Welfare 1994; 73: 405-430.
66. Herrenkol RC, Herrenkol EC, Egolf BP. Circumstances surrounding the occurrence of child maltreatment. Journal of Consulting and Clinical Psychology 1983; 51: 424-431.
67. Brown J, Cohen P, Johnson JG, Salzinger S. A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. Child Abuse Negl 1998; 22: 1065-1078.
68. Kelleher K, Chaffin M, Hollenberg J, Fiseher E. Alcohol and drug disorders among physically abusive and neglectful parents in a community-based sample. Am J Public Health 1994; 84: 1586-1590.
69. Browne K. Preventing child maltreatment through community nursing. J Adv Nurs 1995; 21: 57-63.

70. Wilson LM, Reid AJ, Midmer DK, Bringer A, Carroll JC, Steward DE. Antenatal psychosocial risk factors associated with adverse postpartum family outcomes. *CMAJ* 1996; 154: 785-799.
71. Crnic KA, Greenberg MY, Ragozin AS, Robinson NM, Basham RB. Effects of stress and social support on mothers and premature and fullterm infants. *Child Development* 1983; 54: 209-217.
72. Berthier M, Oriot D, Bonneau D, Chevrel J, Magnin G, Garnier P. Failure to prevent physical child abuse despite detection of risk factors at birth and social work follow-up. *Child Abuse Negl* 1993; 17: 691-692.
73. Bonnet C. Adoption at birth. Prevention against abandonment or neonaticide. *Child Abuse Negl* 1993; 17: 501-513.
74. Main M, Goldwyn R. Predicting Rejection of her infant from mother's representation of her own experience: implications for the abused-abusing intergenerational cycle. *Child Abuse Negl* 1984; 8: 203-217.
75. Ross SM. Risk of physical abuse to children of spouse abusing parents. *Child Abuse Negl* 1996; 20: 589-598.
76. McKay MM. The link between domestic violence and child abuse: assessment and treatment considerations. *Child Welfare* 1994; 73: 29-39.
77. Smith SL. Significant research findings in the etiology of child abuse. *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work* 1984, June: 337-346.
78. Frodi AM, Lamb ME. Child abusers responses to infant smiles and cries. *Child Development* 1980; 51: 238-241.
79. Devlin BK, Reynolds E. Child abuse, How to recognize it, How to intervene. *American Journal of Nursing* 1994; 94: 26-31.
80. Lungren DE. *Child Abuse Prevention Handbook*. California: Crime Prevention Center Office of the Attorney General California, Department of Justice, 1993: 59-63.
81. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Ulusal İlk Rapor. Ankara: 1999: IV-20.
82. Polat O. *Çocuk ve Hakları*. İstanbul: Analiz Yayınları, Kayhan Matbaacılık Ltd, 1997.
83. Ziyalar N. Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi* 1999; 2: 31-33.
84. Lynch M. Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 251-254.
85. Rosenberg M, Repucci N. Primary prevention of chil abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1985; 53: 576-585.
86. Blau GM, Whewall MC, Gullotta TP, Bloom M. The prevention and treatment of child abuse in households of substance abusers: a research demonstration progress report. *Child Welfare* 1994; 73: 83-94.

87. Pitt SE, Bale EM. Neonaticide, infanticide, and filicide: a review of the literature. *Bull Am Acad Psychiatry Law* 1995; 23: 375-386.
88. Rushton FSJ. Let's focus on prevention, not treatment, of child abuse and neglect. *JSC Med Assoc* 1995; 91: 440-441.
89. Wasik BH, Roberts RN. Survey of home visiting programs for abused and neglected children and their families. *Child Abuse Negl* 1994; 18: 271-283.
90. MacMillan HL. Preventive health care, 2000 update: prevention of child maltreatment. *CMAJ* 2000; 163: 1451-1458.
91. Wekerle C, Wolf DA. Prevention of physical child abuse and neglect: promisory new directions. *Clin Psychol Rev* 1993; 13: 501-540.
92. MacMillan HL, MacMillan JH, Oxford OR, Griffith L, MacMillan A. Primary prevention of child physical abuse and neglect: a critical review. Part I. *J Child Psychol Psychiatry* 1994; 35: 835-856.
93. Roberts I, Kramer MS, Suissa S. Does home visiting prevent childhood injury? A systematic review of randomised controlled trials. *BMJ* 1996; 312: 29-33.
94. Marcento MO, Spence M. Home visitation services for at-risk pregnant and postpartum women: a randomised trial. *Am J Orthopsychiatry* 1994; 64: 468-478.
95. Johnson Z, Howell F, Malloy B. Community mother's programme: randomised controlled trial of non-professional intervention in parenting. *BMJ* 1993; 306: 1449-1452.
96. Fink A, McCloskey L. Moving child abuse and neglect prevention programs forward: Improving program evaluations. *Child Abuse Negl* 1990; 14: 187-206.
97. Dubowitz H, King H. Family violence. A child centered, family focused approach. *Pediatr Clin North Am* 1995; 42: 153-166.
98. Rushton FE. The role of health care in child abuse and neglect prevention. *JSC Med Assoc* 1996; 92: 133-136.
99. American Academy of Pediatrics. Task force on violence. The role of the pediatrician in youth violence prevention in clinical practice and at the community level. *Pediatrics* 1999; 103: 173-178.
100. Dobowitz H. Pediatricians' role in preventing child maltreatment. *Pediatr Clin North Am* 1990; 37: 989-1002.
101. Kalaça Ç, Kalaça S. Çocuğa yönelik şiddet ve istismara karşı birincil koruma. *Çocuk Forumu Dergisi* 1999; 2: 54-57.
102. American Academy of Pediatrics. Task Force on Adolescent Assault Victim Needs. Adolescent assault victim needs : a review of issues and a model protocol. *Pediatrics* 1996; 98: 991-1001.
103. Borokowsky IW, Ireland M. National survey of pediatricians violence prevention counseling. *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine* 1999; 153: 1170-1176.

104. Johnson CD, Fein JA, Campbell C, Ginsburg KR. Violence prevention in the primary care setting: a program for pediatric residents. *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine* 1999; 153: 531-535.
105. Doek J. Hukuksal müdahale mi, terapi mi? Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 177-184.
106. Akyüz E. Çocuğun aile içinde korunması ve hakimın ana-baba haklarına müdahalesi. *Katkı Pediatri Dergisi* 2001; 22: 237-261.
107. Akço S. Çocuk istismarı ve ihmaline Medeni ve Ceza Hukukunun genel bakışı. *Çocuk Forumu Dergisi* 1998; 1: 39-42.
108. Güneş G, Kaya M, Pehlivan E. Tıp Fakültesi öğrencilerinin ailelerinde kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili bir araştırma. *Toplum ve Hekim* 2000; 15: 391-397.
109. İçli TG, Ögün A, Özcan N. Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadının Suçluluğu. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995.
110. Kurçer MA, Güneş G, Genç M. Malatya'da sosyoekonomik düzeyleri farklı iki ayrı bölgede evli kadınlara yönelik aile içi şiddet ve etkileyen faktörler. *Sağlık ve Toplum* 1999; 9: 34-37.
111. Subramaniam P, Sivayogan S. The prevalence and pattern of wife beating in the Trincomalee district in eastern Sri Lanka. *Southeast Asian J Trop Med Public Health* 2001; 32: 186-195.
112. Demir Ü, Işık N. Anne ve babalar tarafından çocuklara uygulanan fiziksel istismar ve ihmalin incelenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi* 2000; 3: 23-28.
113. Quasem FS, Mustafa AA, Kazem NA, Shah NM. Attitudes of Kuwaiti parent toward physical punishment of children. *Child Abuse Negl* 1998; 22: 1189-1202.
114. Thakkar RR, Gutierrez PM, Kuczen LL, McCanne TR. History of physical and/or sexual abuse and current suicidality in college women. *Child Abuse Negl* 2000; 24: 1345-1354.
115. Finkelhor D, Lewis IA. An epidemiological approach to the study of child molestation. *Ann NY Acad Sci* 1988; 528: 64-78.
116. Zeytinoglu S. Sağlık, sosyal, hizmet , hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali sorunu ile ilgili görüşleri. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 111-125.
117. Vandeven AM, Newberger EH. Child abuse. *Annu Rev Public Health* 1994; 15: 367-374.
118. Atauz S. Kitle iletişim araçlarında çocuk istismarı ve ihmali. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 195-205.

119. Benedict MI, White RB, Cornely DA. Maternal perinatal risk factors and child abuse. *Child Abuse Negl* 1983; 9: 217-224.
120. Shumba A. Epidemiology and etiology of reported cases of child physical abuse in Zimbabwean primary schools. *Child Abuse Negl* 2001; 25: 265-277.
121. Baltaş Z, Baltaş A. Kolej ve Anadolu Liselerine giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin duygusal istismarı. Konanç E, Gürkaynak İ, Egemen A (editörler). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Pelin Matbaacılık, 1999: 135-162.
122. Raiha NK, Soma DFJ. Victims of child abuse and neglect in the U.S. Army. *Child Abuse Negl* 1997; 2: 759-768.
123. Gabined L. Child abuse treatment failures reveal need for redefinition of problem. *Child Abuse Negl* 1983; 7: 395-402.
124. Valentine DP, Freeman ML, Acuff S, Andreas T. Abuse and neglect: identifying and helping school children at risk. *School Social Work Journal* 1985; 9: 83-89.
125. Steinberg LD, Catalano R, Doolex D. Economic antecedents of child abuse. *Child Development* 1981; 52: 975-985.
126. Fitch FJ, Papantio A. Men who batter: some pertinent characteristics. *J Nerv Ment Dis* 1983; 171: 190-192.
127. Vock R, Meniel U, Geserick G, Gabler W, Muller E, Leopold D, et al. Lethal child abuse (through the use of physical force) in German Democratic Republic during the period 1 January 1985 to 2 October 1990. Results of a multicenter study. *Arch Kriminol* 1999; 204: 75-87.
128. Woodward L, Taylor E, Dowdney L. The parenting and family functioning of children with hyperactivity. *J Child Psychol Psychiatry* 1998; 39: 161-170.
129. Moffit TE, Caspi A. Implications of violence between intimate partners for child psychologists and psychiatrists. *J Child Psychol Psychiatry* 1998; 39: 137-144.
130. Okur F. Ailede çocuğa karşı şiddetin boyutları. *İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri Kitabı*, 1996: 141-148.
131. Lowry R, Powell KE, Kann L, Collins JL, Kolbe LJ. Weapon carrying, physical fighting, and fight-related injury among U.S. adolescents. *Am J Prev Med* 1998; 14: 122-129.
132. Valois RF, McKeown RE, Garrison CZ, Vincent ML. Correlates of aggressive and violent behaviors among public high school adolescents. *J Adolesc Health* 1995; 16: 26-34.
133. Şahin NH. TV'de şiddet ve çocuklarınızın etkilenmemeleri için neler yapabilirsiniz? (Çeviri). *Türk Psikoloji Bülteni* 1998; 4: 76-82.
134. Widom CS. Child abuse, neglect and adult behavior. *Am J Orthopsychiatry* 1989; 59: 355-367.
135. Dündar C. Televizyon ve şiddet. *Cogito, Kış-Bahar'96*. Yapı-Kredi Yayınları 1996; 6-7: 385-389.

136. Hadi A. Child abuse among working children in rural Bangladesh: prevalence and determinants. *Public Health* 2000; 114: 380-384.
137. Görak G, Gülççek S. Çalışan çocukların sorunları ve benlik saygıları. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, 1999: 110-115.

Araştırmacı tarafından tüm anket soruları açıklanarak öğrencilerin adaptasyonu en üst düzeyde tutulmaya çalışıldı.

Konu ğrencilerin oldukça ilgisini çekti. Soruları çok dikkatli ve ciddi bir yaklaşımla yanıtladılar.

Bazen yazdan çalıntı günlerde...

Bazen karlı-buzlu yollardaydık...

Ama onların yüzünde hep aynı gülümseme...
"Çocuklar çiçektir" "Çocuklar çiçektir"

**ELAZIĞ İL MERKEZİ İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİLERİNİN FİZİKSEL
ŞİDDETE MARUZİYETLERİ ve YAKLAŞIMLARI**

***Açıklama:** Bu anket formu; İlköğretim okullarındaki öğrencilerin fiziksel şiddete maruziyet ve yaklaşımlarını saptamak amacıyla planlanmış bir uzmanlık tezinin sorularından oluşmuştur. Bu sorulara tüm içtenliğinizle ve doğru olarak cevap vermeniz, elde edeceğimiz bulguların gerçeği yansıtması açısından önemlidir. Anket formlarına kesinlikle adınızı, soyadınızı ve şubenizi yazmayınız. Sizin kimlik bilgilerinizin anket formunda bulunmaması, vereceğiniz cevapların size ait olduğunun hiç kimse tarafından bilinmemesini sağlayacaktır. Vereceğiniz cevapları araştırmacı şahsi bilgilerinizi dikkate almadan, Elazığ il merkezindeki tüm öğrencileri kapsayacak şekilde değerlendirecektir. Ankete zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Sevgilerimizle ...*

- 1- Doğum Tarihiniz : .....
- 2- Cinsiyetiniz : 1) Erkek 2) Kadın
- 3- İlköğretim kaçınıcı sınıftasınız : .....
- 4- Toplam kaç kardeşsiniz ? .....
- 5- Siz kaçınıcı çocuksunuz ? .....
- 6- Evde toplam kaç kişi yaşıyorsunuz? .....
- 7- Evinizde sürekli sizinle birlikte yaşayan nine, dede, teyze, hala gibi büyükleriniz var mı?
1) Var 2) Yok
- 8- Evinizde kendinize ait tek başına kullandığınız (tek başınıza uyuduğunuz, kendinize ait eşyalarınızı koyduğunuz) bir odanız var mı?
1) Var 2) Yok
- 9- Ailenizin aylık geliri tahminen ne kadardır? (Yani evinize giren tüm parayı yazınız.)
.....
- 10- Oturduğunuz eve kira ödtüyor musunuz ?
1) Evet 2) Hayır
- 11- Ailenizin size verdiği günlük harçlık miktarı ne kadardır ? .....
- 12- Annenizin eğitim durumu nedir?
1) Okuyamaz değil
2) Sadece okuyazar, fakat herhangi bir okul bitirmemiş
3) İlkokul mezunu
4) Ortaokul mezunu
5) Lise mezunu
6) Yüksekokul mezunu
- 13- Anneniz herhangi bir işte çalışıyor mu?
1) Evet 2) Hayır çalışmıyor, ev hanımı
- 14- Anneniz çalışıyorsa ne iş yapıyor : .....
- 15- Anneniz sigara kullanıyor mu?
1) Evet 2) Hayır
- 16- Anneniz sigara kullanıyor ise günde kaç tane sigara içiyor ?
..... adet 2) Sigara içmiyor
- 17- Anneniz alkol (alkollü içki) kullanıyor mu?
1) Hiç içmez
2) Evet, her gün
3) Evet, haftada en az 1-2 kez
4) Evet, ayda en az 1-2 kez
5) Evet, yılda en az 1-2 kez
6) Çok seyrek
- 18- Babanızın eğitim durumu nedir?
1) Okuyamaz değil
2) Sadece okuyazar, fakat herhangi bir okul bitirmemiş
3) İlkokul mezunu
4) Ortaokul mezunu
5) Lise mezunu
6) Yüksekokul mezunu
- 19- Babanız ne iş yapıyor : .....
- 20- Babanızın bağlı olduğu sosyal güvence kuruluşu hangisidir?
1) Emekli Sandığı 2) SSK (Sosyal Sigortalar Kurumu) 3) Bağ-kur
4) Özel sigorta 5) Hiçbiri 6) Bilmiyorum

21- Babanız sigara kullanıyor mu?

- 1) Evet 2) Hayır

22- Babanız sigara kullanıyor ise günde kaç tane sigara içeriyor?

- ..... adet 2) Sigara içmiyor

23- Babanız alkol (alkollü içki) kullanıyor mu?

- 1) Hiç içmez
2) Evet, her gün
3) Evet, haftada en az 1-2 kez
4) Evet, ayda en az 1-2 kez
5) Evet, yılda en az 1-2 kez
6) Çok seyrek

24- Anne ve babanız sağ mı?

- 1) İkisi de yaşıyor 2) Annem öldü 3) Babam öldü

25- Anne ve babanız birlikte mi, yoksa ayrı mı yaşıyor?

- 1) Birlikte yaşıyorlar
2) Evlilikleri sürüyor, fakat ayrı yaşıyorlar
3) Üvey annem var.
4) Üvey babam var.
5) Annem öldü, babam yeniden evlenmedi.
6) Babam öldü, annem yeniden evlenmedi.
7) Boşandı (resmi olarak ayrıldılar)

26- Aile içerisinde anne ve babanızın ilişkisi nasıldır ?

- 1) Genellikle iyi anlaşır
2) Arada bir anlaşamadıkları olur, fakat konuşarak sorunlarını çözerler.
3) Arada bir tartışır, birbirlerini sözlü uyarırlar
4) Sık sık tartışır
5) Ara sıra kavga edip, birbirlerini döverler.
6) Sık sık kavga edip, birbirlerini döverler.
7) Diğer (Açıklayınız: .....)

27- Şimdiye kadar babanız annenizi hiç dövdü mü ?

- 1) Hiç dövmüdü
2) Seyrek, çok az.
3) Bazen
4) Sık sık, genellikle
5) Eskiden döverdi, şimdi dövmüyor.
6) Diğer (Açıklayınız: .....)

28- Babanız annenizi dövtüyorsa, bu yüzden anneniz hiç yaralandı mı? (Morluk-yara-bere-kanama-şişlik-kırık vs gibi)

- 1) Evet 2) Hayır 3) Hiç dövmüdü

29- Anne ve babanız arasındaki şiddet içeren kavgalar sizi nasıl etkiler ?

- 1) Hiç kavga etmezler
2) Çok kötü etkileniyor, uzun süre etkisinden kurtulamıyorum.
3) Etkileniyorum, fakat çabuk unutuyorum.
4) Beni fazla ilgilendirmiyor.
5) Normal karşılıyorum, her ailede olabilir.
6) Araya girip engellemeye çalışıyorum.
7) Diğer (Açıklayınız: .....)

30- Hoşa gitmeyen ya da hatalı bir davranışınız karşısında anne ve babanızın size karşı tutumu nasıldır?

- 1) Davranışının hatalı yönünü açıklar ve ikna eder.
2) Sert bakar
3) Sözlü uyarır, azarlar
4) Korkutur, tehdit eder
5) Ceza verir
6) Döver

31- Yaşamınız boyunca herhangi bir kişi tarafından hiç dayaa-şiddete maruz kaldınız mı ? (Bu yaşamınıza kadar bir kez dahi olsa dayak yediniz mi ?)

- 1) Evet 2) Hayır

(Bu soruya cevabınız Hayır ise 42. Soruya geçiniz. Evet ise devam ediniz.)

32- Yaşamınız boyunca aşağıda belirtilen kişilerin hangilerinden dayak yediniz?

(**Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz**)

- 1) Anne
- 2) Baba
- 3) Abla,ağabey,kardeş
- 4) Arkadaş
- 5) Öğretmen
- 6) İşyeri sahibim,ustam
- 7) Müdür ya da diğer idareciler
- 8) Diğer (Açıklayınız:.....)

33- Yaşamınız boyunca dayatma-şiddete bir kez bile olsa maruz kaldıysanız sizce bunun **en önemli** sebebi neydi? (**Tek seçenek işaretleyiniz.**)

- 1) Söz dinlememe
- 2) Yalan söyleme
- 3) Sebepsiz yere
- 4) Doğruyu söylediğim için
- 5) Sınıfta kaldığım için
- 6) Ders çalışmama
- 7) Kardeşlerimle kavga ettiğim için
- 8) Diğer (Bu sebeplerin dışında bir sebep var ise, açıklayınız.):.....

34- Yaşamınız boyunca herhangi bir dayak olayında herhangi bir yerinizde morluk-yara-bere-kanama-şişlik-kırık-bilincini kaybetme vs. oldu mu?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Evet ise ne oldu? .....

35- Bu olaya yol açan dayak olayında sizi döven kimdi? .....

36- Bu nedenle doktora gittiniz mi?

- 1) Evet
- 2) Hayır

37- Halen ara sırada olsa (aileniz, arkadaşlarınız, öğretmenleriniz, kardeşleriniz vs. gibi) sizi döven kimse var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

38- (Halen sizi döven kimse varsa) Bu kişi aşağıda belirtilen kişilerden hangisi ya da hangileridir?

(**Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz**)

- 1) Anne
- 2) Baba
- 3) Abla,ağabey,kardeş
- 4) Arkadaş
- 5) Öğretmen
- 6) İşyeri sahibim,ustam
- 7) Müdür ya da diğer idareciler
- 8) Diğer (Açıklayınız:.....)

39- Halen dayatma maruz kalıyorsanız bu hangi sıklıkla olmaktadır?

- 1) Hergün
- 2) Haftada en az 1-2 kez
- 3) Ayda en az 1-2 kez
- 4) Yılda en az 1-2 kez
- 5) Çok çok nadir
- 6) Hiç

40-En son ne zaman dayak yediniz?

- 1) Bugün
- 2) Bu hafta içerisinde
- 3) Bu ay içerisinde
- 4) Son altı ay içerisinde
- 5) Bu yıl içerisinde
- 6) Bir yıldan fazla
- 7) Hiç

41- Eğer dayatma-şiddete maruz kalıyorsanız veya kaldıysanız, sizi döven kişiler bu olayda çok hangi aletleri kullanıyorlar ? (**Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz**)

- 1) Elle dövme
- 2) Kulak çekme
- 3) Tekme,tokat,yumruk
- 4) Delici-kescici aletler (bıçak, tornavida gibi)
- 5) Kemer,sopa,cetvel vs.
- 6) Diğer (Yazınız : .....

42- Siz, hayatınız boyunca hiç kavga (kaba kuvvet-şiddet içeren) ettiniz mi ?

- 1) Hiç kavga etmedim
- 2) Evet, eskiden 1-2 kez kavga ettim
- 3) Evet, eskiden çok sık kavga ederdim. Şimdi etmiyorum.
- 4) Evet, halen ara sıra-gerekirse kavga ederim
- 5) Evet, halen sık sık kavga ederim.

43- (**Bu soruyu hiç kavga etmeyenler cevaplandırmayacak**) Eğer kavga ediyorsanız bu kavganızda herhangi bir cisim, alet vs. kullanır mısınız ?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Evet ise aletlerin isimleri (Birden fazla yazabilirsiniz.):

44- (**Bu soruyu hiç kavga etmeyenler cevaplandırmayacak**) Arkadaşlarınızla aranızda kaba kuvvet-şiddet içeren kavgaların sizce **en önemli** sebebi nedir ? (**Tek seçenek işaretleyiniz.**)

- 1) Uyumsuzluk ve fikir ayrılığı
- 2) Sataşma, tahrik ve küfür
- 3) Kıskançlık
- 4) Kız arkadaş yüzünden
- 5) Arkadaşına gücünü ispat
- 6) Belli bir sebebi yok
- 7) Diğer (Bunların dışında bir sebep ise, açıklayınız):

45- Okula gelirken yanınızda kavga ederim düşüncesiyle herhangi bir alet, cisim vs. getirir misiniz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Eğer getiriyorsanız nedir? .....

46- Sizce, bazı olaylar karşısında, kaba kuvvet (dayak-fiziksel şiddet) bir çözüm müdür ?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Gerektiğinde

47- İleride anne-baba olduğunuzda çocuğunuzu bir hatası yüzünden döver misiniz ?

- 1) Evet
- 2) Hayır

48- Kavga etmek hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1) Kavga etmek güzel bir şeydir.
- 2) Güzel bir şey değil ama yaşamın bir parçası.
- 3) Güzel bir şey değil ve istenirse kavga etmeden de yaşanır.
- 4) Diğer (Açıklayınız: .....

49- Televizyonda **en çok izlediğiniz** programın adını yazar mısınız ? (**Tek program adı yazınız.**)

50- **En çok dinlediğiniz** ses sanatçısının adını yazar mısınız ? (**Tek sanatçı adı yazınız.**)

51- Okul dışında herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

52- Okul dışında herhangi bir işte çalışıyor iseniz, çalışma nedeniniz aşağıdakilerden hangisidir ?

- 1) Eve ek gelir getirmek için
- 2) Harçlığımı çıkartabilmek için
- 3) Sanat öğrenmek için
- 4) Okulu bırakmayı düşündüğümden
- 5) Diğer (Açıklayınız) : .....

ÖZGEÇMİŞ

1966 yılında Elazığ'da doğdum. İlköğretim ve liseyi Elazığ'da bitirdim. 1989 yılında İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden mezun oldum. Merzifon ve İzmir'de acil poliklinik hekimi, sağlık ocağı hekimi ve idareci olarak on yıl görev yaptım. Askerliğimi yedek subay olarak Ağrı Doğubayazıt'ta tamamladım. Ağustos 1999'da Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak göreve başladım. İhtisasım süresince Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Sağlık Ocağı sorumlu hekim yardımcılığı, Abdullahpaşa Eğitim ve Araştırma Sağlık Ocağı sorumlu hekimliği idari görevlerinde bulundum. Fırat Üniversitesi I. Geleneksel Bahar Şenlikleri düzenleme komitesinde yer aldım. Halk Sağlığı Bilim Kulübü Koordinatörü olarak görev yaptım.

Halen Abdullahpaşa Eğitim Araştırma Sağlık Ocağı sorumlu hekimliği, Sağlık Kulübü Genel Koordinatör Yardımcılığı, Sağlık İçin Sigara Alarımı Dergisi Editör Yardımcılığı görevlerini yürütmekte olup, Sağlığı Geliştirme ve Sigara İle Mücadele Derneği Yönetim Kurulu ile Elazığ-Bingöl-Tunceli Tabipler Odası üyesiyim.

Paramedikal olarak 1983 yılından bu yana şiirle ilgilenmekteyim. Bir çok dergi, gazete ve antolojilerde yayınlanmış şiir ve yazılarım bulunmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıyım. Yabancı dilim İngilizcedir.

Son Söz; “ Dostlar, gün batımını seyredin kuzey yıldızı parıldayana dek... Dudaklarınızda tebessüm, gönlünüzde sevdanız... Açan bir goncayı seyredin gün ağarana dek...”

Dr. S. Erhan DEVECİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ